VRBANO OCTAUO P.O.M. O.A.F. IURIS PROPUGNACULUM IN QUO DE LIBERATIONIS...

Antonio incisore Giovio, Timoteo Timotei, Francesco De Rossi

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 G
6

O
I
10

13-13.a.61

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VRBANO
OCTAVO P. O. M.
O. A. F.

IVRIS PROPVGNACVLVM

In quo de liberationis legato, de libertate Matrimonij, de falſitate, & Periurio, de ſideliitate Notariorum, de Priuilegijs ægrotantium, ac de ſocietatibus Officiorum, et Animalium cuiuſuis generis.

Paucis ſelectis Reſponſis, abſolutiſsimè diſſeritur.

TIMOTHEO DE TIMOTHEIS

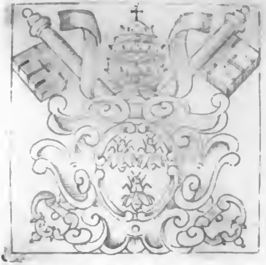
I.V.D. Peruſino, Prothonotario Apoſtolico,
Priore S. Antonij Peruſiæ, Authore.

Argumemtis, Summarijs, rerum, ac verborum Syllabo ſingulatim præfixis.

Ad Illuſtriſsimum, ac Reuerendiſsimum D.

D. IO: BAPTISTAM DE ALTERIIS

Nobil. Roman. Camerinen. Epiſc. Viſitat. Apoſtolicum,
ac S. D. N. Vrbis Viceſgerentem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Peruſiæ Ex Typographia AVGVSTA, Apud Petrum Thomaſium.
De Auctoritate DD. Superiorum. *M DC. XXXVII.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Admonet Librum ſuum, vt ad oſcula Sacrorum Pedum VRBANI VIII. P. O. M. ſe conferat.

FLECTE, libelle, Genu, atquè pedes tèr iure beatos
VRBANI adora maximi.
Pone metum; vultumq́, tamen ſuffunde rubore.
Sic ſtare tètè condecet
Semidei antè oculos. humiles non deſpicit ille
Comis, precantum voculas.
Anne memor? Frater calamo connatus eodém
Quàm largitèr, quàm hnmanitùs
Suſceptus (meritis quamuis denudus vt ipſe es)
Altè ab repoſta manu!
Dic alacer: Cæno vulgi te attollat ab imo.
VRBANO ineſt Vrbanitas.
Sic tu gratus eris DOMINO; victor abibis
Vſquè ad Britannos vltimos.

Illuſtriſs.& Reuerendiſs. D.

D. IO: BAPTISTAE ALTERIO

Epiſcopo Camerini Viſitatori Apoſtolico ſub Principe Maximo

VRBANO OCTAVO.

TIMOTHEVS TIMOTHEIVS Peruſinus. F.

PAVCVLA iſthæc iuris, iuſtitiæque documenta, quæ ex rudiori, paruoq; ingenij mei ærariolo profecta sũt, cui profectò magis, quàm tibi, VIR ILLVSTRISSIME, deberentur? Aduerſariorũ enim iacula, tamquàm bellorum fulmina, duriùs quidèm in me cõtorta, tuæ Protectionis Clypeo, iure medio, in ipſosmet fuerunt retorta Aduerſarios: quippè qui, ſi MODIS, ET FORMIS procedendum iactabant; Ego ſanè, iuri inhærens, vt meliùs mihi cõſulerem, & Rupes informes, quas Gryppas aiunt, & ſepes iuris, cum acutiſſimis ſpinarum, quaſi terrarum MODIIS objiciẽdas, adijciendas què reſpondi, optimum nimirum aduerſus huiuſ-

huiuiſmodi temporum iniurias munimen, & fulcimentum Decertantibus tamen in iuris palęſtra putarem fore conducibilius, vt litium Patroni in cauſis DICVNDIS ſumptibus parcerêt ſuperuacaneis; neq; vi, ſed iuris agendum arbitrarentur via, nè ſuccumbentes deniq; Clientes miſelli ad refundendas cogerentur expenſas; indè Diuini Platonis acre euitarent edictum, quo pœna mortis iuſtitiam detrectantibus indicitur, qui varijs cantillationibus, impoſturiſq; & veſana quadam importunitate Iudicũ animos à recto iudicij tramite auertere conarẽtur Quicquid ſit equidem, quemadmodum tua ſuffultus tutela rationes curaui meas, ſic tuo paritèr Patrocinio edendas decreui. Accipe ergò ſolito nobiliſsimo humanitatis tuæ ſupercilio munuſculum hoc meum, quale ſit, vt, quoniam nullis meis præcedentibus meritis in tuo olim AVDITORIO querulas litigantium voces in Apoſtolica VRBANISSIMI PRINCIPIS MAXIMI VRBANI ſacra tibi credita Viſitatione Relatorem fideliſſimum, & AVDITOREM ſuſcepiſti, ſic opuſculum hoc, tuo dicatum nomini in lucem emiſſum ab inuidorum maledictis protectum paritèr, ac defenſum, tamquam ſingulare animi in te mei obſequium recipias velim, ac reuerentiam. Vale Peruſiæ. X. Kalend. Iunij. M D C. XXXVII.

In

Digitized by Google

In PROPVGNACVLVM IVRIS

Perilluſtris, & Reuerendiſsimi D. THIMOTHEI DE TIMOTHEIS V. I. D. Eximij.

ANGELVS ABBAS PERIGLIVS
Canonicus Peruſinus.

IBIS, libelle, per ſupremas Aetheris
Vectatus ala perpeti
Fama, relinquens has plagas.
Nullus retardet te, volantem longius
Impurus, Impos, inuidus,
Menti rebellis candidæ.
Nec tù videris, cùr paueſcas plurimum
Iniuriarum; cum geras
In fronte PROPVGNACVLVM.
Cum ſcuta ab illo mille pluſquam pendeant
Iunxit Clientum commodo
Qui ius volutat perdius.
Abſit venenatis malignus iaculis,
Quicunquè adorſus non timet
Pugnam miſellus perdere.
Tu ſempèr armis, Clare Bellator, tuis
Per Ciuium, perquè hoſtium
Cætus, phalanges, propera.

Eidem

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Eidem Reurendiſsimo Domino
TIMOTHEO DE TIMOTHEIS,
De impreſſione
LIBERTATIS MATRIMONII,
Sub auſpicijs Illuſtriſsimi
D. IO: BAPTISTAE DE ALTERIIS.

Angelus Pallerius S. Theolog. Doctor Peruſinus.

DISTICON.

LIberè Hymen iungens ALTO ſub SYDERE partum
Ius Mundo ſpondet dulcia MELLA tuum.

EIVSDEM EPIGRAMMA
Ad eumdem

NENS Deà fatalis rumpat ſi ſtamina vitæ
Orbem clade ciet: inuida corda necat.
Dans leges TIMOTHEVS, ſoluat ſi ſtamina litis,
Orbem pare ligat, triſtia corda beat,
Frangere ſi mortis TIMOTHEVS ſi ſtamina poſſet,
Quàm fælix Miſeris! quàm pia parca foret!

Digitized by Google

Ad Perilluſtrem, & Reuerendiſſimum D.
TIMOTHEVM DE TIMOTHEIS
I. C. Clariſsimùm.

De libertate Matrimonij diſſerentem.

Iacobus Fracaſſinus Philoſophię Doctor Peruſinus.

QVàm benè coniugij libertas Iure probatur
Tàm benè coniunctū Ius TIMOTHAEE tibi eſt.

IDEM ARGVMENTVM
Eiuſdem,

COniugij certat pro libertate TIMOTHEVS:
Aurea ſæcla refert libera iura probans.
Credita libertas toto eſt præcioſior auro:
Aſseris hanc: pluſquàm eſt aurea lingua tibi.

SVM-

Digitized by Google

S V M M A R I V M.

1 *Factum ipſum enarratur.*
2 *Emptio cum pacto de retrouendendo quo titulo concipi dicatur.*
3 *Receptio pecuniæ ad bonum computum, & refutatio per Creditorem facta quid operetur. num. 6. & 36.*
4 *Vna determinatio reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformitèr determinare.*
5 *Amplia etiam in diſpoſitione voluntaria qualibet.*
7 *Per Apocam quietationis, an recedatur ab inſtrumento emptionis, & venditionis.*
8 *Voluntas, & conſenſus* Creditoris *quomodò, & ex quibus eliciatur.*
9 *Quilibet in re ſua eſt moderator. & arbiter. num. 33.*
10 *Obligatio an, & quando cenſeatur diuiſa.*
11 *Proteſtatio contraria facto nihil operatur.*
12 *Nouatio contractus quid operetur. num. 14.*
13 *Nouatio quomodò probari poſsit.*
14 *An, & quando contractus cenſeatur vulneratus.*
15 *Nouatio extinguit priorem obligationem.*
16 *Diſtinctio pulcherrima circà hanc materiam.*
17 *Redemptio fit, mediante ſolutione.*
18 *Intentio teſtatoris maximè conſideranda. num. 20.*
19 *Clauſula (omne id, & totum) quid operetur. num. 30.*
20 *Geminatio verborum quid operetur. num. 21. num. 23.*
22 *Inducta ad augumentum non debent operari diminutionem.*
23 *Legatum non debet eſſe inutile.*
24 *Legata tota domo; quomodò intelligatur.*
25 *Generalitas includit ſpecialitatem.*
26 *Legatum liberationis an habeatur loco ſolutionis, vel quietationis.*

Digitized by Google

27 *Liberatio ex quibus inducatur. num 30.*
28 *Debitor quomodo conſequatur liberationem. num. 34.*
29 *Non eſt recedendum à proprietate verborum.*
31 *Semel liberatus non eſt amplius moleſtandus.*
32 *Facta ex teſtamento, & ex contractu an validiora ſint factis per ſententiam.*
33 *Confeſſio extraiudicialis an, & quando probet.*

Argumentum ad ſingula quatuor Priora reſponſa habes ex principio reſponſi primi, vbi ſimiliter habes caſus figurationem.

Ex Teſtamento D. SEBASTIANI MALTEMPII 14 Maij 1634. Manu Ser Galeotti Bartolelli Notarij Peruſini.

ITEM iure legati, & omni modo meliori &c. reliquit Excellentiſſimo Domino Timotheo de Timotheis omne id, & totum, quod apparebit per eum deberi dicto D. Teſtatori tempore obitus ipſius Teſtatoris &c.

Adi

Adi 28. di Giugno 1631.

ESSENDO altre volte comprato da me Sebaſtiano Maltempi una caſa poſta nella Parochia di S. Seuere di P. S. dal Sig. Dottore Timoteo Timotei per prezzo di quatrocento ſcudi con patto di poterla ricomperare per tempo di anni otto, ſi come nè appare inſtromento per mano di publico Notaro Pietro Alberti. Hora io Sebaſtiano ſudetto confeſſo hauer hauuto à buon conto per la ſudetta ricompra dal ſudetto Sig. Timoteo ſcudi cinquanta, & fargliene quietanza di queſti ſcudi cinquanta per mano di Notaro à ſuo termine, & petitione. Et in fede &c. queſto dì, & anno ſudetto. Io Sebaſtiano ſudetto hò ſcritto, et ſottoſcritto di mia mano. ſcu. 50.

Io Sebaſtiano ſudetto di man propria.

Adi 6. di Febraro 1632. Io Sebaſtiano Maltempi hò riceuuto dal Sig. Dottor Timoteo Timotei, comè di ſoprà & al medeſimo conto à buon conto ſcudi cinquanta di moneta. dico ſcu. 50.

Io Sebaſtiano ſudetto di man propria.

Adi 6. Aprile 1632. Io Sebaſtiano ſudetto hò riceuuto dal Sig. Dottor Timoteo comè di ſopra, & à buon conto per la medeſima ragione, ſcudi cẽto di moneta. dico ſcu. 100.

Io Sebaſtiano ſudetto di man propria.

Omiſſa recognitione ſupradictę Apochæ recognit. ex fide, & atteſtatione ſex teſtium manu Ambroſij Tronti Notarij Peruſini.

Peruſina Legati.
RESPONSVM PRIMVM.

1 PRæſuppoſito, quòd aliàs de anno 1629. die 5. mẽſis Nouembris, q. Dominus Sebaſtianus de Maltempis emerit quandã Domum à Timoteo Priore S. Antonij Ciuitatis Peruſiæ, cum pacto de retrouendendo infrà octo annos pro ſcutis quadringentis ad bonum computum alterius ſummæ, ſibi debitæ pro penſione, ſuper fructibus Prioratus Eccleſiæ S. Antonij, prout in inſtrumento rogato manu Petri Alberti Notarij Peruſini.

Et præſuppoſito, quòd de anno 1631. die 28. Iunij, & ſic intrà tẽpus præfixum ad redemptionem domus, ad bonum cõputum pro redemptione domus prædictæ D. Sebaſtianus à D. Priore receperit ſcuta quinquaginta, prout in quietantia, quæ datur, cum promiſſione de celebrando inſtrumentum publicum refutationis manu publici Notarij ad omnem requiſitionem dicti Prioris; deindè, quòd die 6. Februarij. 1632. receperit alia ſcuta quinquaginta, ſicùt etiam die 6. Aprilis eiuſdem ann. 1632. receperit alia ſcuta centum ad bonum computum, referendo paritèr ſeſe ad primam quietationem.

Demùm præſuppoſito, quòd idẽ Sebaſtianus antè diem obitus ſuum quidem vltimum condiderit teſtamentum, in quo ex legato ibidẽ facto, reliquerit eidẽ Priori, OMNE ID, ET TOTVM, „ quòd apparebit per eum deberi prædicto D. Teſtatori tem„ pore ſui obitus.

Dubitari contingit, AN ſcuta ducenta, quæ remanent ſoluenda pro redẽptione dictę domus, veniant ſub legato facto ad fauorem dicti Prioris legatarij, adeò ùt cedant legatario, & non hæredibus prædefuncti Sebaſtiani Maltempij.

2 Et pro ratione dubitandi videbatur dicendum, quòd dicta ſcuta ducenta non comprehendantur ſub dicto legato, eò quia, illud, quod continetur in inſtrumento emptionis, & venditionis domus, non videtur propriè creditum, ſed potiùs quædã obligatio dicti Sebaſtiani, qui cùm iam de ſuo Credito ſcutorum quattuor-

tuorcentum in emptionem domus fuerit ſatisfactus, remanere videtur obligatus dumtaxat ad retrouendendam domum dummodò illi ſoluantur dicta ſcuta quadringenta.

Qua tamen ratione non obſtante, contrariũ eſt de iure veriſſimum, adeoùt vigore prædicti legati Prior Timotheius lucratus ſibi fuerit dicta ſcuta ducenta, eo quia cùm effectu ex triplici priori ſcutorum ducentorum ſolutione fuit domus redempta, & ſic effectus fuerit debitor alterius ſummæ, reſidui ſcilicèt ducentorum ſcutorum dicti Sebaſtiani.

Primò, quia vigore inſtrumẽti emptionis, & vẽditionis domus, quamuis fortè apparere poſſet, Sebaſtianum tempore contractus, & obligationis initæ potiùs obligatum ad retrouendendam domum, quàm Creditorem Prioris Timothei, nihilominùs ex receptione ſcutorum ducentorum ad bonum computum, ex refutatione per ipſum facta, & quietatione per tres vices, fa-
3 ctum iſtud mutauit naturam prioris obligationis, dùm Sebaſtianus recipiendo omnes ſolutiones ad bonum computum pro redemptione domus in cæteris conſtituerit, ſe Creditorem reſidui, putà aliorum ſcutorum ducentorum: Cum enim ſoluens ad bonum computum dicatur agnouiſſe debitum, conſequens eſt, vt etiàm recipiens ad prædictam rationem, agnoſcat ſe Creditorem, & vti Creditor de cætero alterius ſummæ, poſſit petere quicquid remanet reſidui, cum vna determinatio reſpi-
4 ciens plura determinabilia, debeat ea pari formitèr determinare, quamuis ſubſit ratio in contrarium. *l. iam hoc in re. l. Lucius. ff. de vulg. & pupill. §. fin. Inſt. Quib. ex cauſ. manum. non lic. l. quamuis. C. de Impuber. & al. ſubſtit.* Bart. & *alij in l. in teſtamento. la prima. vbi plene Dec. C. teſt. milit.* Id quod procedit etiam in diſpoſitione voluntaria, quæ ſecun-
5 dùm teſtatoris voluntatem regulatur, *Ex Alex. in l. gallus. §. 1. ff. de lib. & poſthum. & in d. l. in teſtamento Dec. conſ. 456. col. penul.*

Ità in propoſito caſus noſtri perbellè docuit *Bal. in l. cum fidẽ, ibi Bar. n. 1. verſ. Et ideò puto. C. de nõ nũ. pec.* vbi dicitur, quòd
6 ſi ſoluo tibi decem de ſumma centum aureorum, tu agnouiſti, & approbaſti Creditum tuum, & debitum meum. *Tex. in l. cùm notiſſimi §. pen. de præſcript. trigin. et quadragin. ann.* idẽ quoq; affirmat. *Speculator in tit. de Emphyteuſ. §. Num aliqua. nu. 53. Natt. conſ. 77. nu. 7. Rot. apud Recent. deciſ. 511. num. 1. vol. 2.*

Quod-

Digitized by Google

Quod quidem corroboratur ex ijs, quæ tradit *Ronchegall. in tract. de duob. reis. &c. verſ. vtiquè legis tertia. num. 36. & ſeq. fol. mihi* 213. *lin.* 30. quia in ipſa Apoca quietationis inſunt verba expreſſa, apta importare conſenſum, & voluntatem Cre-
7 ditoris volentis recedere à diſpoſitione inſtrumenti prioris em ptionis, & venditionis, & conſentientis ad redemptionem domus cum receptione partis pecuniarum ad bonum computum ad notata per *Doct. in l. ſi Creditores C. de pact.* quandoquidem vbi apparet de voluntate Creditoris conſentientis verbis aptis,
8 vtiquè illa ſeruanda eſt, & effectum habere debet. *arg. l. qui teſtamento. de teſtam. cum allegatis per Gloſſ. in §. noſtra autem Inſt. de legat.* Quo fit, vt volenti, & conſentienti non fiat iniu-
9 ria. *vulg. iur.* cùm quilibet in re ſua ſit moderator & arbiter. *l. in re mandata. C. mandat.*

Secundò, quia ex receptione partis pluribus vicibus ſcuto-
10 rum quadringentorum diuiſa eſt obligatio, ità vt niſi vlla in actu ſolutionis adſit ipſius Creditoris proteſtatio, ipſe vtiquè receſſerit à priore obligatione, docente Bartolo *in d. l. Creditores*, ex ijs, quæ latè habentur in materia proteſtationis, *iuxtà l. non ſolum. §. morte. ff. de nou. oper. nunciat.* vltrà quòd, quàmuis fa-
11 cta fuiſſet proteſtatio, nullum tamen operaretur effectum, cùm foret contraria facto, ſic inefficax profectò, & nullius roboris cenſenda eſſet. *c. cum M. Ferrarienſis, de conſtitut. Ronchegall. vbi ſupra num.* 38.

Siquidem in caſu præſenti facta eſt nouatio, & reformatio cō-
12 tractus, cùm tàm Sebaſtianus, quàm Prior Timotheus receſſerint à priore conuentione, & in nouam rationem ſolutionis reſidui conuenerunt ad tradita per *Cagnol. in l. lecta. num.* 49. *ff. ſi cert. pet. Rot. coram Seraphin. deciſ.* 599. *num* 6. noua autem
13 conuentio, & ſic nouatio probatur per Apocam quietationis, per receptionē partis ad bonum cōputum, & per redemptionem domus; ſic Prior contractus emptionis, & venditionis, venit
14 vulneratus ex altero contractu quietationis &c. vt fuit dictum in Rot. *apud Seraphin. deciſ.* 1063. *num.* 1. *num.* 9. *& ſeqq. deciſ.* 1172. *per tot. Surd. conſ.* 52. *nu.* 55. *vol.* 1. Tunc enim dicitur cōtractus vulneratus & inducta nouatio, quandò ex interuallo fit pactum diuerſum à primo, ex eodem *Surd conſ.* 145. *nu.* 27. *vol.* 1. quia per nouationem contractus nouatus ipſo iure dicitur extinctus, cùm nouationis natura ea ſit, vt præcedentem

extin-

Digitized by Google

15 extinguat obligationem, ſecundùm Rot. *apud Recent. deciſ.* 150. *num. 6. par.* 1. faciunt tradita per *Statil. Paſific. de Saluiano interd. inſpect. 5. cap. 1. num. 63.*

16 Demùm ad vberiorem intellectum dicas, quòd iſte caſus, aut videtur omiſſus, aut coprehenſus; ſi omiſſus, itaùt ampliùs nõ remaneat ſub voluntate teſtatoris, ſed reducatur ad iuris communis diſpoſitionem, tunc dicendum, quòd dicta ſcuta ducenta, inſpecto iure communi, cadant ſub legato, ex quo, vt ſupra tetigimus, ex ſolutione partis pecuniarum ad bonum computum, nulla alia facta proteſtatione reſeruationis cuiusuis iuris, ſibi competentis, Teſtator viuens voluit recede-
17 re à priore inſtrumento, conſentiendo redemptioni domus factæ, mediante dicta ſolutione, vel in totum, vel in partem, ex Rot. *apud Recent. deciſ.* 180. *num. 2. & deciſ.* 90. *num. 3. par. 3.* Et ſic ſe Creditorem conſtituit Prioris, ex adductis per *Duen. reg.* 266. qui quidem, tamquàm legatarius non debet ab hæredibus teſtatoris moleſtari, vigore legati, de quo agitur, *de Tex. in l. eum qui certarum. ff. de verb. oblig.* quod ſanè procedit tàm in contractibus, quàm etiam in vltimis voluntatibus *l. ſi quis ſtipulatus ſit Sticum, aut Pamphilum. ibi Iaſ. ff. de leg. 1. in l. creditori. in l. creditores.* C. *de pact.* faciunt dicta per *Afflict. deciſ.* 141. *ibi Vrſill. in annot.*

Aut iſte caſus videtur comprehenſus ſub iſto legato & tunc habemus intentum, quia ſi teſtator fuiſſet interrogatus, quæ credita vellet remittere Priori Timotheio, ea potiſsimùm veriſimilitèr ſtatuiſſet, quæ ſibi competebant ex ſolutione penſio-
18 nis, eo quòd aliud intereſſe inter eos non extabat, cùm diſpoſitio Teſtatoris ad vnum caſum facta, trahatur etiam ad alium de quo, ſi teſtator fuiſſet interrogatus, idem ſic ſtatuiſſet. *l. vnica §. fin. C. de cadue. toll. l. barbarius. ibi ſi ſciuiſſet. ff. de offic. Prætor. cum adduct. per Afflict. deciſ.* 41. *in addition. Vrſill. nu.* 1.

19 Quod quidem eò magis procedit ex vi verbi (omne id, & totum &c.) quod comprehendit omnem Creditorum generalitatem *Ex Surd. conſ.* 16. *num.* 13. *& ſeqq. vol.* 1. cum geminatio iſta augeat mentem Teſtatoris, multum operetur, & enixam
20 indicet mentem, ac voluntatem diſponentis. *l. baliſta. ff. ad Trebell. cum adduct. per Rot. apud Recent. deciſ.* 266. *num.* 11. *deciſ.* 453. *num.* 3 *vol.* 1. Sic pleniùs, & vberiùs debet interpretari per ea, quæ adducit ex mente aliorum, quos refert, & ſequitur

Digitized by Google

quitur *Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 6. num. 9. & ſeq. Natt. conſ.* 110. *num.* 4. *in fin. num.* 5. qui ſubdit, quod, quando teſtator voluit enixè aliquid eius diſpoſitionem accipere latiorem interpretationem, dignoſcitur ex geminatione verborum: per *Tex. in l. cum Pater. § filius matrem, in verbo Eni-*
21 *xe voluntatis praceſſ. ff. de leg.* 2. Etenim geminata verba, & prægnantia debent ampliare effectum ad plus aliquid operandum, non autem ad minùs. *Bald. in l. fructus.* C. *de act. empt. Iaſ. in l.* 1. *num.* 21. *ff de leg.* 1. *Cran. conſ.* 201. *num.* 22. *Rolan. conſ.* 74. *num.* 25. *vol.* 2. eò, quòd induсta ad augumentum non
22 debet operari diminutionem. *l. ſi mancipia ff. de fun. inſtruc. l. legata inutiliter. ff. de legat.* 1. *Natt. conſ.* 404. *num.* 5. *vol.* 2.
23 ad hoc, ne legatum ſit inutile, & inane, ſed aliquid operetur, vt dixit vltrà alios *Mantic. de coniect. vlt. volunt. tit.* 1. *num.* 6. *lib.* 10. cùm omnia, & ſingula habeant vim iudiuiduæ expræſſionis, ex notat. per *Pariſ. conſ.* 1. *num.* 105. *vol.* 3. *Rot. apud Recent. deciſ.* 130. *vol.* 2. notant omnes *in l.* 1. *ff de leg.* 1. Sic in ſimili dicendum, quòd, legata tota domo, intelligitur, & exten-
24 ditur, illam deberi, quamuis domus ipſa foret communis. *Ruyn. conſ.* 74. *num.* 9. *vol.* 4. nàm in generalitate etiam ſpe-
25 cialia includuntur, nec legato generali debet derogari per ſpeciale. *l. Titia. §. qui Marco. ff. de ann. legat. Abb. in c. Cum olim num.* 4. *de ſent. & re iudic. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib.* 6. *tit.* 3. *num.* 18.

26 Legatum verò liberationis, cum habeatur loco quietationis, immò ſit loco ſolutionis, inquit *Caſtr. in l. ſingula propè fin. ff. ſi cert. petat.* in ſimili *Gabriel. conſ.* 81. *num.* 2. *in fin. volu.* 1. *Honded. conſ.* 41. *num.* 12. *vol.* 2.

27 Et liberatio debiti inducatur ex caſſatione, irritatione inſtrumentorum, abſolutione, vel alia contraria contrahentium diſpoſitione ſiuè verbis, ſiuè factis id fiat *l. emptor. §. Lucius. ff. de pact.* ſequitur, quòd Prior ſit etiam liberatus à ſolutione dictorum ſcutorum ducentorum; Debitor enim conſequitur libera-
28 tionem ex legato ſibi à teſtatore facto de omni quantitate, in qua apparebit debitor tempore mortis, vt docuit *Capra conſ.* 112. *per tot.* quandoquidem liberatio, & quietatio generalis refertur ad omnia, quando verba, prout in puncto, ſunt ita ampla, vt non poſſint reſtringi ad ſpecificata quia tunc verba ipſa

generaliter

Digitized by Google

generalitèr operantur ſecundùm proprietatem verborum, à qui-
29 bus nō poteſt recedi *l pluribus ff. de acceptilat. l. 1. § cū urbem*
ff. de offic. præfect. Vrb. Natt. conſ. 113. *num.* 102. *num.* 1. *vol.* 1.
& conſ. 410. *num.* 8 *vol.* 2. quæ liberatio poteſt etiam trahi
30 ad incognitata, vt ſenſit idem *Natt. d. conſ.* 113 *num.* 3. Et hoc
intelligitur ex vi verborum (omne id, & totum.) *Ruyn conſ.* 25.
num 9. *lib.* 1. *Cephal. conſ.* 39. *num* 24. *lib.* 1. eo quòd ſemel
31 liberatus non eſt amplìus moleſtandus ſuper eadem re, *Tex in*
l licet. § fin ff. Naut. Caup ſtabul Bart. in l. ſi cui § iiſdem per
illum l ex ff de accuſat. Cephal. conſ. 192. *num.* 12 *vol.* 2. Ea
enim, quæ fiunt ex teſtamento, vel ex contractu, maiorem ha-
32 bent efficaciam, & auctoritatem, quàm ſi fierent per ſententiā,
cū hæc in inuitum, illa verò inter volentes reddantur, ſiquidem
33 quiſquè eſt rei ſuæ moderator, & arbiter. *vulg l in re mandata*
C. mandat Cephal. dicto conſ. 192. *num.* 13 *Bartol. in l.*
ſi ſic. § quod ſi reddiderit. ff. de leg. 2. qui ait, quòd Teſtator le-
gans, quod ſibi debetur, ſi legatarius eſt teſtatoris debitor, cen-
34 ſetur liberatus ex tali liberationis legato. *l. legaui. ff. de libe-*
rat legat. Cephal. conſ 26. *num.* 2. *vol.* 2.

Id, quod potiſsimùm procedit, quia ex confeſsione per ipſos
hæredes facta, patet, quòd Teſtator dùm viueret, eo, quia ſo-
lutio huiuſmodi penſionis multum temporis durauerat, ſpatiò
videlicet vigintitrium annorum, adhuc ei remittebat viuens
penſionis partem annuatim, vt in fide iurata, quæ datur, quæ
35 quidem confeſſio etiam extraiudicialis facta, vtique probat, ex
Afflict. deciſ 337. *num.* 6. *& ſeqq. cùm ibi addent.*

36 Quo circa, non obſtat id, quod ſuprà pro ratione dubitandi
dicebatur, quia patet reſponſio ex ijs quæ diximus, in prima ra-
tione: Etenim ex refutatione facta, ipſe Sebaſtianus receſſit ab
obligatione contracta in inſtrumento de retrouendendo, quia
iam retrouendidit ipſam domum recipiendo ad bonum compu-
tum per tres vices ſine vlla proteſtatione ſcuta ducenta, conſti-
tuendo inſuper ſe Creditorem aliorum ducentorum ſcutorum
Prioris Timothei debitoris, ſic non obſtat.

Quarè. &c.

Ita Timotheus Timotheius I.V.D. S.S.S.S.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Clauſula.* (Omne id, & totum) *quid importet. num. 2.*
3 *Duplicatio verborum auget ſermonem. num. 4.*
5 *Geminatio, ſeu duplicatio an, & quid operetur in teſtamentis.*
6 *Promittens reſtituere totam dotem ad quid teneatur num. 9.*
7 *Renunciatio toti hæreditati an includat legitimam.*
8 *Venditor mandans reſtitui omnia bona, an includat etiam Trebelleanicam.*
10 *Venditor an, & quando poſſit cogere emptorem ad retrouendendum.*
11 *Legatum eſt donatio.*

RESPONSVM SECVNDVM.

NON videtur, dubitandum, quin in ſupradicto legato cōprehēdatur remiſſio, ſeu donatio reſidui pretij, quod ex retrouēditione dictæ domus ſoluere reſtabat, & tenebatur Teſtatori Reuerendiſſ. D. Timotheus legatarius pro finali recuperatione illius, aliàs ſibi cum pacto redimēdi vendita, & per conſequens reſtitutio eiuſdem domus, condonato reſiduo precij, vt ſuprà; id namque planè deſumitur ex mente teſtatoris, & ex verbis, quibus legando, vſus fuit: legauit enim omne id, & totum, quod tempore ſui obitus apparebit ſibi per D. Legatarium deberi.

Tunc autem debebat is ſibi ſcuta ducenta pro reſiduo precij recuperationis domus, vt ſupra. Ergo &c.

1 Clarum eſt enim verbum (omne id, & totum) eſſe vniuerſale, nihil excludere, idemque operari, ac ſi de ſingulis facta eſſet expreſſio. *Natt. conſ. 479. num. 2. lib. 3. Peregrin. conſ. 99. nu. 51. lib. 5.*

Digitized by Google

lib. 5 Barz. deciſ. 25. num. 29. Rota coram Greg. deciſ. 315. num. 11. & 87. ſub num. 10. verſ. Si Papa. Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 7 tit. 12. num 15. verſ. Sed tamen.

2 Ideò vtrumque verbum, tanquam vniuerſale omninò comprehendere debet creditum Teſtatoris contra legatarium vigore dictæ retrouenditionis domus. Quod etiam ſuadetur ex inſraſcriptis; Primò quia Teſtator nõ fuit vſus ſolo verbo (omne) ſed duplicatis verbis (omne, & totum) duplicatio autem au-
3 get, & magis enixam, ac exhuberante Teſtatoris voluntatem oſtendit, idem *Mantic. d. nu. 15. verſ. Et nemo. num. 18. in fin. Decian. conſ. 33. nu. 100. lib. 1. Natt. conſ. 110. num. 5. lib. 1.* Itaùt ſenſus ſit, Ne auferatur geminationis vis, & efficacia comprehendi in legato omninò debere etiam dicti reſidui precii re-
4 miſsionem, cum ad includendum debitum ſolius penſionis ſatis fuiſſet id operata vis dicti verbi (omne) quod eſt vniuerſale &c.

Nec dicatur, Geminationem in continenti, & ſine vllo inter-
5 uallo factam nihil operari, id enim procedit in geminatione actuum, non verborum, vt hic, quæ ſtare non debent ſine virtute aliquid operandi, ita declarat *Pariſ. conſ. 37 num. 58. lib. 2. & 18 num. 7. & 71 num. 21 lib. 3.* ſequitur *Barz. deciſ. 5. nu. 14. verſ. nam reſpondetur.*

6 Confirmatur Concluſio. Primò, Virum promittentem omnem, totam, vel integram reſtituere dotem, cenſeri renunciare lucro ſibi à Statuto delato; *Rip. in l. centurio. num. 131. ff. de vul. Roland. de veriori, & receptiori, in tract. de lucro dot. q. 38. num. 3. & ſeqq. Surd. de aliment. tit. 2. q. 15. num. 230.*

7 *S*ecundò, renunciatio facta toti hæreditati includit etiam legitimam: cuius alias expreſsè debet mentio fieri in renunciatione. *Roland. conſ. 99. num. 35. lib. 4. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 2. q. 26. num. 39. verſ. tertiò.*

8 Tertiò, dicet Trebellianica prohibita non intelligatur, vbi teſtator mandat reſtitui omnia bona. *Mantu. conſ. 291. col. 2. ſequitur alios congerens. Rot. coram Pute. deciſ. 4. 9. lib. 2. in nouiſ.* id tamen locum non habet, vbi mandat reſtitui totam, vel integram hæreditatem. *Rot. coram eodem Put. deciſ. 438. in fin. lib. 2. in nouiſ. & coram Card. Mantic. deciſ. 348. num 4. & de coniect. vlt. volunt. lib. 7. tit. 22. num. 13. & ſeq. verſ. Sed com-*

C 2 *munis.*

munis. vbi de communi teſtatur Doctorum opinione.

9 Si itaque in promiſſione reſtituendæ totius dotis Vir renunciat lucro dotali,& in renunciatione totius hęreditatis, venit etiam legitima, teſtatoremq; mandantem reſtitui totã hæreditatẽ cẽſeri Trebelleanicã prohibuiſſe, ex vi ſolius verbi (totum) ergò in caſu noſtro fortiùs dicendum eſt venire in legato remiſſionem, & condonationem dicti reſidui precij ex vi vtriuſque verbi (omne, & totum.)

Accedit *Ruyn.conſ.84.nu.12.in fin.cum ſeq.verſ.quinto.lib.* 1.
10 vbi reſpondit, Venditorem,qui ex Decreto poterat cogere Emptorem ad retrouendendum, facientem confeſſionem, & totius ſui iuris remiſsionem emptori, cenſeri etiam ei remiſiſſe ius eum cogendi ad retrouendendum, refert,& ſequitur *Rolan. d. q.*38.*num.8.verſ.ſeptimo*.

Ergò è contrà, Emptorem legando venditori omne id, & totum, quod ſibi deberi apparebit tempore ſui obitus, cenſetur precium rei redimendæ ſibi legaſſe, & donaſſe, cum legatum
11 ſit donatio. *§.* 1. *Inſt.de legat.*

Quare &c.

Ità de iure reſpondi ego Tullius Binius I.V.D. Aſsiſieſis. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Venditio, & reuenditio pari paſſu ambulant.*
2 *Num ſolutio Partis precij includat venditionem, ſeù reuenditionem. num.4. num.* 12 *num.*14.
3 *An, & quando à contractibus nominatis liceat reſilire.*
5 *An recipiens partem precij teneatur ad reuenditionem. nu.*14.
6 *Contractus emptionis, & venditionis an ſit indiuiduus.*
7 *Obligatio rem tradi an ſit indiuidua; an recipiat liberationem in parte, & partibus. num.* 8.
9 *Venditio an pro parte reſpui, & pro parte acceptari poſſit.*
10 *Indefinita æquipollent vniuerſali.*
11 *Conſenſus indefinitus quomodo ſe habeat in emptione, & venditione.*

13 An,

13 *An, & quando venditio dicatur facta per actum retroſimilem.*
15 *Requiſita in venditione, & reuenditione.*
16 *Recipiens partem precij approbat venditionem.*
17 *Immò & qui iam precium petit.*

RESPONSVM TERTIVM.

HIS, quæ aliàs ad defenſionē iurium Prioris Timothei iam fuerũt allata pro maiori corroboratione in cauſa legati ad ipſius fauorem emiſſi dicendum, quòd in legato pariter includuntur ſcuta illa ducenta, reſidui precij aliorum ducentorum ſolutorum, tamquàm ipſi Teſtatori debitorum pro domus redēptione eidē Teſtatori viuenti iā vēditę, & per Priorē redemptæ, ſolutis ducentis quemadmodùm in Apoca refutationis &c. quo fit, vt pro alijs ducentis Pior ipſe remanſerit debitor, vt iam fuit deductum. Quòd autem in puncto, domus, de qua agitur fuerit redempta, quamuis integrum non fuerit ſolutum precium in priori inſtrumento conuentum, patet ex eò, quia præſupponimus, quòd venditio, & reuenditio pari paſſu ambulent, cùm ambo ſint contractus bonæ fidei, & nominati, ita vt de vno ad alterum iure optimo argumentum deſumi poſſit vulg. iurib.

2 Vndè quemadmodùm per ſolutionem partis precij venditio redditur perfecta, adeoùt non poſſit ampliùs vllo pacto diſſolui, ſic etiam idem dicendum eſt de retrouenditione, quia venditori ſicut competit actio ad conſequendum precij reſiduum, ita etiā emptori datur actio ad rem. *l.2.C.quand.lic.ab empt.diſced.* nam in contractibus nominatis, prout in emptione, & venditione, nō
3 licet à contractu reſilire ob defectū nō implementi, ſed debet agi ad implementum, vel ad intereſſe conſequendum. *l.ſicut C.de act. empt.l.in commodato.§.ſicut.ff.commod. Io. Bapt. Coſt. de fact.ſcient.& ignorant.inſpect. 90.cum reſponſo ſeq.* Etenim ad perfectionem venditionis, & excluſionem pœnitentiæ non requi-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

4 requiritur totius precij integra ſolutio, ſed ſatis eſt, quòd emptor partem precij ſoluerit, vt docuit *Bald. & alij in d. l. 2. C. quam lic. ab empt diſced ad idem eſt doctrina Imol. conſ 36. Gozad. in l. 2 num. 70. C. de pact. int. empt. & vend. Surd. conſ. 104. num 111. lib. 1. & ſub num. 15.* inquit, quòd, qui promiſit rem vendere, & partem precij recepit, non poteſt recedere, & pœ-
5 nitere, ſed tenetur rem omninò reuendere, quia ſolutio illa facit deſinere, rem eſſe integram, adeoùt per receptionem partis pecuniarum conſenſus extendatur ad totam rem, & ad integrum contractum, ſecundùm *Fab. de Mont. in tract. de empt. & vendit quaſt. 5 princ col. 14 verſ quartò quaritur.*

Nõ obſtat, quòd recipiẽs partẽ pecuniæ videatur pro ea parte tantũ conſentire, & non pro integra; quià ex ſupra allatis apparet, hoc non eſſe verum, nam recipiens ſibi imputet, ſi recipiendo precij partem, non fuerit proteſtatus, ſe id facere, ſaluo iure ſuo, ad hoc vt ex ſolutione prædicta partis precij vllum ſibi inferri præiudicium nequiuerit, proùt in caſu patet ex tribus receptis factis per dictum Teſtatorem viuentem de ducentis ſibi ſcutis ſolutis ad bonum computum pro redemptione domùs. & c. *ſecundùm Bart. & alios in l. ſi fundum per fideicommiſſum, vbi Iaſ num. 17. ff. de legat* 1.

6 Secundò, quia contractus emptionis & venditionis eſt indiuiduus, ſi habeatur conſideratio ab obligationem, rem tradi, quæ venit in venditione, *l. 1. l. ex empto ff. de act. empt.*

7 Obligatio verò rem tradi pariter eſt indiuidua, tàm reſpectu obligationis, quàm etiam reſpectu ſolutionis. *l. ſtipulationes non diuiduntur, vbi Bart. in 8. oppoſit ff. de verb. oblig.*

Hinc ſequitur, vt vbi indiuidua eſt obligatio, ibi nuſquàm po-
8 teſt cadere liberatio pro parte tantùm, ſed debet fieri pro tota, & integra parte. *l. in executione. verſ. Secunda ſpecie ff. de verb. oblig. vbi gloſſ. not.*

9 Quò fit, vt venditio non poſſit pro parte acceptari, & pro parte reſpui aut impugnari *l. quod ſi vno ff de in diem adiectione.* quandoquidem, aut totum quis debet agnoſcere, aut totum repellere. *l. cum quaritur. ff. de admin tut l. nam abſurdum. ff. de bon. lib. l. ſi ita ſtipulatio. in fin ff. de oper. libert. Tiraquell. de retract. conuent. in fin. num 4. & ſeq.* qui turbam ſcribentium numeroſiſſimam allegat. *& de retract. conſang § 2. gloſſ. 1. num.* [illegible] *16. Surd.*

Digitized by Google

16. Surd. conſ. 52. num. 40. lib. 1.

Tertiò conſenſus ex precij reſultans receptione eſt indefinitus, nec reſtringitur ſolummodò ad partem.

10 Sed indefinita æquipollent vniuerſali. *l. ſi pluribus. vbi Bart. ff. de legat. 2. Gloſſ. in c. vt circà, in princ. de elect. in 6. Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 3. num. 11. Pariſ. conſ. 53. nu. 22. vol. 2. Bero. conſ. 141. num. 2. vol. 3.*

11 Ergò conſenſus prædictus non debet reſtringi ad particularē venditionis partem, ſed extendi debet ad totam rem venditā. *l. de lege. in fin. ff. de leg. commiſſor.* vbi dicitur, quòd qui partem precij recepit, remittit partem legis commiſſoriæ, ex *Alex. conſ. 100. num. 2. vol. 5.* qui ait, quòd recipiens partem debiti, pro quo bona fuerant adiudicata in ſolutum, vtique videtur receſsiſſe à datione in ſolutum, ex doctrina *Aretin. in conſ. 149. num. 11. ſubdens,* quòd, qui reſcindere tentat contractum, propter defectum inobſeruantiæ, ſi partem recipiat obſerua-

12 tionis, recedit omninò à contractus reſolutione; ſic receptio partis precij infert præiudicium quoàd totum, non autem quoàd partem, & pro rata duntaxat partis receptæ, ex *Crauet. cōſ. 106. num. 2. & ſeq. poſt. Bald. conſ. 108. vol. 5.*

13 Minùs obſtat, quòd receptio pecuniarum ad bonum computum precij domus reuendendæ non operetur reuenditionem, quæ non inducitur, niſi per actum retro ſimilem, & ſic per actum reuenditionis. *l. 1. C. quando lic. ab empt. diſced. §. hoc amplius, vbi gloſſ. in verbo Precio. Inſtit. quib. mod. toll. oblig.* Vnde non facta reuenditione reali, non poteſt dici de reliquo precio eſſe contractum debitum, vt per *Ludouicum Cencium Peruſinum de cenſib. part. 3. cap. 1. q. 3. art. 1. num. 14. & ſeq.*

14 Reſpondetur enim falſam eſſe propoſitionem aſſumpti, quia iam oſtendimus, quòd ex receptione partis pecuniarum, vtique fuit perfectè facta reuenditio, quæ vtique realiter dicitur facta per actum priori ſimilem, puta ex numeratione pecuniarum, nam non eſt neceſſarium, vt tota pecunia numeretur ad perfectionem venditionis, ſed ſufficit, vt pars tantùm numeretur, ex *Bald. conſ. 451. vol. 2.* ſic, facta reuenditione ex receptione partis pecuniarum, quod reſiduum eſt, remanet purum debitum, Cencius autem loquitur de cenſu; nos autem de emptione, & venditione, quæ poteſt fieri, quamuis to-

tum

tum precium non concurrat. *§.1 Inſt. de empt & vendit.* cum allegatis *à Iaſ in l. iuriſgentium §. adeò autem. ff de pact* quandoquidem in huiuſmodi reuenditione interuenerunt tria neceſ-
15 ſaria requiſita, pura, Conſenſus, Res & Precium, quę illam reddiderunt perfectam, vltra quòd contractus quoque poteſt extingui alio modo, quam per actum retroſimilem, quod cum ſit extra materiam noſtram, conſulto prætereo.

Concludendum itaque, quod domus de qua agitur, ſit omninò redempta, licet totum non fuerit ſolutum precium, quia, qui recepit precium, ſiue in totum, ſiue in partem approbauit venditionem, quamuis partem precij dumtaxat ad bonum computum receperit *l ſi hominem § quoties. ff depoſit l. ſi per vim vbi not. C. de his, quæ vi & met cauſ. fiunt Bald. conſ. 184. num. vol. 2. & in Rubr. C. de contr empt. num. 21 q. 20 & in d. l. ſi per vim. Afflict. in cap. 1. num 29. de vaſſ. qui contr. conſtit. Loth. Calcan conſ. 22. col 3. num. 8.* qui quidem vlteriùs progreditur, & dicit, idem procedere in eo qui ſolum precium petijt *Grauet. conſ. 159. num. 5. & apb. conſ. 5 . nu. 51. cum ſimil.*

Ex quibus &c.

Timotheus Timotheius I.V.D. Peruſ. S.S.S.S.

Quæ ſuprà adducta fuerunt per Excellentiſſimum Dominum ſcribentem iuri conſona videntur, & ideo de ſimplici ſubſcriptione requiſitus hic me libentiſſime ſubſcripſi.

Franciſcus Gulielmus I.V D. Peruſ.

Idem ſentio *Et ego Victorius Valentinus I.V.D. Peruſ.*

Idem mihi placet, & de iure veriſsimum arbitror, ac defendendo obtinui.

Ego Vincentius Compagnus V.I.D. Romanus.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Pactum redimendi actiuum, aut paſſiuum an ſit creditum, vel debitum.*
2 *Pactum redimendi, durante tempore, an ſit debitum. num. 4.*
3 *Debitum conditionale quale ſit.*
5 *Solutum in debitè repeti poteſt.*
7 *Contractus, & diſtractus requiſita.*
8 *Inſtrumentum, ſeù ſcriptura an ſit de neceſſitate contractus.*
9 *Recipiens ad bonum computum quid ſentiat.*
10 *Conſenſus in contractibus an debeat eſſe tacitus, vel expreſſus.*
11 *Limitata cauſa limitatum producit effectum.*
12 *Contractus ratione pacti, ſtipulationis rei, Iuramenti, ac intentionis an ſit indiuiduum.*
13 *Retrouenditio an, & quando ſit perfectè facta.*
15 *Reſiduum precij ſoluendi prò complemento ſolutionis an ſit verè debitum.*
15 *Teſtamentùm plenariam debet recipere interpretationem.*
16 *Legatum an & quando debeat latiſſime interpretari.*
17 *Contractus fictitij, & palliati qui dicantur.*
18 *Verba (* a buon conto *) quomodo intelligi debent.*
19 *Indebite ſolutum repeti poteſt.*
20 *Promiſſio de vendendo, vel retrouendendo an obliget precisè ad factum.*
20 *Iuramentum, & precij ſolutio faciunt deſinere rem eſſe intentionatam.*
22 *Reſiduum antecipatæ ſolutionis ſub ſpe futuræ retrouenditionis an ſit creditum &c.*
23 *Paria ſunt quid eſſe, vel haberi pro tali.*
Paria ſunt fideiuſſionem de non offendendo eſſe datam, & haberi pro data. ibidem.
Paria ſunt conditionem eſſe impletam, & haberi pro impleta. ibidem.

D Paria

Digitized by Google

Paria ſunt rem eſſe traditam, & haberi pro tradita. ibidem.

Paria ſunt ſolutionem eſſe factam, & haberi pro facta. ibidem.

24 *Retrouenditio an, & quando habeatur pro facta.*

25 *Aliud eſt quid eſſe tale, & haberi pro tali. nullum ſimile eſt idem*

26 *Fictio iuris æquipollet veritati.*

27 *Creditum an, & quando poſſit ab inuito debitore extorqueri &c.*

Molto Illuſtre, & Ecc.mo Signore.

RItornato hierſera da Caſacaſtalda (doue fui mandato da queſto Eminentiſsimo per vna cauſa grauiſſima delegata dalla Sacra Congregatione) hò trouata vna lettera di V. S. & veduto il contenuto di eſſa, & conſiderato il punto accennatomi, sò ſtato in qualche perpleſſione nel riſpondere, poſciache sò aſſai occupato per la ſudetta, & altre delegationi; l'Auuocatione m'accreſce qualche faſtidio, & due ſcritture, che faccio (l'vna per Milano, l'altra per Parma) di due Caualieri miei Signori, & qualificati, mi tengono, & terrano non poco oppreſſo per vn meſe auuenire, ſe altro non ſopragiunge, come ſpeſſo mi occorre, da quelle parti, oue la baſſezza del mio ſapere hà maggior Credito, che non ſi deue.

Portauano à me dubbio contro V.S gli tre motiui infraſcritti.

1 Prima perche il patto di redimere (ò attiuo, ò paſſiuo, che ſi conſideri) non è vero Credito, ò debito, ne ſotto tal nome ſi cōtiene, ò conſidera come preciſamente ſcriſſe il Gozadino nella repetitione della *l. 2. al nu. 118. C. de reſcind. vendit.* ſeguitato da Pietr. Bimio nel *conſ. 366. num. 25. in 4. vol.*

Secondò, che il venditore con patto di redimere, durante il tempo à redimere prefiſſo, ò prorogato (anco tacitamente)

2 ſe ſi

2 ſe ſi conſidera, come tale, non è debitore, perche hauendo data la Caſa, & riceuuto il prezzo è vera vendita, *& ſecundum præſentem iuſtitiam, aut rebus ſic ſtantibus*, non vi è tra loro ne dare, ne hauere. Se poi ſi conſidera in riſguardo del patto come Redentore, queſto non può conſiderarſi, che, come *debitore conditionale, quatenus redimat, ac redimere velit*, ò vero come debitore *in diem redemptionis*; Ma il debitor conditionale, *vel*
3 *in diem* non è proprio, & vero debitore, come largamente difende l'*Alex*. nel *conſ.* 106. *in* 5. *vol.*

Terzo io conſidero, che altro è la vendita, ò Retrouendita,
4 altro il patto di vendere, ò retrouendere: Onde ſe bene nel caſo ſuo vi è patto di retrouendere (in riſguardo del quale V. S. hà pagato li 200. ſcudi) nondimeno la retrouendita con effetto non par ſia per anco fatta, poſciache ſendo reſolutiua del primo contratto, pare forſe ſi deua fare per atti retroſimili, & però non eſſendoui retrouendita, ſe ben V.S. pagò con tal diſegno li 200.
5 ſcudi, quali potrebbe repetere *ex conditione ob cauſam, tanquam dati ob cauſam, cauſa non ſecuta, poſſunt repeti, & condici*, nondimeno non è perciò debitore del reſto, come ſarebbe, ſe la retrouendita foſſe fatta, & ſeguita, & reſtaſſe tanto del prezzo. Nondimeno conſiderato il fatto tale appunto, quale in carta V. S. me lo rappreſenta, crederei, & credo in mia conſcientia (parlando però ſenza altro lume di Dottrine, che quel poco m'alluma Iddio per non hauer tempo di più eſatta applicatione) credo, dico, che V. S. habbia ragione, & che nel legato di quel Teſtatore ſi comprendano li 200. ſcudi, de li quali V.S. era debitore fino ai 400. riceuuti. Et mi muouo da molte conſiderationi, che ſe bene traſcorrendo con la penna, le accenno ſolo in confuſo; potrà però V. S. co'l ſuo intelletto darle quello ſpirito più viuo, & amplificarle, il che non faccio, ne poſſo far'io.

Et per mio principale fondamento preſuppongo, che il con-
6 tratto di Retrouendita è ſimile al contratto de la vendita ſteſſa, ambi doi ſono nominati, & di bona fede, ambidoi caminano ſotto le medeſime regole, & forme; & è lecito argomantare dalla vendità alla Retrouendita, come in ciò ſono dottrine volgari à lei notiſſime.

Con queſto preſuppoſto, io dico, che ſi come la vendita, coſi

Digitized by Google

7 la retrouendita ſono di quella ſorte di contratti, ò diſtratti, che non riceuono di ſua eſſenza, ò neceſſità la ſcrittura, ma coſtano ſolo delle tre parti integrali, *conſenſu, re, & precio* Et coſi ſi chiama perfetto, ancorche il prezzo tutto ò parte non ſia sborſato. *§. 1. Inſt. de empt. & vendit. cum alijs per Iaſ. in l iuriſgentiũ.*
8 *§. adeo autem ff de pact.* Et l'inſtrumento, che ſopra ciò ſi ſuol fare, & fabricare, non è d'eſſenza, mà di commodità, & ſecurezza alle proue; onde come puro accidentale *poteſt in vno adeſſe in alio deeſſe*, come notano communemente i Dottori nel *d. §. 1. & ſeq Inſt. de empt. & vendit.*

Da queſta Concluſione io deduco, che ſe non eſpreſſa almeno tacitamente quel Teſtatore haueſſe retrouenduta à V.S. la caſa, & riceuutone a bon cõto del prezzo 200. ſcudi, & de gli altri
9 200. V.S. le reſtaſſe vero debitore, come che in riſguardo dei detti 200. il Teſtatore retrouendente *fidem habuerit*, il che non toglie la perfettione della retrouendita. *d. §. 1 &c.*

Ne alcuno mi dica, che ſe bene la vendita, & coſi la retro-
10 uendita non deuono neceſſariamente farſi in ſcritti, deua però il conſenſo eſſere eſpreſſo, ſi come anco il prezzo, & la coſa, onde tacito non gioui à coſa alcuna. Perche ſe bene queſto è veriſſimo è anco vero, che il tutto è eſpreſſo nell'inſtromento della vendita prima, oue per conſenſo eſpreſſo, & prezzo determinato ſi patteggia la retrouendita della Caſa iui deſcritta: il qual conſenſo, & certezza, ſe bene ha le radice nel primo inſtromento, ſtende i rami ne gli altri futuri, che prouengono, ò dependano da quello, ò che à quello hanno riſguardo, & correlatione, ò che fannoſi in eſſecution di quelli.

Ne vale, al mio credere, il replicare, che detto conſenſo preſtato, & prezzo fattò riſguardi il patto ſolamente di retrouendere, quale è diuerſo dalla retrouendita ſteſſa.

Perche à queſto responderei, che ſe bene altro è vendere, & retrouendere, altro il patto ſolo *de vendendo, & retrouendendo*, nondimeno quando con detto patto, & promeſſa di vendere, & retrouendere vi concorre lo sborſo del prezzo, detto patto ſi ſi conuerte in contratto di vera vendita & retrouendita ſecondo il conſ. magiſtrale di *Bald. 451. in 2 vol.*

Sò, che contro le ſudette concluſioni molte coſe poſſono dirſi, quali io non ho ſpatio nè di tẽpo, nè di carta, à diſcutere, ma sò anco,

anco, che riceuano le loro riſpoſte, che non mancaranno copioſe, & abbondantiſſime al diſcorſo di V.S.

Et particolarmente potrebbe dirſi, laſſate le coſe ordinarie, ſottilmente, che quando ſiano vere le coſe premeſſe, ſeguirebbe in ogni caſo, che la detta tacita retrouēdita indotta dal prezzo, dal medeſmo prezzo ſi regoli, quaſi *tantum retrouenditum, quantum ſolutum, & ſic cauſa regulet cauſatum, eaque ad cer-*
11 *tam ſummam limitata limitatum producat effectum retrouenditionis*.

12 Alle quali coſe reſpondo, che il contratto, *ratione pacti ſtipulationis, rei, & iuramenti, ac intentionis* è indiuiduo, & come tale non ãmette retrouendita in parte, ancorche in parte ſia pagato il prezzo, perche dal prezzo pagato, & non pagato non s'argomenta alla vendita, quando li tre accennati requiſiti concorrano, come ſi nota nel *d. §.* 1. & à queſto propoſito conferiſce quello, che nota *Achill. Pedroch.* nel ſuo trattato *de reſolut. contract.*

Concludo dunque, che queſto ſia vera retrouendita perfettio-
13 nata *ex præuio titulo*, & promiſſione del prezzo pagato, & che del non pagato *fidem habuerit ipſi venditor*, & perche queſto parmi ſi deduca anco chiara dalle parole dei riceuuti, & confeſſione in eſſi del venditore, in primo iui (à buon conto per la ſudetta ricompra) & nel ſecondo riceuuto iui (al medeſimo conto, & à buon conto) & nella terza iui (à buon conto, per la medeſima ragione.) Onde non sò, che diſputa poſsi entrare quà, che la retrouendita per il patto precedente, & pagamenti ſeguenti ſia hauuta tra le parti per fatta, & il reſto del prezzo ſia reſtato neceſſariamente à pagarſi di conſenſo del venditore. Che ſe li 200. ſcudi reſiduì dunque ſi doueuano neceſſariamente per compimento pagare, chiaro ſegue al mio credere, che poſ-
14 ſino cadere ſotto nome di vero debito, & come tale venghino compreſi nel legato generaliſſimo, & indefinito di quello, che doueua V. S. al Teſtatore dentro al tempo della ſua morte, poiche quel legato (*omne id, & totum*) è atto à comprendere, anzi neceſſariamente, & di ſua propria natura, & ſignificatione comprende anco queſti 200. ſcudi, i quali non poſſono ſottrarſi da lui ſenza offendere quella coſi ampia generalità.

Aggiungo, che ſi tratta di teſtamento, quale pienamente ſi
15 deue

Digitized by Google

15 deue interpretare per quella via, che conducano le parole, o la mente del Teſtatore, ſi tratta *de liberatione legata*, la cui materia fauoreuole riceue larga ampliatione.

Et molto più, & aſſolutamente ſenza riſpoſta caminarebbe quanto s'è detto, ſe poteſſe apparire, che V. S. al tempo del teſtamento, o morte del Teſtatore non haueua altro debito, o ſe l'haueua, era piccolo, & di poco rilieuo, o patiua qualche diſcuſſione, o Contratto, mà ciò ſia detto, *ex abbundanti*.

16 Nè ſarebbe ſpropoſito conſiderare, che il Teſtatore haueſſe fatto queſto legato per qualche ſcarico di ſua Conſcienza, o che conſideri, che la Caſa vaglia molto più delli quattrocento. O che habbi in riſguardo li frutti preſi di eſſa tanto nell'eceſſo del prezzo, quanto dentro li 200. ſcudi hauuti, o che ſi facci ſcrupolo della Penſione, conoſcendola forſe, o che in ſe aſſolutamente ſia Eccesſiua; o per accidente d'anni corſi ſterili, o graſſi di difficile, & poca cauata; o per la cauſa, che dirò nel ſeguente motiuo.

Il che ſe foſſe, o che tale ſi poteſſe conietturare, non è dubbio, che il legato ſi dourebbe aiutare con ogni ſorte di larghiſſima interpretatione. Et non è dubbio, che doue non è legame di ſangue, è probabiliſſimo, che o dalle ſudette ragioni, o da eceſſo d'amore, o da altre ragioneuoli, & vrgenti ragioni, ſi ſia moſſo il Teſtatore à laſſare la liberation ſudetta, nel qual caſo, & per detta ragione ſempre eſſige abbondante interpretatione.

In oltre io conſidero, che queſti patti, & compre per retro-
17 uendite ſono palliate per il più, & fittitij, poiche, ſendo alcuno in neceſſità, chiede denaro impreſto all'amico, quale volendo veramente preſtarlo, ma aſſicurarſi del Capitale, & tirar qualche emolumento del ſuo denaro vedendo, che il denaro non fà denaro, che della preſtanza, non può trarſi guadagno, ne piacendole ſuppore il ſuo capitale, o denaro à pericolo di ſocietà, o à perpetuità de cenſi, hà trouata queſta inuentione, con la quale aſſecura il capitale con pegno di coſa ſtabile, qual finge comprare con patto di retrouendita per tanto tempo, quanto era prefiſſo alla reſtitutione del denaro preſtato, & coſi con queſto pegno aſſicura il capitale, & per non computare in ſorte li frutti, & far fruttabile il ſuo denaro, le dà forma di vendita,

dita, accioche trattanto ò riceua con queſto titolo li frutti del pegno, godendolo; ò li frutti del denaro preſtato con affit tare al medeſimo venditore la coſa venduta per lo ſpatio del medeſimo tempo. Queſta ſorte diabolica di contrahere non ſolo vſa, quando vno hà neceſſità di denaro con mutuo vero per ſeruirſene nel ſuo biſogno: ma vſa ancora trà il Creditore & il Debitore, che non hà commodità di pagare il denaro; quaſi che con queſto modo di contrahere, *videatur Creditor pecuniam breui manu mutuare debitori ſuo, coequali Credito, & cum illa pecunia eadem breui manu debitum ſoluere, ac pro ea, quaſi in pretium conuerſa domum, ſeu pignus vendere, vt factum fuit.* Et coſi da queſto mutuo interpretatiuo ſi fà vſura, non ſolo mẽtale, ma pura, & vera; quale ſe bene nel giuditio de gli huomini ſi ſoſtiene (ſi come io *in iudicando* l'ho ſoſtenuto sẽpre in Lõbardia, doue vſano queſti Cõtratti, non ſolo per la forma di eſſi, ma per la cõſuetudine, & vſo frequẽte, che iui l'ãmette, & permette) nõ dimeno nel giuditio tremendo di Dio, non sò, ſe coſi andarà, & io in me ſteſſo queſti Contratti gli ho ſtimati ſempre ſoſpetti. Onde non è gran coſa forſe, che il Teſtatore conſapeuole della ſua intentione nell'articolo della morte, habbia con la remiſſione legata voluto aſſecurar queſto paſſo, & aggiuſtar queſta partita con leuarſi coſi di ſcrupolo.

Ma laſſiamo queſti giuditij interni, de quali *neque etiam iudicat Eccleſia*, tornando alle conſiderationi legali, conſidero
18 quelle parole replicate nei tre riceuuti (à buõ conto) quali ò che ſi deuano intendere à buon conto del prezzo, e quando ciò ſia, ſegno è, che la ricompra ſi ſtima per fatta, poſcia che, *Pretium non conſideratur niſi in contractu emptionis, & venditionis, ipſumque contractum iam perfectum ſubſequitur, non autem præcedit perficiendum.*

O che dette parole (à buon conto) le vogliamo intendere à buon conto della reſtitutione del denaro dato, o per dir meglio del denaro creduto, che il Teſtatore per Penſioni auanzaua. Et con queſta interpretatione reſultarebbe conſequenza chiariſsima che fondamento di queſto Contratto foſſe il Credito, non la vnedita, & che, come credito ſi conſideraſſe nei riceuuti, non come prezzo.

In oltre, ſi come il denaro pagato per parte di prezzo, o di re-

ſtitutione

reſtitutione ſtà in Credito di V. S. mentre non haueſſe, o non
haueſſe hauuto effetto la retrouendita, & in debito del Teſtato-
19 re, dai cui heredi lo potrebbe ripetere, coſi quello, che reſta, de-
ue per oppoſito dirſi, che ſia à Credito del Teſtatore & debito
di V.S. *vt oppoſitorum eadem ſit ratio, & nè vna, & eadem res
diuerſo iure cenſeatur.*

Aggiungo, che ſebene *promiſſio de vendendo*, & forſe anco
20 *de retrouendendo, eſt promiſſio facti, & non obligat præcisè àd
factum, ſed promiſſor liberatur ſoluendo omne intereſſe*, non
dimeno nel caſo noſtro, oue precede patto giurato, & ſeguita
parte del pagamento, *obligat præcisè & neceſſariò, ita vt nec
locus ſit pœnitentiæ, nec admittatur æquipollentia per ſolutionẽ
cuiuſcunque intereſſe; nam iuramentum, & precij ſolutio fa-
21 ciunt deſinere rem eſſe intentionatam*, dico dunque che quando
anco la retrouendita non foſſe fatta, nondimeno douendoſi ne-
ceſſariamente fare, ſe hà come ſe con effetto foſſe fatta.

Et quando anco queſti pagamenti foſſero fatti anticipatamẽ-
te, *ſub ſpe futuræ retrouenditionis*, ſi come puo farſi la vendi-
ta, o retrouendita anticipatamente à lo sborſo del prezzo,
habita fide futuræ numerationis, non dimeno queſto reſiduo
(ancorche muta faccia, & natura per la ricompra indiuidua
introdotta co'l primo sborſo) non è più prezzo, come era, *re in-
tegra antè attentatam redemptionem*, mà è credito, come re-
ſto, o reſiduo di quello sborſo, che per natura di detto contrat-
to douea farſi tutto inſieme nel contratto intentionale della ri-
ricompra, che trà loro ſi faceua.

Si corrobora tutto queſto, che non è dubbio, che dai detti tre
riceuuti ſi raccoglie aſſai manifeſto, che la retrouendita ſi ha-
uea tra le parti per reale, & per vera. Onde poſcia *ſunt quid eſ-
23 ſe tale, vel haberi pro tali.*

*Sic paria ſunt fideiuſſionem de non offendendo eſſe datam, &
haberi pro data.*

*Conditionem eſſe impletam, & haberi pro impleta, rem eſſe
traditam, & haberi prò tradita.*

Solutionem eſſe factam, & haberi pro facta cum ſexcent ſimil.

Finalmente dico, che *retrouenditio habetur pro facta*, in
24 riſguardo, & vtile di V.S. *per quem non ſtat quominus fiat*, ha-
uendo maſſime pagata parte del prezzo ſi come *conditio habe-
tur*

tur

Digitized by Google

tur pro impleta ad fauorem eius, per quem non ſtat, quominus impleatur.

Et ſe bene circa queſti doi vltimi motiui potrebbe opporſi,
25 che procedono *per fictionem, non per veritatem, quaſi aliud ſit quid eſſe tale, vel haberi pro tali, & nullum ſimile ſit idem*.

Nondimeno ſi puo riſpondere, che ſe bene è fictione, è però fictione legale, che s'agguaglia alla verità. *nam fictio iuris aqui-*
26 *pollet veritati, quoad omnes iuris effectus, qui concernunt intereſſe eius, prò quo lex fictionem inducit*.

Tengo dunque in reſolutione del punto à fauore di V.S. che li detti 200. ſcudi reſidui ſi comprendino nel legato. Alche nõ ſolo non oſtano, ma conferiſcono, & aiutono li tre motiui, che hò poſti in contrario.

Circa il Bimio, & Gozzadino allegati nel primo motiuo ſi riſponde, che il Bimio pone ſolo il motiuo, autorizzandolo co'l
27 Gozzadino, & però al Gozzadino ſi deue intendere; qual Gozzadino ſi muoue ſolo in detto luogo da queſta ragione [perche non potendo il venditore eſſer forzato di ricomprare, non puo ne anco eſſer forzato pagare il denaro; onde non è credito, *quia non poteſt ab inuito debitore extorqueri*.

Ma nel caſo noſtro, oue la ricompra è già fatta, ò vero ſi hà per fatta, ò vero precedendo il patto da farſi, & ſeguendone sborſo de parte del prezzo, V.S. non poteua far di meno di non ricomprare, & pagare il reſto del prezzo; ſi che ſi ritorce queſto primo motiuo in ſuo fauore.

Al ſecondo ſi dice, che ſe bene il debitore conditionale non
28 è vero debitore, non dimeno il Signor Timothei, doppo che con la reſtitutione della metà del prezzo ſi è dichiarato voler ricomprare, queſta conditione incerta, & contingibile della ſua volontà diuiene certa, & ſi purifica. Onde *actus purificatus, & purus idem ſunt; & conditio, qua aduenit habetur, ac ſi non eſſet adiecta*.

Al terzo ſi dice, & longamente ſi è dedotto di ſopra, che la
29 ricompra ſia fatta, ò ſi habbia tra le parti, *& de iuris potentia* per fatta, ſtante il patto giurato, li pagamenti del prezzo, la confeſſione de le parti: onde non ſol ceſſa, ma ſi ritorce il motiuo.

La Campana vltima della Predica mi leua in fretta la pen-

na di mano; però laſſo, & finiſco ſenza poter anco riuedere quanto io ſcriuo. Caui per ſe quel poco le pare à propoſito, & le bacio la mano. Gubbio. 22. Febraro. 1636.

D.V.S. molto Illuſtre & Eccellentiſsima.

Affettionatiſsimo Seruidore
Federico Marioni.

Facit Surd. conſ. 104. num. 10. 15. vol. 1. Rot. deciſ. 801. part. 4. diuerſ. deciſ. 398. num. 1. part. 1. deciſ. 312. part. 2. diuer. Gratian diſcept. forenſ. quæſt. 38. num. 1.

ARGVMENTVM.

An filius, & filia teneatur requirere & ſequi in Matrimonio contrahendo Parentum voluntatem, propinquorum, aut Conſanguineorum, & an Pater filium, & filiam, etiam exhæredando poſsit cogere ad nubendum pro ſuo arbitratu.

An, & quomodo impedientes matrimonia quominùs liberè contrahantur ſint excommunicati, An, & quibus pœnis poſſint per Iudices Ordinarios plecti, &c. vbi de libertate Matrimonij multa habes enucleata.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 In claris non eſt dubitandum.
2 Diuiſio diſcurſus.
3 An vir, & mulier poſſint nubere ſine conſenſu Parentum, & aliorum de familia num. 9 num. 11 num. 25.
4 Mulier nubens perpetuò obligatur.
5 Matrimonium eſt vinculum, & onus.
6 Vir, & Vxor dicuntur ſocij diuinæ, & humanæ domus, atq; vna, eademque caro.
8 Legatum an debeatur Mulieri non nubenti pro arbitrio alicuius.
9 Renitentia Paterna an poſſit diſſoluere, & annullare Matrimonium.
10 An ſit peccatum Matrimonium contrahere inuitis parentibus. ex S. Thom. num. 22. num 25.
11 In Mutatione ſtatus quilibet liber exiſtit num. 26.
13 Sententia Viguerij de libertate Matrimonij.
14 Mulier an poſſit exhæredari, ſi, inuitis parentibus, nubat.
15 Seniores ſunt iunioribus prudentiores.
16 Pater an teneatur dotare filiam, ſi, eo inuito vult nubere, & an ſi vult ingredi Matrimonium. num. 20.
17 Dos ad quid mulieri conſtituatur.
18 Mulier an poſſit petere ſupplementum Dotis.
19 Dos eſt patrimonium Mulieris.
21 Pater tenetur dotare filium ſuſcipientem Ordines ſacros.
23 Nemini facit iniuriam, qui vtitur iure ſuo.
24 Quod fit lege permittente, pœnam non meretur.
27 An impedientes Matrimonia ſint excommunicati.
28 Decretum Sacri Concilij Tridentini ſeſſ. 24. c. 9. de ref. matrim. refertur.
29 Quomodo intelligatur. num. 31.
30 Matrimonia debent eſſe libera.
31 Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. de reform.
32 Matrimonia quo iure tractari debent.
33 Matrimonia impedientes qua pœna plecti debent.
34 Excommunicatio ſemper ſupponit delictum, quod inultum remanere non debet.

35 Pœna ordinaria quæ ſit in foro Eccleſiaſtico, & quæ ſit in foro ſeculari.
36 Impedientes matrimonia faciunt contra iuſtitiam.
37 Menoc hij verba referuntur.

Peruſin. libert. Matrim. Votum pro D. D. N. N.

RESPONSVM QVINTVM.

1 NON eſt locus dubitandi, vbi per ſe res ipſa clariſsima eſt: ne itaq; tempus inani verborum circuitu inutilitèr conteramus, cõcluſiuè procedendo, quaſi per corollaria Quęſito, ex tranſmiſſo Themate, propoſito, ſic reſpondẽdum fore de iure, ſum arbitratus, nimirùm, quòd quilibet excommunicationis fuit irretitus vinculo, qui non ſolum explicitè, ſed etiam quouis modo ſeſe ingeſſerit ad Matrimonium impediendum inter eos, qui in Themate proponuntur, præſuppoſito tamen, quod præceſſerint ſponſalia, prout coram Illuſtriſsimo D. Vicario Epiſcopali fuit oſtenſum tam ex fide tranſmiſſa ipſius Mulieris, quàm etiam ex ore ipſorum contrahentium, vt ex actis patet. &c.

2 Vt autem ordinatè procedamus, tria ſunt pro modò diſcutienda in præſenti diſcurſu.

Primò probabimus, filium, aut filiam, inuitis parentibus, licitè poſſe cõtrahere Matrimonium, multò magis, inuitis propinquis, & conſanguineis cuiusuis generis.

Secundò, quod impedientes Matrimonia ſine iuſta cauſa, ne liberè contrahantur, excommunicationis ſunt infecti pęna.

Tertiò quod vltrà excommunicationem, alijs pœnis de iure grauioribus ſunt plectendi.

Deueniendo itaquè ad primam materiei diſquiſitionem, ac

3 inſpectionem; Clarum eſt, quod ſicuti Vir, ita etiam mulier poteſt

teſt nubere ſine conſenſu Patris, ac aliorum propinquorum, aut Conſanguineorum. Nam in ijs, quæ mulier perpetuæ obtringitur
4 ſubiectioni libera perfectò debet eſſe, nec alicuius tenetur ſequi voluntatem.

Verum in matrimonio contrahendo Mulier ſubiectioni ma-
5 trimoniali obligatur, cum Matrimonium ſit vinculum, & onus, docente *Paulo Apoſt. 1. Corinth. cap. 7.* quia nemo coniugum corporis ſui poteſtatem habet, quoniam Maritus, & mulier di-
6 cuntur ſocij diuinę, & humanæ domus, & ſunt vna eademq; caro. *c. debitum. de bigam. Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſump. 139. num. 6. Surd. deciſ. 330. num. 20.*

Meritò mulier in contrahendo matrimonio libera eſt, & nul-
7 lius tenetur ſequi voluntatem. ita *Viguer. in tract. Inſtit. Theolog. cap. 16. §. 7. verſ. ſexto.*

Secundò, quia conditio, in qua diſponitur, quod legatum reli-
8 ctum Mulieri tunc debeatur, ſi nimirum de Patris voluntate Matrimonium contrahat, vtiq; non ſuſtinetur, ſed legatum adhuc valere dicitur, & mulieri debetur. quamuis Patris non accedat conſenſus, huiuſmodi namque conditio eſt de directo contrà Matrimonij libertatem.

Exindè conſequens neceſſariò videtur, quòd mulier iſta in iſto caſu Parentum conſilium, ac beneplacitum ſequi nullo modo teneatur.

Tertiò, quia inter cauſas, ex quibus diſſolui, atque annul-
9 lari poſſunt ſpōſalia, nullibi reperitur deſignata Paterna renitentia, referente *Sanchez de Matrim. lib. 1. diſput. 14. num. 2. & num. 4.*

Quo fit, vt mulier poſſit contrahere Matrimonium, Patre ipſo reluctante, nec conſenſum præſtante.

10 Corroborantur prædicta ex ſententia D. *Thom. 2. 2. quæſt. 104. artic. 5.* in corpore, qui ait, nullum eſſe peccatum, Matrimonium contrahere abſque Parentum conſenſu, immò ſi quiſpiam promiſſionem Matrimonialem, aut Sponſaliorum non ſeruaret, vtique grauitèr peccaret, quamuis hoc contingeretur metu Patris reuerentiali, cum libertas tolleretur Matrimonij. *cap. Gemma. de Sponſal. ita Scot. in quarto. diſtin. 29. quæſt. 1. in fin. Abb. in c. 1. nu. 6. de deſponſat. impub. Surd. conſ. 54. n. 15. lib. 1.* qui dicunt, quod filius in contrahendo

Matri-

Digitized by Google

Matrimonio Patri non tenetur obedire, quia in Mutatione ſta-
tus quilibet liber eſt. ex *Couarr. in 4. decret. In 2. part. cap. 3. §. 8.*
num. 5. ad idem *Speculator. de Sponſal. & Matrim. §. 2. nu 3.*

Nam quamuis de honeſtate in hoc videatur requiri conſili-
12 um paternum (non tamen vllibi reperiatur Propinquorum)
nihilominus, non eſt de neceſsitate, cum nec Patri, nec cuiquã
vlla perfectò inferatur iniuria, ſi filij, iure permittente, con-
trahant matrimonium illius irrequiſito conſenſu, aut licentia,
ſic docuit *Viguer. d. tract. Inſt. Theolog. cap. 16. §. 7. verſ. ſexto.*
13 ibi, Matrimonium adeo liber eſt, vt filius, & filia ad præce-
,, ptum Patris contrahere non tenentur, immò etiam, Patre, ac
,, Matre inſcijs, & renitentibus, contrahere poſſunt, quia in
,, Matrimonio eſt perpetua ſeruitus, ad quam filius, qui liber
,, eſt, præcepto Patris cogi non poteſt, nec impediri; cui quidem
ſententię ſe ſubſcripſit ex omnium Theologorum ſui temporis
opinione. *Dyoniſ. Cartuſian. de fide Orthodox. lib. 4. art. 168. nu.*
3. Tom. 2.

Id quod adeo magnifaciunt Doctores vtriuſque cenſuræ, &
pro re clariſsima comprobant, vt. poſtpoſito quolibet abuſu,
aut corruptela, communi ſuffragio audeant aſſerere. Mulierem
14 adhùc non poſſe exhęredare, ſi, inuitis parentibus, nubere ve-
lit; ita *Sanchez de Matrim lib. 4. de conſens. coact. diſput. 25.*
num. 2. vbi innumerabiles allegat doctores pro iſta tuenda
opinione.

Et quamuis nonnulli affirment, hoc tantum procedere, ſi fœ
mina Viro digno nubat, ſecus vero, ſi Indigno, vt ex *Pariſ. conſ.*
29. nu. lib. 3. Pace tamen tanti Viri dixerim, verior eſt alio-
rum ſententia, quæ pro communiſſima habetur, nempè Mulie-
rem nullo pacto exhæredari poſſe, licet Indigno contrahere vo-
luerit Matrimonium, cum ſcilicet hoc tenderet ad tollendam
Matrimonij libertatem, quemadmodùm de multorum opinio-
ne tradit idem *Sanchez d. diſput. 25 nu. 3. verſ. Sed melius idem*
tradit. & c. Fulu Pacian. de probat. lib. 2. cap. 3 num. 115. Siqui-
dem rationem affert, Nam iura diſponentia conſenſum requiri
Parentum, non arctant contrahentes, vt omninò totis ſe viri-
bus adigent illorum conſilio, ſed hortantur dumtaxat, vt tal-
15 tem petant, ſi liber, conſilium; quaſi Seniores Iunioribus pru-
dentiores ſint, ac magis experti in Mundi agibilibus, & ita lo-

cuntur

Digitized by Google

cuntur de conſilio, non autem de præcepto, ſic idem, & multò fortius dicendum de Patruis, fratribus, cœteriſque propinquis, & conſanguineis contrahentium, cum quibus ipſi in hoc caſu nihil habent commune, vltra quod illa iura ſunt correcta per Ius Canonicum, & per Concilium Tridentinum, vt infrà patebit. videas tamen *Felin. in c.1.num.22. de ſponſal.*

Accedit, quod iura adeo fauent libertati Matrimonij, vt li-
16 quidò diſponant, quod quamuis filia nubat, parentibus inuitis, nihilominùs Pater illam dotare tenetur. ita *Fanucc. de lucr. dot. Gloſſ. 10. num. 51.* vt ſcilicèt Virum inueniat arbitratu ſuo, vt tali medio, ſibi alimenta vendicet, Vndè com-
17 mode, & pro ſua honorificentia viuere poſſit, vt Matrimonij ſuſtentari poſſint onera; ex *cap. ſalubriter. de vſur. l. pro oneribus. C. de iur. dot.* Nè demum filia à Viro male tractetur, cum mulieres, quæ Virum ducunt ſinè dote, facillimè hiſce noſtris tēporibus plerumquè deſpici ſoleant. *§. ſi quis itaque. §. ſi quis enim. Auth. quib. mod. nat. effic. legitim. l. qui liberos. ff. de rit. nup. gloſſ. in l. obligatū. in verb. lege. ff. de act. & obligat. Abb. in c. 1. n. 6. de deſponſat. impuber. Alex. in conſ. 139. num. 7. vol. 2. Pariſ. conſ. 29. num. 63. vol. 3.*

Et huic arridet *Plau. in Aulularia.*

„ *Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate Viri eſt:*
„ *Dotatæ mactant & malo, & damno Viros.*

Stringo fortius prædicta, quia, quamuis mulier contraxerit
18 Matrimonium cum modica dote, ſupplementum tamen ipſius petere poterit vſque ad congruam dotē pro qualitate ipſiuſmet mulieris: ita docuerunt *Bald. & Caſtrenſ. in Auth. res quæ. C.*
19 *commun. de legat. Baeza. in tract. de non meliorand. mulier. cap. 5. nu. 6.* nam dos dicitur Patrimonium mulieris. *l. 3. ſed & vtrū. ff. de minor.*

Omitto, quod Pater etiam tenetur dotare filiam, quamuis,
20 eò inuito, ingredi velit Monaſterium. *ex Bald. in l. final. C. de dot. promiſſ. Anchar. conſ. 198. num. 4.*

Omitto quod Dos ſimilitèr aſſignari debeat à Patre filio Sa-
**21 cros ordines ſuſcipienti, ex decreto *Concil. Trident. ſeſſ. 21. c. 2. de reformat. Auendann. reſp. 17. num. 4.* ratio autem affertur, quia ambo ſunt Matrimonia, illud ſcilicet tēporale; hæc autem ſpiritualia, quæ fauorabiliorem requirunt ſuccurſum. *§. ſed hoc*
*præſenti.***

Digitized by Google

præſenti. Auth. de ſanctiſs. Epiſc. Sanchez. de Matrim. diſput. 20. *num.* 7. *lib.* 4. *tom.* 1.

Non obſtat, ſi dixeris iniuriam fieri Parentibus, dum filij con-
22 trahunt Matrimonium, ijs inuitis, hinc, aiunt lethalis culpæ reatui implicatos fore, dum illorum deſpicitur mandatum, & amicitia plerumque diſſoluitur, grauiores exoriuntur diſſenſiones, filijs Parentum conſilio reluctantibus, docente *Apoſtolo Paulo*, *Filij obedite Parentibus veſtris.*

Reſpondetur namque, nullam Parentibus irrogari iniuriam, dum filij contrahunt matrimonium ſine ipſorum conſenſu, quandò iura, & Sacri Canones idipſum filijsfamilias concedunt; ne-
23 mini enim facit iniuriam, qui vtitur iure ſuo. *l. quod Reipublicæ. l. iniuriarum. ff. de iniur. cum vulgar.*

Indè nullum committitur peccatum mortale, cum, quòd fit,
24 lege permittente, pœnam non mereatur. *l. graccus. ff. ad l. Iul. de Adult.*

Minus obſtat, quod filij, & filiæ, dum ſub cura degunt parentum, de iure naturæ, ac de iure gentium non debent ſibi nuptias quærere, quod proprium Parentum munus videtur, ac propinquorum. *c. aliter. c. qualis.* 30. *q.* 5. *can. honorantur.* 32. *quæſt.* 2. *cum*
25 *ſimil.* quia reſpondetur, quod in ijs iuribus probatur duntaxat, valdè honorificum eſſe parentum exquirere conſilium, ſed non ex eo concluditur per neceſſe, quod hoc ſit ſtrictiſſimum præceptum, adeo vt illud non ſeruantes crimen incurrant mortale, in ijs enim, quæ ad proprij corporis ſubſtentationem ſpectant, atque Prolis reſpiciunt generationem, propagationemque, omnes vtiquè ſunt pares, nec filij Parentibus ſubijciuntur, innuente. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 104. *art.* 5. *in corpore.*

Concludendum itaque, quòd filij non tenentur ſequi Parentum voluntatem in contrahendo Matrimonio, cuius quidem diſpoſitio libera omnino eſſe debet.

Poſito itaque, & firmato reali hoc fundamento, audactèr aſ-
27 ſerendum de iure veriſſimum id, quod ſecundo loco tetigimus, videlicet excommunicationem incurriſſe, quot quot attentarunt nō ſolum impedire, verum etiam exturbare Matrimonium, quæritando peruertere contrahentium voluntates, vim etiam illis, & metum inferendo, vt ex actis dicitur conſtare, prout fuit in Themate propoſitum.

Ad

Digitized by Google

Ad cuius quidem rei corroborationem, omiſſis modò ijs, quæ à Sacris Canonibus traduntur, relatis & collectis tum à Canoniſtis, tum etiam à Theologis, ſatis in medium ſit adducere Decretum Sacri Concilij Tridentini. *ſeſſ. 24. cap. 9. de reform.*
28 in hęc verba videlicet.

» Ità plerumque temporalium Dominorum, ac Magiſtratuum
» mentis oculos terreni affectus, atque cupiditatem excæcant, vt
» Viros, & Mulieres, ſub eorum iuriſdictione degentes, maximè
» diuites & ſpem magnæ hæreditatis habentes, minis, & pœnis
» adigant, cum ijs Matrimonium inuitos contrahere, quos ipſi
» Domini, vel magiſtratus ipſi præſcripſerint.
» Quarè, cum maximè nefarium ſit, Matrimonij libertatem
» violare, & ab eis iniuriam naſci, à quibus iura expectantur, præ-
» cipit Sancta Synodus omnibus cuiuſcunque gradus, dignitatis,
» & conditionis exiſtant ſub Anathematis pœna, quam ipſo fa-
» cto incurrant, nè quouis modo directè, vel indirectè ſubditos
» ſuos, vel quoſcunque alios cogant, quominùs liberè matrimo-
» nia contrahant.

Quod quidem Decretum non tantùm intelligitur, de Pote-
29 ſtatibus, & Magiſtratibus ſubditos compellentibus, ad contrahendum Matrimonium pro eorum libito, verum etiam de Parentibus, propinquis, conſanguineis, & generalitèr de omnibus perſonis cuiuſcunque conditionis exiſtant. Siquidem prædicta clauſula neminem excluditur. *l. Iulianus ff. de legat. 2. can. & ſi Romanorum. 19. diſtinct. cap. ſolita. de maiorit. & obed.*
30 Ratio autem affertur ibi nimirū, Ne Matrimonij impediatur libertas. *c. gemma. de ſponſal.* Et nos latiùs diximus in noſtris deciſionibus Aſſiſienſibus. *deciſ. 1. num. 21. part 1.*
Ita mordicùs tenuit *Ludouic. Lop. in 1. part. Inſtructorij cap. 44. § ſi aliquis. Albornoz lib. 4. de art. contract. titul. 1.*
31 Non obſtat, quòd Decretum illud loquatur de iuriſdictionem habentibus, quia ex lectura illius apparet, quòd comprehendit omnes iniuſte Matrimonia impedientes ſiuè per vim, vel metum, aut cuiuſcumque alterius rei, vt ibi (vel quoſcumque alios, quominùs liberè Matrimonia contrahantur. &c.) vt iàm ſupra ſatis probauimus. ita *Nauarr. in Manual. cap. 27. nu. 27. num. 150. verſ. Quinquageſima quarta.* id quod etiam comprobatur ex *cap. 1. eiuſdem ſeſſ. 22.* dum ibi dicitur.

 » San-

„ Sancta Synodus Anathemate damnat eos, qui falsò affir-
„ mant Matrimonia à filijs familias ſine conſenſu Parentum,
„ contracta irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſ-
„ ſe &c.

32 Nam Matrimonia non iure fori, ſed iure poli tractari debent, vbi ſola veritas debet conſiderari, & attendi. *c. tua nos. c. is qui per fidem. de ſponſal. Nauarr. in Manual. cap.* 33. *num.* 41. *Petr. Lazar in Quaeſt. Canon. quaeſt.* 6. *ſect.* 3. *num.* 1. poſt *Speculat. lib.* 4 *de cognat. legal num.* 2. idem *Nauarr.* vbi ſupra, *in cap.* 141. *num.* 17. *ex Concil. Trident. ſeſſ.* 25. *cap.* 18. *de regul.*

Tertiò demùm, & vltimo loco non ſolum excommunica-
33 tionis ſunt feriendi gladio huiuſmodi Matrimonia ſic impedientes, verum etiam pœna plectendi ſunt ordinaria à Iudice Ordinario, & ratio eſt, quia excommunicatio ſemper præſupponit delictum, & peccatum, quod ſemper puniri debet, cùm
34 delicta nunquam debeant remanere impunita. *Tex. eſt in cap. eum inhibitio. §. fin. vbi Gloſſ. & Anchar. de clandeſt. deſponſat.* Menoch. *de Arbitr. Iudic. quaeſt. caſu* 453. *num* 2. *Vgolin. de poteſt. Epiſc. cap.* 15 *§.* 11. *num* 6. prout refert, & ſequitur *Auguſt. Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſcop. allegat.* 32. *num* 24.

35 Pœna vera Ordinaria in foro ſeculari eſt pœna vltimi ſupplicij, in foro autem Eccleſiaſtico eſt deportatio in Inſulam, vel ad Triremes, niſi crimen ſit tale, & eius qualitatis, vt delinquens ſit tradendus Curiæ ſeculari vna cum Actis, & proceſſu.

36 Quòd autem hoc ſit delictum, patet, quoniam huiuſmodi impedientes Matrimonia faciunt contra iuſtitiam, & in præiudicium proximi, in quos quidem iura acritèr animaduertunt, vt optimè conſiderauit *Menoch. dicto caſ.* 453. cuius verba pro
37 clariori permiſſorum intelligentia hic referenda cenſui, videlicet.

„ Verum cum ſæpe vſu venire ſoleat, vt Viri nequam, & Im-
„ pij, qui, vt Matrimonia impediant contrahi, talia deferunt
„ impedimenta, dignum fuit, eos pœna coerceri: Quò circa *Inno-*
„ *centius tertius in cap. vlt. de clandeſt. deſponſat.* hos falſos, &
„ calumnioſos denunciatores vltione canonica mulctari voluit.

„ Quæ

„ Quæ autem ſit canonicæ vltionis pœna, non explicauit Inno-
„ centius; Sed Gloſſator ibi, & cum eo Anchar. num. 13. inter-
„ pretatur pœnam Iudici arbitrariam.

Et ita &c.

Thimotheus Timotheius I.V.D.

ARGVMENTVM.

De Teſte falſum deponente. An & quando Teſtis cogatur fateri veritatem, an & quando dicatur falſarius, de illius pœna, tam in foro fori, quàm in foro Poli. Ad quid teneatur Parti læſæ.

SVMMARIVM.

1 *Factum ipſum enarratur.*
2 *Teſtis deponens iudicialitèr contra ſuam atteſtationem extraiudicialem, an careat ſuſpione. ibi vide rationem.*
3 *Periurus an, & quando dicatur, an quando alij teſtes exiſtant contrarium deponentes.*
4 *Iuramentum quando teſtibus rite praſtitum dicatur.*
5 *Teſtis an, & quando pro falſario habeatur.num 10.nu. 17. num. 18. num.20.*
Tortura ad quid teſti inferatur .num.5.
21 *Periurium eſt delictum, quomodo puniatur.num.22 num.23. an ſemper ſit punibile.num.34.*
6 *Tortura an in ciuilibus inferri poſſit.*
7 *Teſtis recuſans dicere veritatem an poſſit torqueri.*
8 *Falſitas an, & quando committatur. num.13 num. 16.*

9 Cui conuenit definitio, eidem definitum. Cui conueniunt verba legis, eidem illius diſpoſitio.
10 Falſitas quid. ſit Quæ requirantur ad eam detegendam. nu. 11. num. 16. num. 28. num. 42.
Veritas virtus pulcherrima. num. 10.
13 Subornatio quando præſumatur.
14 Falſitatis ſuſpicio in ciuilibus pro falſitate habetur.
15 In delictis quid attendatur. Pœna deponentis falſum. num. 19. num. 23. num. 30. num. 32.
20 Prima confeſſio iurata ſecundam excludit.
22 Delicta aliquando puniuntur ex ſola cauſa etiam ſine culpa.
24 Iuramentum aſſertorium grauius eſt promiſſorio.
25 Nemo cogitur ad iurandum falſum.
26 Teſtis falſus eſt infamis. quos offendat. num. 37. num. 42. num. 44.
27 Teſtis deponens veritatem, quam neſcit; an ſit falſus.
29 Mendacium quid ſit.
31 Teſtes contra Beatam Suſannam qui fuerint.
33 Clericus an propter periurium priuandus ſit beneficijs & dignitatibus.
35 Promittens ſub fide nobilitatis, & non adimplens an ſit periurus.
36 Periurus an ſemper peccet mortaliter. & an teneatur reficere damna parti læſa. num. 39. num. 40.
38 Damnum quando non poteſt refici, an debeat fieri recompenſatio.
40 Periurium an ſit grauius delictum homicidio.
43 Iuramentum indiſcretum quid ſit.

Peru-

Digitized by Google

Peruſina falſitatis, & Periurij.
RESPONSVM SEXTVM.

1 N.N.Notarius, in depoſitionibus per ipſum factis ſuper recognitione receputorum à D.Sebaſtiano confectorum manu propria, vtique depoſuit falſitatem, & commiſit periurium. ſecundò tanquam falſarius, & periurus venit plectendus pœnis à iure impoſitis: Demum, & tertio parti læſæ reſarcire tenetur damna, expenſas, & intereſſe.

Quòd autem commiſerit falſitatem, & periurium patet maniſeſtiſſimè. nam primò, medio eius iuramento penes notarium præſtito, perſonaliter conſtitutus, oſtenſa ſibi Apoca refutationis, & receputorum Sebaſtiani, illam recognouit, & eſſe dixit ſcriptam, & ſubſcriptam manu propria D.Sebaſtiani, ex eo, quia illius manum, & ſcripturas notas habuit, ſæpèque illum vidit ſcribere, & cum eodem maximam habuit neceſſitudinem, & cõuerſationem, vt in inſtrumento recognitionis, rogato Ser Ambroſio Tronto Notario Peruſino. *P*oſtmodùm formitèr iterum examinatus vigore litterarum A.C. ad inſtantiam Partis emiſſarum, ſuper Articulis, & interrogatorijs à Partibus productis coram Iudice remiſſioriali, etiam medio illius iuramento, depoſuit, ſe non fuiſſe, nec eſſe practicum ſuper manu, & ſcripturis D.Sebaſtiani, nec cum illo conuerſationem habuiſſe, & proptereà non potuiſſe illas, nec poſſe recognoſcere, quemadmodum vltimo loco non recognouit manum, & ſcripturam refutationis D.Sebaſtiani in receputis ſupra enunciatis.

Primò, quia ſicut teſtis deponens contra illud, quod prius
2 extraiudicialiter depoſuerat, non caret ſuſpicione falſitatis, nam confeſſio extraiudicialis connumeratur inter indicia indubitata, ex *Farinac. conſ. crimin.* 25. *num.* 43. *vol.* 1. ſubdens, quòd ex ea poſſit cõtra Reum deueniri ad torturã, ex *Gandin. de Præſumpt. & indic. num.* 22. Ita etiam à fortiori in caſu præſenti dicendum

eſt,

Digitized by Google

3 eſt, quòd dum dictus N. Notarius primò cum iuramento affirmauit, inde adhuc idem negauit cum iuramento, in altera harum depoſitionum falſitatem commiſerit, & euaſerit periurus ex *Abb.conſ.* 52.*nu.*1.*lib.*1: cui accedit *Corn.conſ.* 170.*verſ. Et detrahitur eius fidei.lib.* *Capell.Toloſ.deciſ.* 376.*num.*1. *referente Rot. apud Recent.deciſ.crimin.* 337.*num.* 6. cum teſtis falſus adhuc conuinci poſſit, prout in puncto, ex eo, quod alij conteſtes deponant contrarium eius, quod ipſe depoſuit, ſecundùm eandem Rot.vbi ſupra *deciſ.crim.*100.*num.*1.

4 Iuramenta verò teſtibus legitimè præſtita cenſentur, quando Notarius aſſerit, quod Teſtes iurarunt in forma, vt tenuit Rot. apud *Recent.deciſ.*27.*num.*4.*part.*2. *deciſ.*34.*num.* 3. *deciſ.* 393. *num.*13.*deciſ.*704.*num.*1.*part.*1.

5 Secundò Teſtis varius, & ſibi contrarius, ſicut nullam facit fidem, ſic etiam pro falſo reputatur.*l. qui falſo.ff.de teſtibus.l. eos ff.de falſ.c.Cum in tua.vbi omnes.de teſtib.*

Sic Teſtis varius torquendus, ad videndum,in quo dicto perſiſtat, ex *Farinac. in tract.de teſtib q.*66.*num.* 98. *& ſeqq. nu.* 114. *& ſeqq.& quæſt.*69.*nu.*63.*& ſeqq.part.* 3. vt ſcilicet ſciatur, quæ depoſitio ſit verior,prima nè,vel ſecunda,quia præſumptio veritatis, reſultans ex conſtantia teſtis in tortura, præualet ſemper depoſitioni in ipſa tortura factæ, docente. *Bart. in l.eos num.*2.*&* 4.vbi etiam *Marſil.num.*8.*verſ Quandoque Teſtis varius.ff. ad leg. Cornel. de falſ.* cum alijs adductis per
6 *Farinac.conſ.crimin.* 44 *num.*4.*vol.*1.quoniam tortura poteſt dari etiam in ciuilibus, quando actio ciuilis habet annexum delictum.*c.*1.*de depoſit.Pariſ.de Put.de Syndic.in verb.Tortura.il* 3.*cap.*7.*num.*12.*& in verb.Tortus cap.*5.*num.*1.*verſ.Quæ limitata.Franc.Caſſon.de torment.cap.*8.*num.*1.*Marſil.in l. diuus. num* 6.*ff. de quæſt.& tort. quæſt.* 7. *per totam, & præcipuè num.* 7. Quinimmò teſtis, contra quem ſola eſt præſumptio, vt ſciat veritatem, ſi illam non fateatur, poteſt torqueri pro illa habenda, ita *Hieron. Federic. reſolut. crimin.* 28. *num.* 1. *& ſeqq.* quia falſitas committitur etiam tacendo veritatem ex *D Thom.* 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 1. *ad tertium,* vbi etiam *Caietan.notat.* Nam *Bald.in l.Præsbyteri.in* 4.*not.C.de Epiſc.& Cleric.docet*,quod etiam occultando veritatem, ne dùm mendacia proferendo committitur falſitas,vt in *Addittion.ad Ang.in ſum.*

8 *in*

Digitized by Google

8 *in verb. Teſtis. §.26. littera C.* & hoc fit ratione boni publici vt ſcilicet teſtis teneatur proferre teſtimonium, & aperiat veritatem, quando nec Tabulis publicis, nec partis confeſſione ſciri poſſit, ad obuiandum fraudibus, & dolis, vt per *Angel. in dicto. §.26.*

9 Tertiò, quia, cui conuenit definitio, eidem conuenire dicitur ipſum definitum. *l. 1. §. dolum ff. de dol. cum ſimil.* Sic paritèr dicendum, quod cui conueniunt verba legis, eidem conuenire debet illius diſpoſitio *l. 4. §. toties ff. de damn. infect.*

10 Sed N. Notario conuenit definitio falſitatis, quæ eſt, quòd falſitas ſit mutatio veritatis. *Auth. de inſtrum. caut. & fid. in princ. l. quid ſit falſ. ff. de falſ. in princ. Gloſ. in c. ſi Chriſtus in verb. Confirmatio de iureiuran. cum congeſt. per Farinac. conſ. 13. num. 8. vbi Addent. in litt. B. vol. 1.* Sic falſus teſtis dicitur is, qui iuratus & examinatus falſum loquitur. *can. ne quis arbitretur. 22. q. 2.* Necnon, qui iuratus dicere veritatem, ſignis, factis, ac verbis contrarium aſſerit, cum hoc repugnet veritati, quæ eſt virtus omnium pulcherrima, & Viri probi digniſſima, cum Vir à Virtute dicatur, ex *Ariſt. lib. 3. & 4. Eth. S. Thom. 2. 2. q. 109. art. 3.*

Nam in prima depoſitione ſuper dicta recognitione & c. medio iuramento affirmat manum eſſe ipſius Sebaſtiani, cuius plenam habeat notitiam; In ſecunda verò cum articulis, & interrogatorijs adhuc medio iuramento illam negat.

Ergò nè dùm falſitas, ſed etiam periurium à dicto N. Notario commiſſum fuit.

11 Quartò ad detegendam falſitatem tria requiruntur: primò ſcilicet, quòd ſit mutatio veritatis: Secundò quòd ſit facta dolosè: Tertiò quòd tendat in præiudicium tertij, iuxta doctrinam omnium ſcribentium, docente *Petro de Anc. conſ. 24.* cui adde *Thom. Gramm. in vot. 31. num. 4.* cum allegatis per ipſos.

Tria hæc concurrunt in puncto; Nam depoſitionum, de quibus agitur, altera eſt affirmatiua, negatiua altera, quarum vna neceſſe eſt, vt ſit vera, vna falſa: Merito in altero harum depoſitionum capite veritas ipſa mutatur, modo affirmando, modo negando: vltra quòd, dicunt Doctores, quòd in tali caſu, primæ depoſitioni ſtandum eſt; cum altera præſumatur facta ad alicu-
12 ius ſubornationem, ſecundùm *Alberic. in dicta l. qui falſa. nu. 6. ff. de teſtib. vbi Bald. num. 7. Gabriel. lib. 7. concluſ. 27. num. 14.*

Secun-

Digitized by Google

Secundò eſt facta doloſè, quia falſitas ſinè dolo numquam com-
13 mittitur, firmat *Farinac.conſ.crim.18.num.6.vol.1.* cum etiam doloſus error in teſte dicatur falſitas, ex mente *Rot. coram Se-*
14 *raphin.deciſ.1310.num.5.* immò ſuſpicio falſitatis in quibus habetur pro falſitate. *Dec conſ.165.num.2. cum relat. à Seraph. deciſ.1259.num.4.* Quod enim non eſt veriſimile, ſpeciem habet falſitatis, iuxtà dictum *Bart an l.1.C.de ſeru.fugitiu. Soccin. Iun.conſ.122.num.20.lib.2.*

15 In delictis autem animus potiùs attenditur, & voluntas, quàm euentus *l Diuus Adrianus.ff ad leg. Cornel.de Sicar. vbi Gloſſ. cum concord. Luc.de Penn.in l.quoties. num 6.C. de exact. Tr, but lib.10. cum adductis per Famian. Centolim ad Farinac.conſ. crim.65.in verb. Euentus.vol.1.* Tù ibi vide, & conſidera, quia multum ad rem noſtram facit. Prǽterquamquod ſecunda depo-
16 ſitio ideò falſa, quia facta eſt, vt veritas celaretur, quæ per alios teſtes fuit pleniſſimè poſtea manifeſtata, inquit *Boer. deciſ. 82. num 8 par.1.*

Tertiò facta eſt in præiudicium tertij, puta Prioris Timotei, cui quidem maxima imminebant damna, niſi iſtius ſcripturæ per alios teſtes detegebatur veritas, vt apparet ex proceſſibus fabricatis, ita *Hieronym. Federic. reſolut.41.num.7.*

17 Quintò Iuramento contraueniés eſt periurus *l.ſicut de Spon-ſal. Imol.in c dilecto de prabend. Boer deciſ.204.num 17.par. 1.* qui dicit, quòd, quamuis contraueniens ſit periurus, actus tamē à Peierante factus contra iuramentum, valet, & tenet, ex *Ioann. Andr. in c. Quod ſemel placuit. de reg.iur.in 6.* vbi habetur caſus illius, qui iurauit non mutare teſtamentum, poſtmodùm ſi illud mutauit, valet, & tenet mutatio, licet mutans inciderit in periurium.

Sed N.Notarius deponendo cum iuramento ſecundo loco, ſe non recognoſcere ſcripturam, & Apocam refutationis D. Sebaſtiani, ex eò, quia notam illius non habet manum & ad hoc non ſeſe practicum præbet, vt in Proceſſu, eſt contra primam depoſitionem factam ab eodem N.Notario coram Notario publico cum iuramento, in qua nimirùm affirmat ſe recognouiſſe, & recognoſcere ſcripturam prædictam D. Sebaſtiani, cum notam illius manum habuerit, & habeat, dum illum multotiès, & ſæpiſſimè pluribus in locis ſcriptitaſſe viderit, vt in Inſtrumento re-

Digitized by Google

cognitionis in actis producto.

Meritò, cum hæc duæ depoſitiones ſint inter ſe contrarię N. Notarius, deponendo falſum ſecunda vice, eſt periurus. id, quod corroboratur per Doctrinam *Bart. in d. l. eos per illum tex. ff. de falſ.* quòd teſtis, qui contra ſuum ſignum falſum dicit teſtimo-
19 nium, pœna falſi punitur, quæ verba ſignificare volunt, quòd ſi teſtis in ſubſcriptione vnius ſcripturæ tenuit vnum etiam extra iudicium, cuius contrarium poſtea depoſuit, incidit in falſum, referente *Boerio in deciſ.* 108. *num.* 5. *part.* 1. ergò multo magis in caſu noſtro, in quo interuenit iuramẽtum in ambabus depoſitionibus *ex reg. Auth. multo magis. C. de Sacroſ. Eccl.*

Addas demum, quod *Abb. dicit in cap. per tuas. de prob.* nimi-
20 rùm, quòd ſi prima confeſſio eſt iurata, ſecunda non valet, quia conuincitur neceſſariò de periurio, ponendo ſe inter duo iuramenta contraria, *de Tex. in l. generaliter. C. de non numer. pecun.* vbi etiam cum iuramento non poteſt quis venire contra ſuam propriam confeſſionem, & tanto magis procedit, quando prima eſt veriſimilior & iurata, & vallata dicto, & depoſitionibus aliorum conteſtium, ex *Petr. Beninten. deciſ. Bonon.* 32. *nu.* 9. *Guid. Pap.* qui caſum ponit in terminis *deciſ.* 593 *per tot.*

Cum itaque ex præmiſſis firmatum ſit, quod N. Notarius de-
21 ponendo falſum inciderit in periurium, quod delictum eſt non vulgare *l. merito ff. pro ſoc. Alciat præſump reg* 3 *præſumpt.* 1. *n.* 1. *Gabr. lib.* 7. *concl.* 2. *n.* 1 *tit. delictum nõ præſumitur.* Et delicta quandoque puniuntur ex ſola cauſa, etiam ſine culpa, vt docuit *Farinac. in praxi. crim. quæſt.* 24 *nu.* 154. *part.* 1. vtique dicendum eſt, quòd tanquam falſarius, & periurius puniri debeat pœnis à iure impoſitis, prout ſecundo loco Thematis propoſuimus, quia teſtis deponens, aut dicens vnum extra iudicium, & aliud poſtea in iudicio iuratus, puniri debet, ſecundum ea, quæ tradit *Hippollit in d. l. eos num.* 20. *verſ. Credo tamen Boer. deciſ.* 108 *num.* 10. *part.* 1.

23 Pœna ergo illius, qui falſum depoſuit, ac peierauit, ſolet enunciari ſemper teſtibus examinandis ſuper interrogatorijs nempè Reſtitutio damnorum, expenſarum, & intereſſe paſſorum, & patiendorum per collitigantes. Item infamia, confiſcatio bonorum, fuſtigatio, triremes, aliquandò etiam mors, & denique æterna damnatio omnibus alijs pœnis atrocior. Ita

G *Clar.*

Clar. in prax. crim. in §. falſum in additionib. num. 259. *num.* 268. *Farinac. de carcer. & carcerat. quæſt.* 33. *num.* 33. cum ibi allegatis.

24 Id, quod eo magis procedit, quia ſumus in iuramento aſſertorio, quod grauius reputatur, quam iuramentum promiſſorium, vt docuit *S. Thom.* 2. 2. *q.* 98. *art.* 3. *ad primum. Ang. ex ſententia Riccard. in ſumm. in verb. Periurium. n.* 7. quando ex ſe, vt in caſu præſenti, ſeſe examini ſubiecit, nemine cogente, vt in 25 proceſſu, quia regula iuris eſt, quòd nullus cogi poteſt ad iurandum falſum. *cap. in ſacris Quod met. cauſ. &c.*

Quòd autem teſtis falſum deponens, & peierans ſit infamis, 26 infamia iuris, & facti, habes *Text. in c. infames rei. diſt.* 1 *in l. Lucius ff. de his, qui notant. infam. vbi Bart. & Bald. in l. ſi quis maior C. de Tranſact. Guid. Pap. deciſ.* 593. *circa medium*, quia falſi crimẽ magis lædit famam hominis, quàm aliud quoduis delictum, inquit, *Farinac. conſ. crim.* 50. *num.* 38. *vol.* 1.

Et adeo improbatur, & odioſa omnibus redditur falſitas, vt 27 teſtis deponens veritatem, quam neſcit, vel creditum eſſe falſum, vel ſolo timore periurij, vt adhuc etiam puniri poſſit pœna temeritatis, ex *Anchar. conſ.* 24. *Felin. c. Fraternitatis. in fin. de hæretic. Iaſ. in l. de pupill. §. ſi quis ipſi Prætori num.* 11. *ff. de nou. oper. nunciat. Hieron. Federic. reſolut. crim.* 59. *num.* 6 *& reſol.* 58. *num.* 9. *Nauarr. in Manual. confeſſar. cap.* 25. *num.* 41. Quæ falſitas, vt iam dixi, ſatis conſtare dicitur, quando aliquo caſu alteri nocere poſſit, idem *Hieron. Federic. reſolut.* 1 *nu.* 14. 28 quæ ſine dolo regulariter nunquam committitur. *reſolut.* 48. *nu* 1. & punitur pœna legis Corneliæ de falſis. prout etiam conuictus de mendacio eadem pœna plecti debet; nam mendacium 29 eſt ſignificatio falſi, vt docuit *S. Auguſt. in lib. de mendac. relat. in can. is autem.* 22 *q.* 2. Ad idem *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 110. idem *Hieron. Federic. reſolut. crim.* 20. *num.* 3 *& ſeqq. reſolut.* 21. *nu.* 1. *& ſeq. reſolut* 24. *num.* 1. *& ſeqq. Tex. in d. l. eos ff. de falſ.* vbi dicitur, quòd teſtis varius, & contrarius condemnari poſſit pęna 30 falſariorum, cum ſemper præſumatur depoſuiſſe falſum. *Alciat. præſumpt.* 3. *in* 2. *reg.* quia falſus in vno, falſus in omnibus. *l. cum indebito. ff. de probat. Farinac. conſ.* 13. *num.* 7. *vol.* 1.

Dicas itaque, quòd falſi pęna in homine libero de iure communi eſt deportatio, cum publicatione bonorum. *l.* 1. *§. fin. vbi*

Bar.

Digitized by Google

Bart. Hippolit. & alij ſſ. ad leg. iul. de falſ. cum congeſt per Boer. deciſ. 82 num. 8. part. 1.

In ſeruo vero, & vili perſona eſt pęna mortis. *Guid. Pap. deciſ. 44 per tot.* allegando caſum in terminis, & potiſsimùm caſum Danielis Prophetę, qui condemnauit duos falſos teſtes ſeniores
31 ad mortem, qui depoſuerant falſum teſtimonium contra Beatam Suſannam, vt in *Daniele cap. 13.* nihilominùs nullam ibi ponit differentiam inter hominem liberum, & ſeruum, cum hodiernis hiſce noſtris temporibus omnes homines ſint liberi, ſecundùm *Henric. Boicb. in c. 1. de falſ. in 2. diſt.* Et apud omnia Tribu-
32 nalia potiſſimùm in Vrbe quotidie falſos teſtes, etiam Notarios fuſtigentur, & pęnæ mortis condemnentur. *Clarus verò in prax. crimin. lib. 5. § periurium.* dicit, quòd Clericus propter periu-
33 rium poteſt priuari dignitatibus, & beneficijs obtentis, allegando quamplurimos Doctores de communi opinione atteſtantes, quibus adde *Menoch. de arbitrar. iudic. quæſt. lib. 2. cent. 4. caſ. 319. Socc. Iun. conſ. 125 num. 10. & ex in l. 2. C. de reb. cred. & iureiuran.* Et ita tenuit. *Rot. coram Seraphin deciſ. 1285. nu. 6. num. 7.*

34 Et quamuis in nonnullis caſibus Periurium non eſſet punibile in foro fori, in foro tamen Poli Deum ipſum habet vltorem, putà, quando Reus inquiſitus, vel accuſatus, coram Iudice conſtitutus medio iuramento negat veritatem, ſuper qua fuerat interrogatus; Item quando in Iudicio datur Parti ab alia Parte iuramentum deciſiuum, tunc Iudicialitèr periurans non poteſt puniri in foro contentioſo, quia Iudex non iudicat de occultis, ſed Deum dumtaxat habet vltorem, vt de cõmuni teſtatur. *Boer. deciſ. 305. ſub num 4 verſ. Quid dicendum &c.*

Quod declara, & limita, quando ſtatutum, aut conſuetudo aliter ſuaderet, ex *Menoch. in d. caſ. 319.* cui adde *Vulpell. conſ. 161.*

Quoſdam autèm alios conſimiles caſus habes apud *Decian. in tract. criminal. lib. 6. cap. 11. Tom. 2. Bertazzol. conſ. 124. ibi Add. vol. 1.*

35 Hic obiter tange, & firma concluſionem illatiuam ex præmiſſis, quòd Is, qui ſub fide Nobilitatis aliquid promiſſit, & non adimpleuit, efficitur periurus, videlicet cum iurat ſic ALLA FE DA GENTILHVOMO: ſecundùm *Bertrand cõſ. 162. num. 8.*

Digitized by Google

*num.8. & ſeqq.vol.*1.fidei enim præſtatio,& iuramentum æqui-pollent. *cap.ad aures.Quodmet.cauſ.cap. 2. in fin. de fidsiuſſor. Couarr.in part.*1.*Relect §.*2.*num.*2.

36 Tertiò denique, & vltimò, iuxta tertiam inſpectionem, in exordio huius Thematis propoſitam ſtrenuè concludendum quod dictus N.Notarius aſſerens falſum,& tacens verum, affirmans nimirum, & data temporis intercapedine, idem negans duplici iuramento contrario, peierando, non ſolum plectendus ſit in foro fori ex ſupra allegatis, ſed etiam quod mortaaliter peccauit in Proximi notabile damnum.*cap.*1.*de crim.falſ.* & demùm tenetur ad omnia reſarcienda damna in foro conſcientiæ, quæ quidem Pars ex illius falſa depoſitione ſuſtinuit, ita docuit, & mordicus tenuit *D.Thom.*2.2.*quæſt.*70.*art.*4.*Tex.in can.Ne* 37 *quis.* 22. *q.* 2. Etenim Deum, Iudicem, & Proximum offendit. *dicto cap.*1 *de crim. falſ. Nauarr communiter receptus in Manual.cap.*25.*num.*40 *poſt D.Antonin.in ſum.par.*2.*tit.*1.*cap.*19. *§.*7.*Idem Nauarr.vbi ſupra cap.*12.*num.*8.*cum ibi allegat.*

Ergò in hoc communiter Doctores conueniunt, quòd quando in qualibet depoſitione interuenerit iuramentum ſuper aliqua re falſa, quod Proximi tangat intereſſe, quia eſt Periurium, ſemper eſt peccatum mortale, eo, quod teſtis infert Deo grauem iniuriam, ipſum adducendo teſtem mendacij, cum ex iuſtitia tenebatur aperire veritatem, vndè vltra peccatum mortale, adhuc etiam tenetur reficere omnia damna, quæ pars ipſa ob falſam teſtis depoſitionem paſſa fuit, nec poteſt ſaluari, niſi hoc puntualitèr præſtet. ita ex Doctrina *Michael Salon*, *poſt. D. Thom.*2.2 *quæſt.*70.*artic.*4.tenuit, & per firmo concluſit *Corradus noſter Peruſinus ex Dominicana familia in ſuis reſponſis caſuum conſcientiæ*, *reſp.*484.*part.*2.*quæſt.*117. *quæſt.* 118.*per tot part.*1.

Accedit *Syluester in ſum.in verb Teſtis num* 10 qui dicit, *quod ſi Teſtis ex falſa depoſitione, & periurio aliquod Tertia perſona tulerit damnum, ad illud reſarciendum totum omninò teneatur can ſi quis in atrio.*17.*quæſt.*4.*can. Non ſanè.* 14.*q.* 5. Quod ſanè eo magis procedit, quando teſtis prout in puncto, ritè, rectè, & iuris ordine ſeruato, examinatus depoſuit, & medio iuramento non ſolum veritatem celauit, verum etiam, peierando falſitatem commiſit, *Tex.in l generaliter. § illum.ff. de calumn.*

Digitized by Google

*calumn.c.fin de iureiuran.d.c.ſi quis in atrio. Hoſtienſ. in ſum. eod.tit.de iureiur.q.*187.

38 Notandum verò eſt, quod in his,in quibus damnũ reſtitui nõ poteſt in ſe, vel in æquiualenti, ſemper tamen recompenſatio fieri debet, arbitrio boni viri, qui arbitrari debet, vt, vel lædens læſum placare ſtudeat, vel conſiderando damna paſſa per læſum ipſum, eidem ſatisfieri curet, & arbitretur ſecundum qualitatem perſonæ ipſius læſi, & cauſæ. ita *S.Thom.2.2.q. 62. art.2.ad primum.Syluest.in ſum in verb. Reſtitutio.* 3. *num.* 2. Nam æqualiter peccant, æqualiter puniendi, & æqualiter ad reſtitutionem tenentur tam ij, qui Proximi fundunt ſanguinem,

39 quàm qui mentiuntur, & occultant veritatem. *can. quiſquis. can.nemo.il* 3.*can.abijt Iudas* 11.*q.*2. *can.in memoriam.* 19. *di-*

40 *ſtinct* quia non defuerunt,qui dicerent, grauius eſſe Periurium, quàm homicidium, *ex D.Thom in quolibet.* 1.*q.*9.*art.* 2.

Non me fugit id, quod *Angel. not. in ſumm. in verb. Teſtis.*

41 *ſ.*30. quod teſtis falſum deponẽs cum iuramento ſemper mortalitèr peccet, nec poſsit aliqua tergiuerſatione, & circumſtantia excuſari, eademque puniri debet pęna, qua foret is plectendus, in cuius detrimentum, & prçiudicium teſtimoniũ huiuſdi profertur, iuxta ſententiam *Addentium ad d. ſ.* 30. *in littera. C.per Tex in l.*1.*ſ.*1.*ff.ad leg.Corne.de Sicar.*cum ibi allegatis. ſubdendo, quod talis teſtis tenetur ad reſtitutionem totius damni Proximo damnificato *ex Bart. in l.*1.*in princ.ff. de Sicar. Bald.in l.Præsbyteri col.*2.*verſ Extra.C de Epiſ.& Cleric. Aret. in tract Maleficiorum.in verb.De conſenſu, & deliberat. omn. iud. Glòſ ordinaria in princ.* 2. *quæſt.* 3. *allegata à Bald.in d. l.Præsbyteri*

42 Is enim,qui iureiurando falſum dicit, iuramento abutitur, quod ſanè tres habens comites, illas omnes offendit: dicitur „ namque *Hieremia cap.* 4.*Iurabis,Viuit Dominus in veritate,* „ *iudicio, & iuſtitia &c.*

Veritas itaque offenditur, quando occultatur, & negatur; Iudicium verò cum vel ex qualibet minima cauſa etiam leuiſſima, & nullo habito rationis delectu iuratur, quandoquidem ſi iniuria fieret Regi, vel Imperatori, illorum in re minima requirendo teſtimonium; multo magis, & à fortiori indignum foret teſtem Deum inuocare in re nullius momenti, & falſitatis,

ſic

Digitized by Google

ſic in eo caſu ſemper committitur peccatum. Iuſtitia demum læditur, cum in re illicita, ac inhoneſta, & in Proximi detrimẽtum iuratur, quod potiſſimùm conſiſtit in Iuramento Promiſſorio, in quo ſemper eſt peccatum mortale, & reſtitutio omnino fieri debet ex mente Theologorum, de qua, vti de communi atteſtatur vltra alios *Viguerius in ſuis Inſt Theolog. De virtute iuſtitia cap. 5 §. 5. ver. 14.* Quòd ſanè appellatur per Theologos Iu-
43 ramentum indiſcretum, ſemper illicitum, ſemper reprobandum, ſemper deteſtandum: nam Iuramentum eſt actus latriæ, quæ ſoli Deo debetur, & in ipſo cõſiſtit proteſtatio omnis ſciẽtię Dei, & illius infallibilis virtutis: quamobrem ſi hoc fiat inconſideratè, & ſine ſufficienti cauſa, ſemper crimen committitur lethale; & reſtitutioni illud committens obnoxius efficitur. ita vltra Theologos, tenent Canoniſtæ *in cap 1. de delict. puer in cap. paruuli. 22. q 5. in can merito 15. q 5 Viguer. vbi ſupra Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſc. Alleg. 51. caſ. 2. per tot.*

Præterquamquod teſtis ſciens veritatem alicuius rei, quæ nec
44 per alios teſtes, nec per confeſſionem Partis, nec per inſtrumenta publica probari poteſt, ſi vel neget illam, vel falſa promat, facit iniuriam Deo, offendit Iuſtitiam, ac lædit Proximum, ſic mortaliter peccat, ad reſtitutionem tenetur, parti læſæ ſatisfaciendo, ita *Viguer. vbi ſupra in ver. 7. de peccatis teſtium.* nam qui cauſam damni dat, damnum ipſum dediſſe videtur. *c ſi de iniur. l. qui accidit ff. ad leg Aquil.*

Quare &c.

Thimotheus Timotheius I. V. D

A R

ARGVMENTVM.

An, & quando infirmus propter infirmitatem habeatur pro præſente, hinc de priuilegijs infirmitatis abundè diſcutitur, nùm infirmus teneatur comparere ad publicos actus, & ſic an poſſit priuari ſuis portionibus, quid de Canonicis, de Doctoribus ductis ad legendum, ad medendum, & de alijs caſibus concernentibus hanc materiam.

SVMMARIVM.

1 *Infirmi an, & quando habeantur pro preſentibus.num.* 4.
2 *Infirmitas, & abſentia æquiparantur.*
3 *Ad impoſſibile nemo tenetur.*
3 *Nemo ſibi ius dicere poteſt.*
5 *Infirmi quibus gaudeant priuilegijs.*
6 Contumacia *an noceat ægroto. An competat reſtitutio in integrum. num.* 13.
8 *Sententia an poſſit ferri contra infirmum.*
7 *Infirmus citatus an debeat comparere.*
9 *Inquiſitus de delicto capitali, ſi ſit infirmus, an teneatur comparere.*
10 *Infirmitatis allegatio an, & quando, & quomodo, & pro quibus opponenda ſit.num.* 11.
12 *An de neceſſitate ſit opponenda in iudicio, & quid operetur.*
14 *Non ſoluens debitum tempore debito propter infirmitatem an excuſetur.*
17 *An Emphiteuta, ſi per triennium ceſſauerit à ſolutione canonis.*

16 An

Digitized by Google

16 *An Epiſcopus ſi ſtatuto tempore non viſitauerit Limina Apoſtolorum.*

18 *An Vaſallus ſi per triennium non petierit inueſtiturã, aut non praſtiterit Domino debita ſeruitia.*

29 *An Medicus ductus ad medendum conſequatur ſalarium tempore infirmitatis. Sic de Doctore ductus ad legendum. num 22.*

17 *Non eſt addenda afflictio afflicto*

20 *Seniores, & infirmi num habilitari debeant.*

21 *Conſuetudo eſt ſeruanda.*

23 *Canonici num lucerentur diſtributiones ſi propter infirmitatem non interſunt diuinis officijs. num. 24. num. 25.*

26 *Infirmus omni culpa caret.*

27 *Omnes ſumus mortales, lutea vaſa portantes ex Paul Apoſt.*

28 *Fides Notariorum atteſtantium de obſeruantia, & ſtylo erga infirmos Collegiorum quorundam Peruſia.*

Peruſina Portionum.

RESPONSVM SEPTIMVM.

DOMINVS Io: Antonius Collegiatus, Iuratus, vt aiunt, nobilis Collegij Artis Lanæ Ciuitatis Peruſiæ ob diuturnam multorum annorum corporis ægritudinem, quã functiones, & Munia eiuſdem Collegij illi interdicuntur, nõ poteſt propterea ſic de facto, iudice maxime nec interloquente priuari ſolitis portionibus, & ordinarijs emolumentis, quibus quidem cæteri Collegiales potiuntur.

1 Primò quia Conſtitutiones dicti Collegij non poſſunt, nec debent excludere infirmos, & grauiter ægrotos, qui in actibus Collegialibus, & fauorabilibus habentur pro præſentibus tam de iure, quàm de conſuetudinde. De iure quidem probatur per *Tex. in cap. vnico. circa fin. de Cleric. non reſid. & in c. ad Audientiam*

dientiā.vbi Abb.eod.tit.& ſequitur *Natt.cõſ.*41.*n.*1.*lib* 1.quibus addc *Duen. reg.*106.*limit. vlt.*vbi infirmi habentur prò præſen
2 tibus; ità vt in hoc caſu infirmitas, & abſentia æquiparentur *l.ſi longius ff.de iudic.l.quæſitum.ff.de re iudic. Menoch. de arb. iudic. quæſt.caſ.*186.*num* 15.*& ſeq. Petrus Ant. Lazar. in cano. nic.quæſt.ſect.*2.*quæſt.*6.*num.*1.

3 Secundò, ex quo ad impoſſibilia nemo tenetur.*cap. Nemo.de reg iur.in 6.l.impoſſibilium ff.eod.tit.*Impoſſibile eſt,vt D.Io .. n. Ant ſic poſſit accedere ad locum Collegij,meritò non debet de-
4 facto priuari portionibus,ſolitis & alijs emolumentis, ipſo inaudito,nec Collegium ipſum ſibi ipſi hoc ius dicere poteſt in præiudicium Collegiatorum propria auctoritate,cum ipſi portiones huiuſmodi, & emolumenta ſibi vendicent titulo oneroſo, ſolutis ſoluendis in ipſo ingreſſu Collegij, contra *Tex in l.iuriſdictioni.ff.de iuriſd.omn.gent.*

5 Tertiò quia infirmi multis gaudēt priuilegiis, fauoribus præcipuis,& prærogatiuis ſingularibus,de quibus latè legit. *Thom. Actius Foroſempronien in tract.de Infirmit. in* 2.*par.* Intèr quæ
6 priuilegia ponitur,quod Contumacia infirmo non nocet. *l.quæſitū.C.de iudic.c.*2.*c.querelā.de Procurat. Abb.in c.tenor.n.*1.*de ſent.et re iudic. Afflict.deciſ.*298.*nu.* 17. nam Infirmus citatus nō tenetur cõparere in iudicium,nec de iure poteſt banniri, aut cõdemnari.*c ſi ægrotans.*5 *q.*3.*c.ſi Epiſcopus.*18.*diſt.c.per querelā. de procurat.d.l.quæſitum. vbi Bart & Caſtr. Farinac. in prax.*
8 *crim.de inquiſit. q.* 11.*p.* 1. Vbi ſententia contra infirmum ferri non poteſt,quod ſi feratur,ipſo iure,nulla eſt, neq; eidem contumaciæ officit pœna,quē aduerſa valetudo, aut maioris cauſæ defendit occupatio,teſtante *Boer.deciſ.*63.*n.*13.*p.*1.vbi dicitur cõtumacem impeditum gaudere reſtitutione in integrum,adeout
9 Infirmus de delicto capitali inquiſitus,non tenetur perſonaliter comparere, *Grat.conſ.*98.*nu.*2.*lib.*1. cuiuſquidē infirmitatis ex-
10 cuſatio per quēcunq;opponi poteſt,eaq;eſt admittenda,maximè vbi notoria eſt,quę de facili ſciri poteſt,vt per *Farin.vbi ſupra.*Id quod nō ſolū habet locū in ægritudine proprij corporis,ſed etiā
11 Propinquorum,conſanguineorū,cęterorumq;ſuorū, ex *Foller. in prax.crim.canon c.*10.*verſ.Non cõparentes repetuntur ſub n.*5.

Quæ quidem excuſatio, vel impedimenti allegatio non eſt ne-
12 ceſſaria, quia ſi allegetur Proceſſus inde fabricatus eſt nullus,ſi-

H cut

Digitized by Google

Secundò corroboratur per conſuetudinem hactenus obſeruatam hic Peruſiæ per celeberrimum Collegium I.V. Doctorum, Artium, & Medicinæ, ac Theologorum, per Iuratos Collegiorum Mercantiæ, Cambij, & aliarum Artium, quorum ſi quis ægrotauerit, vtique non priuatur huiuſmodi portionibus, ſed eas integras conſequitur, non ſecus, ac ſi præſens foret. Quod ſanè inueteratum ius, non debet peruerti modò; ſed omnino ſeruari in hoc Collegio Artis lanæ, cum Infirmorum cauſæ æquiparentur pijs cauſis. *vulgar. iur.*

22 Tertiò confirmatur ex eo, quod ſeruatur indifferenter à Doctoribus ad legendum conductis, quorum aliqui ſi fuerint infirmi per aliquod tempus non punctantur ab Exploratore publici Gymnaſij, hinc totum integrumque conſequuntur ſalarium, *ex not. ad l. diem functo ff. de offic. aſſeſ. l. diem functo ff. locat. ex ex Rom. ſingl. 66. Thom. Act. de infirmit. part. 2. in litttera I. in verb. Tempus. in diſtinct. 260.*

23 Quartò ſtringitur, & corroboratur ex conſuetudine Canonicorum huius noſtræ Cathedralis Eccleſiæ; quorum ſi quis ægrotauerit, non priuatur diſtributionibus quotidianis *ex Abb. in c. ad audientiam. de cleric. non reſid. Natt. conſ. 41. num. 1. lib. 1. Duen. reg 106. limit. vlt.* Id quod fundatur in diſpoſitione iuris communis, *in c. vnico. de Cleric. non reſid. in 6.* Nam infirmus, 24 qui perſonaliter diuinis officijs intereſſe non poteſt quotidianas vtiq; poteſt percipere diſtributiones, quamuis abſens, cum pro præſente reputetur. *dicto cap. vnico. Couarr. lib. 3. var. reſol. cap. 13. num. 8.* cum turba plurima Doctorum vtriuſque cenſuræ, allegata à *Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſc. allegat. 53. num* 166. Quod ſanè eò magis procedit, quando infirmus extat in loco, 25 vbi Eccleſia diuinis veneratur obſequijs, vt per *Monet. de diſtribut. quotid. part 2. quaeſt. 6. num. 19.* idem *Auguſt. Barboſ vbi ſupra. num.* 168. vbi dicitur, hoc etiam habere locum, quamuis infirmus propria culpa in morbum incidiſſet, docente *Azor. Inſt. moral. par. 2. cap. 7. q. 11.* cum ibi adductis.

Vndè nimis arbitrariè iſte D. Prior Collegij Artis lanæ procedere videtur, retinendo, & denegando portiones ſolitas D. Io: Ant. grauitèr, & diuturno morbo laboranti, qui omni culpa 26 caret, & pro præſente habetur, cum & ipſe Prior, & alij Collegiales nullam habeāt à Deo Optimo Maximo Apocam Promiſ-

ſionis obligatoriam de ſe non ęgrotando, cum hoc ſit negotium, quod tangat omnes, & ſingulos, & ſenioribus, iunioribus, atque ætate adultis contingere poſsit, quia omnes ſumus mortales,
27 lutea interim vaſa portantes, vt inquit *D: Paulus Apoſt.*

Timotheus Timotheius I.V.D.S.S.S.S.

Ita fuit iudicatum Peruſię ab Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo D. D. Gaſpare Mattheio Peruſiæ, & Vmbriæ pro Sanctiſsimo D. N. VRBANO Octauo, Meritiſsimo Gubernatore, Kalend. Aprlis M.D.XXXVII. cuius quidem Viri integritas, & ſumma prudentia vniuerſo penè orbi nitet, quam maximè; Inſpice itaque, & ſuſpice Præſulem non minùs morum ſuauitate, probitate, Doctrina, ac pietate, quam generis proſapia nobiliſsimum, digniſsimum plane, cui in laborum, ac virtutum pręmium maximi Dignitatum conferantur gradus: ſilentio interim illius veneranda modeſtia eſt.

Fides

Digitized by Google

Fides aliquorum Notariorum de obſeruantia priuilegij fauore ægrotantium.

28 NOI Lodouico Doni, & Berardino Erculani Notarij dell'Illuſtriſſimo Collegio della Mercãzia di Perugia facciamo piena, & indubitata fede ricercati per la verità, qualmente nel detto Illuſtriſſimo Collegio dalli Signori Conſoli di quello, quando è occorſo alle volte caſo, che li Signori Giurati ſiano ſtati infermi, e per parte loro fatta inſtanza per hauere le ſolite Collationi delli ſoliti Lumi, li è ſtato ordinato, che dal Signore Priore laico e li ſiano ſtate date dette Portioni, coſtando maſſime dell'allegata infirmità, & coſi habbiamo viſto oſſeruare più volte in detto Collegio, & per eſſer queſta la verità, habbiamo fatta la preſente ſcritta, & ſottoſcritta di noſtra propria mano, queſto dì 17. di Marzo 1637.

Io Lodouico Doni ſopradetto manu propria ad fidem &c.

Io Berardino Erculani ſopradetto confermo quanto di ſopra ſi contiene.

Io Barnabeo Santucci Notario dell'Illuſtriſſimo Collegio del Cãbio, & dell'Illuſtriſſimo, & Celeberrimo Collegio dei Signori Legiſti, & Priore dell'Hoſpitale dei Signori Notarij, affermo eſſer la verità quanto in detta fede ſi contiene, & coſi oſſeruarſi in detti Collegij del Cambio, & Legiſti, & Notarij il dì ſudetto. &c.

Io Barnabeo Santucci Manu propria.

Io Domenico Priorelli Notario dell'Illuſtre Collegio dei Calzolari affermo eſſer la verità quanto di ſopra ſi contiene, & coſi oſſeruarſi in detto Collegio. In quorum fidem &c.

Domenico Priorelli Not. &c.

ARGV-

17 Notarius, an, & quando dicatur bonæ famæ.
18 Iuramentum ſuppletorium an admittatur ad probandum errorem Notarij.
19 Conſilium Notarijs dandum.
20 Falſitas quomodo dignoſcatur.
21 Pœna Notarij qui falſum commiſit num. 28. num. 30.
26 Notarius denegans ſcripturas publicas peccat mortaliter, arguitur de falſo, tenetur ad refectionem damnorum. num. 31.
27 Notariorum peccata. Quale illorum delictum in officio nu. 29.
30 Scripturæ publicæ quibus perſonis non ſunt denegandæ.
32 Pœna occultantis publicas ſcripturas tam in foro fori, quàm in foro Poli.

Peruſina fidelitatis Notariorum.

RESPONSVM OCTAVVM.

QVIDAM G. Notarius quoddam rogauit teſtamentum, in quo Teſtator legauit
1 T. Omne id & totum, quod apparebit per eum deberi eidem teſtatori tempore ipſius obitus, poſtea dictus G. data copia autentica, licet coacte partibus per ſcripturam priuatam fecit declarationem, quod dictus Teſtator noluit intelligere in dicto legato, niſi de terminis penſionum ſibi debitis, & nõ ſolutis, quamuis tam ample legatum ſcripſerit, & exarauerit. Huius itaque occaſione, nõnulla hic diſcutienda occurrunt, quæ ſcitu digna videntur.

Et primo quæritur. Numquid ipſe Notarius hanc potuerit
2 de iure facere declarationem per priuatam ſcripturam contra legati diſpoſitionem quam in teſtamento rogauit.

Secundò, numquid per hanc declarationẽ notarij potuerit in aliquo obeſſe ipſi legatario,

Tertio ad quid teneatur ob dictam declarationem.

Quartò, & vltimo An Notarius denegans ſcripturas publicas, puta

Digitized by Google

puta inſtrumenta, teſtamenta, legata, & cætera huiuſmodi argui poſſit de falſo, & qua pœna puniri debeat.

Pro reſolutione, & reſponſione ad prædicta concluſiuè procedendo, reiectis quæſtionibus, circa primum quæſitum, dicendum, quod Notarius non potuerit de iure huiuſmodi edere de-
3 clarationem ad legatum à ſe rogatum, quia poſt rogitum, &
4 publicationem non poteſt quicquam Notarius addere, vel minuere inſtrumentis, niſi de conſenſu partium, ſiue factum, ſiue verba reſpiciant, & concernant. *l. quoties. §. Sed ſi conſideratione. vbi Bald. ff. de hered. inſt. Calcan. conſ. 70. col. 3.* quia vt plu-
5 rimum mutationes huiuſmodi, ſeù declarationes mutant naturam contractus, & contrahentium voluntatem, adeout ſæpiſſimè vnum faciant in aliud tranſire, quod non eſt in poteſtate ipſius Notarij, *ex Crauett. conſ. 139 in fin Socc. Sen conſ. 65. num. 49. et conſ. 143. num. 36. vol. 1. Couarr. in Rubr. de teſtam. part. 2. poſt. num. 14.* qui multa congerit exempla ad hanc rem ſpectantia. *Seraphin. de Priuileg. iuram. priuileg. 22. num. 105. Farinacc. conſ. crimin. 12. num. 5. num. 6. lib. 1.*

6 Sed teſtamentum eſt inſtrumentum publicum, & venit appellatione contractus. *l. eamdem. ff. de duob. reis. Afflict. deciſ. 260. num. 6 ibi Adden. num. 1.* merito &c.

Quod ſanè corroboratur ex eo, quia Notarius non poteſt cõ-
7 ficere inſtrumentum de eo, quod à Partibus non eſt geſtum, ait *Fed. de Sen. conſ. 199. Afflict. deciſ. 245 num. 7. Crauett. conſ. 88. vol. pen. in fin. & conſ. 240. Doctores in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Corn. conſ. 171. col. 1. in fin. vol. 1. Creſcen. deciſ. 104.* iterum fuit dictum in *Rota coram Comitolo apud Recent. deciſ. crim. 45. num. 4 poſt vol. primum Conſiliorum Farinac. vbi Addent. in verb. Notarius.* neque enim Notario creditur de geſtis ab eo, ſed de geſtis dumtaxat coram eo, *arg. l. 3. §. Diuus. il 2 ff. de teſtib. Bart in Auth. Si quis in aliquo documento. C. de eden. Corn. conſ. 261. col 1. in fin. vol. 4. Boer. deciſ. 3. num 73. part. 1. Seraphin. de Priuil. iuram. Priuileg. 63. num. 12.* immo plus dicit *Marſ. ſing. 123. quod Notarius non rogatus non poteſt apponere in inſtrumentis, & teſtamentis clauſulas conſuetas. ex Petr. Gerard. ſingul. 41.*

Quòd tamen intelligas, quando perfectus, & celebratus fuerit
8 contractus, & teſtamentum, ſecus autem quando eſt in fieri per

Doctri-

Doctrinam *Bar in Rubr.C.de reuoc.his,quæ in fraud. credit. in fin Barbat.in c.2.de precar.Seraphin.de Priuileg.iuram. priuil. 22.num.*94.vbi pulcherrimas habes illationes, *& priuileg. 42. num.*1.habes quando Notarius poſſit corrigere errorem ſuum.

9 Stringitur quia Notario aſſerenti de alicuius extraiudiciali confeſſione nulla eſt adhibenda fides, vt inquit *Speculator tit.de teſtib.§.reſtat.Clar.in prax.crim.q.*21*.num.* 123*. in additione*, quod tanti ponderis eſſe dicitur apud Iuriſtas vtriuſque cenſuræ, etiam de ſenſu Theologorum, vt nec Notarius poſſit in

10 teſtamentis extendere Clauſulam codicillarem, ſi hoc Teſtator expreſsè non iuſſerit, docente *Ant.Gabriel.concluſ.*4*.tit. de conſuet.Crauett.con.*75*.num.*4.

11 Amplia etiam hoc procedere in hypotheca bonorum,quam quidem in inſtrumento non poſſit extendere, niſi, partibus conſentientibus.Idem *Gabriel. vbi ſupra.nu.* 15. vbi etiam ampliat & extendit ad clauſulas precarij, renunciationis, exceptionis diſcuſſionis bonorum,impoſitionis pœnarum, niſi contrahentes id exprimant. *num.* 17. idem ait *Iaſ.in l.*2*.num* 31*.& ſeq. C. de iur.Emphiteut.Couarr.*qui ponit totam hanc materiã in *Rubr. de teſtam num.*14.idem plenius habes apud *Famian. Centolin. in addit.ad Farinac.conſ.crimin.*59*.part.*1*.in littera . Conſuetas Clauſulas.Menoch.de arbitr.iud.quaſt.lib.*2*.caſ.*145*. num.* 5*. & ſeq. Ancharan.quaſt.*11*.num.*12*.par.*2*. Mantic. de coniect. vlt. volunt.lib.*3*.tit.*14*.num.*5*.& ſeqq.tit.*10*.num.*1*.& ſeqq.lib.* 1.vbi

12 docet, quod teſtamentum, quando eſt publicè lectum,teſtatore ipſo, & teſtibus audientibus, nil aliud Notarius poſſit apponere, ex *Roland.conſ.*7*.num.*27*.& ſeqq.lib.*4.

13 Stringe fortius, quòd Notarius nec poſſit de ſuo capite interpretari teſtamenta,& verba in ijs impoſita de voluntate teſtatorum,quia ſimpliciter ea debet ſcribere, quæ teſtator ore proprio promit, & iubet, vt docuit *Mantic.*vbi ſupra.*lib.*3.*tit.*13. *nu.*2. & maximè quando teſtator non eſt ignarus, & imperitus latini ſermonis, nec eſt perſona idiota, idem *Mantic.*vbi ſupra; *tit.*14 *num.*5*.& ſeq.*

14 Subdens quod vt plurimum Notariorum imperitia, & peruicacia mundum deſtruit, & conſcientias animarum illiqueat, Viroſque bonos in periculum æternæ ſalutis adducit,teſtante *Ang. conſ.*295*.in princ.*aſſerens multas,eaſque grauiores exoriri lites

16 *An Epiſcopus ſi ſtatuto tempore non viſitauerit Limina Apoſtolorum.*

18 *An Vaſallus ſi per triennium non petierit inueſtiturã, aut non praſtiterit Domino debita ſeruitia.*

29 *An Medicus ductus ad medendum conſequatur ſalarium tempore infirmitatis. Sic de Doctore ductus ad legendum. num 22.*

17 *Non eſt addenda afflictio afflicto.*

20 *Seniores, & infirmi num habilitari debeant.*

21 *Conſuetudo eſt ſeruanda.*

13 *Canonici num lucerentur diſtributiones ſi propter infirmitatem non interſunt diuinis officijs.num.24.num.25.*

26 *Infirmus omni culpa caret.*

27 *Omnes ſumus mortales, lutea vaſa portantes ex Paul Apoſt.*

28 *Fides Notariorum atteſtantium de obſeruantia, & ſtylo erga infirmos Collegiorum quorundam Peruſiæ.*

Peruſina Portionum.

RESPONSVM SEPTIMVM.

DOMINVS Io: Antonius Collegiatus, Iuratus, vt aiunt, nobilis Collegij Artis Lanæ Ciuitatis Peruſiæ ob diuturnam multorum annorum corporis ægritudinem, qua functiones, & Munia eiuſdem Collegij illi interdicuntur, nõ poteſt propterea ſic de facto, iudice maxime nec interloquente priuari ſolitis portionibus, & ordinarijs emolumentis, quibus quidem cæteri Collegiales potiuntur.

1 Primò quia Conſtitutiones dicti Collegij non poſſunt, nec debent excludere infirmos, & grauiter ægrotos, qui in actibus Collegialibus, & fauorabilibus habentur pro præſentibus tam de iure, quàm de conſuetudine. De iure quidem probatur per *Tex. in cap. vnico. circa fin. de Cleric. non reſid. & in c. ad Au-*

dientiam

dientiă.vbi Abb.eod.tit.& ſequitur *Natt.cōſ.*41.*n.*1.*lib* 1.quibus
adde *Duen. reg.*106.*limit. vlt.*vbi infirmi habentur prò præſen
2 tibus; ità vt in hoc caſu infirmitas, & abſentia æquiparentur
*l.ſi longius ff.de iudic.l.quæſitum.ff.de re iudic. Menoch. de arb.
iudic. quæſt.caſ.*186.*num* 15.*& ſeq. Petrus Ant. Lazar. in cano.
nic.quæſt.ſect.*2.*quæſt.*6.*num.*1.
3 Secundò, ex quo ad impoſſibilia nemo tenetur.*cap. Nemo.de
reg iur.in* 6.*l.impoſſibilium.ff.eod.tit.*Impoſſibile eſt, vt D.Io n
Ant ſic poſſit accedere ad locum Collegij, meritò non debet de-
4 facto priuari portionibus, ſolitis & alijs emolumentis, ipſo inau-
dito, nec Collegium ipſum ſibi ipſi hoc ius dicere poteſt in præ-
iudicium Collegiatorum propria auctoritate, cum ipſi portiones
huiuſmodi, & emolumenta ſibi vendicent titulo oneroſo, ſolu-
tis ſoluendis in ipſo ingreſſu Collegij, contra *Tex in l.iuriſdi-
ctioni.ff.de iuriſd.omn.gent.*
5 Tertiò quia infirmi multis gaudēt priuilegiis, fauoribus præ-
cipuis, & prærogatiuis ſingularibus, de quibus latè legit. *Thom.
Actius Foroſempronien in tract. de Infirmit. in* 2.*par.* Intèr quæ
6 priuilegia ponitur, quod Contumacia infirmo non nocet. *l.quæ-
ſitū.C.de iudic.c.*2.*c.querelā.de Procurat. Abb.in c.tenor.n.*1.*de
ſent.et re iudic. Afflict.deciſ.*298.*nu.* 17. nam Infirmus citatus nō
tenetur cōparere in iudicium, nec de iure poteſt banniri, aut cō-
demnari.*c ſi ægrotans.*5 *q.*3.*c.ſi Epiſcopus.*18.*diſt.c.per querelā.
de procurat.d.l.quæſitum. vbi Bart & Caſtr. Farinac. in prax.
8 crim.de inquiſit. q.* 11.*p.* 1. Vbi ſententia contra infirmum ferri
non poteſt, quod ſi feratur, ipſo iure, nulla eſt, neq; eidem contu-
maciæ officit pœna, quē aduerſa valetudo, aut maioris cauſæ de-
fendit occupatio, teſtante *Boer.deciſ* 63.*n.*13.*p.*1.vbi dicitur cō-
tumacem impeditum gaudere reſtitutione in integrum, adeout
9 Infirmus de delicto capitali inquiſitus, non tenetur perſonaliter
comparere, *Grat conſ.*98.*nu.*2.*lib.*1. cuiuſquidē infirmitatis ex-
10 cuſatio per quēcunq; opponi poteſt, eaq; eſt admittenda, maximè
vbi notoria eſt, quę de facili ſciri poteſt, vt per *Farin.vbi ſupra.* Id
quod nō ſolū habet locū in ægritudine proprij corporis, ſed etiā
11 Propinquorum, conſanguineorū, cęterorumq; ſuorū, ex *Foller. in
prax.crim.canon c.*10.*verſ.Non cōparentes repetuntur ſub n.*5.
Quæ quidem excuſatio, vel impedimenti allegatio non eſt ne-
12 ceſſaria, quia ſi allegetur Proceſſus inde fabricatus eſt nullus, ſi-

H cut

Secundò corroboratur per conſuetudinem hactenus obſeruatam hic Peruſiæ per celeberrimum Collegium I.V.Doctorum, Artium, & Medicinæ, ac Theologorum, per Iuratos Collegiorum Mercantiæ, Cambij, & aliarum Artium, quorum ſi quis ægrotauerit, vtique non priuatur huiuſmodi portionibus, ſed eas integras conſequitur, non ſecus, ac ſi præſens foret. Quod ſanè inueteratum ius, non debet peruerti modò; ſed omnino ſeruari in hoc Collegio Artis lanæ, cum Infirmorum cauſæ æquiparentur pijs cauſis.*vulgar.iur.*

22 Tertiò confirmatur ex eo, quod ſeruatur indifferenter à Doctoribus ad legendum conductis, quorum aliqui ſi fuerint infirmi per aliquod tempus non punctantur ab Exploratore publici Gymnaſij, hinc totum integrumque conſequuntur ſalarium, *ex noct. ad l diem functo.ff.de offic.aſſeſ.l.diem functo ff.locat.ex ex Rom.ſingl* 66.*Thom. Act. de infirmit.part.*2.*in littera I. in verb. Tempus. in diſtinct.*260.

23 Quartò ſtringitur, & corroboratur ex conſuetudine Canonicorum huius noſtræ Cathedralis Eccleſiæ; quorum ſi quis ægrotauerit, non priuatur diſtributionibus quotidianis *ex Abb.in c. ad audientiam.de cleric.non reſid. Natt. conſ.* 41.*num.* 1. *lib.* 1. *Duen.reg* 106. *limit. vlt.* Id quod fundatur in diſpoſitione iuris communis, *in c.vnico.de Cleric.non reſid.in* 6. Nam infirmus,
24 qui perſonaliter diuinis officijs intereſſe non poteſt quotidianas vtiq; poteſt percipere diſtributiones, quamuis abſens, cum pro præſente reputetur. *dicto cap. vnico Couarr.lib.*3.*var. reſol. cap.*13.*num.*8.cum turba plurima Doctorum vtriuſque cenſuræ, allegata à *Barboſ. de offic.& poteſt.Epiſc.allegat.*53. *num* 166. Quod ſanè eò magis procedit, quando infirmus extat in loco,
25 vbi Eccleſia diuinis veneratur obſequijs, vt per *Monet.de diſtribut.quotid.part* 2 *quæſt.*6.*num.*19.idem *Auguſt.Barboſ vbi ſupra.num.*168.vbi dicitur, hoc etiam habere locum, quamuis infirmus propria culpa in morbum incidiſſet, docente *Azor. Inſt. moral.par.*2.*cap.*7.*q.*11. cum ibi adductis.

Vndè nimis arbitrariè iſte D. Prior Collegij Artis lanæ procedere videtur, retinendo, & denegando portiones ſolitas D. Io: Ant.grauitèr, & diuturno morbo laboranti, qui omni culpa
26 caret, & pro præſente habetur, cum & ipſe Prior, & alij Collegiales nullam habeāt à Deo Optimo Maximo Apocam Promiſ-

H 2 ſionis

Digitized by Google

ſionis obligatoriam de ſe non ęgrotando, cum hoc ſit negotium, quod tangat omnes, & ſingulos, & ſenioribus, iunioribus, atque ætate adultis contingere poſsit, quia omnes ſumus mortales,
27 lutea interim vaſa portantes, vt inquit *D. Paulus Apoſt.*

Timotheus Timotheius I.V.D.S.S.S.S.

Ita fuit iudicatum Peruſię ab Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo D. D. Gaſpare Mattheio Peruſiæ, & Vmbriæ pro Sanctiſsimo D. N. VRBANO Octauo, Meritiſsimo Gubernatore, Kalend. Aprlis M.D.XXXVII. cuius quidem Viri integritas, & ſumma prudentia vniuerſo penè orbi nitet, quam maximè; Inſpice itaque, & ſuſpice Præſulem non minùs morum ſuauitate, probitate, Doctrina, ac pietate, quam generis proſapia nobiliſsimum, digniſsimum plane, cui in laborum, ac virtutum prę̄mium maximi Dignitatum conferantur gradus: ſilentio interim illius veneranda modeſtia eſt.

Fides

Digitized by Google

Fides aliquorum Notariorum de obſeruantia priuilegij fauore ægrotantium.

28 NOI Lodouico Doni, & Berardino Erculani Notarij dell'Illuſtriſſimo Collegio della Mercãzia di Perugia facciamo piena, & indubitata fede ricercati per la verità, qualmente nel detto Illuſtriſſimo Collegio dalli Signori Conſoli di quello, quando è occorſo alle volte caſo, che li Signori Giurati ſiano ſtati infermi, e per parte loro fatta inſtanza per hauere le ſolite Collationi delli ſoliti Lumi, li è ſtato ordinato, che dal Signore Priore laico e li ſiano ſtate date dette Portioni, coſtando maſſime dell'allegata infirmità, & coſi habbiamo viſto oſſeruare più volte in detto Collegio, & per eſſer queſta la verità, habbiamo fatta la preſente ſcritta, & ſottoſcritta di noſtra propria mano, queſto dì 17. di Marzo 1637.

Io Lodouico Doni ſopradetto manu propria ad fidem &c.

Io Berardino Erculani ſopradetto conſermo quanto di ſopra ſi contiene.

Io Barnabeo Santucci Notario dell'Illuſtriſſimo Collegio del Cãbio, & dell'Illuſtriſſimo, & Celeberrimo Collegio dei Signori Legiſti, & Priore dell'Hoſpitale dei Signori Notarij, affermo eſſer la verità quanto in detta fede ſi contiene, & coſi oſſeruarſi in detti Collegij del Cambio, & Legiſti, & Notarij il di ſudetto. &c.

Io Barnabeo Santucci Manu propria.

Io Domenico Priorelli Notario dell'Illuſtre Collegio dei Calzolari affermo eſſer la verità quanto di ſopra ſi contiene, & coſi oſſeruarſi in detto Collegio. In quorum fidem &c.

Domenico Priorelli Not. &c.

ARGV-

17 *Notarius, an, & quando dicatur bonæ famæ.*
18 *Iuramentum ſuppletorium an admittatur ad probandum errorem Notarij.*
19 *Conſilium Notarijs dandum.*
20 *Falſitas quomodo dignoſcatur.*
21 *Pœna Notarij qui falſum commiſit num. 28. num. 30.*
26 *Notarius denegans ſcripturas publicas peccat mortaliter, arguitur de falſo, tenetur ad refectionem damnorum. num. 31.*
27 *Notariorum peccata. Quale illorum delictum in officio. nu. 29.*
30 *Scripturæ publicæ quibus perſonis non ſunt denegandæ.*
32 *Pœna occultantis publicas ſcripturas tam in foro fori, quàm in foro Poli.*

Peruſina fidelitatis Notariorum.

RESPONSVM OCTAVVM.

QVIDAM G. Notarius quoddam rogauit teſtamentum, in quo Teſtator legauit 2
1 T. Omne id & totum, quod apparebit per eum deberi eidem teſtatori tempore ipſius obitus, poſtea dictus G. data copia autentica, licet coacte partibus per ſcripturam priuatam fecit declarationem, quod dictus Teſtator noluit intelligere in dicto legato, niſi de terminis penſionum ſibi debitis, & nõ ſolutis, quamuis tam ample legatum ſcripſerit, & exarauerit. Huius itaque occaſione, nõnulla hic diſcutienda occurrunt, quæ ſcitu digna videntur.

Et primo quæritur. Numquid ipſe Notarius hanc potuerit
2 de iure facere declarationem per priuatam ſcripturam contra legati diſpoſitionem quam in teſtamento rogauit.

Secundò, numquid per hanc declarationẽ notarij potuerit in aliquo obeſſe ipſi legatario,

Tertio ad quid teneatur ob dictam declarationem.

Quartò, & vltimo An Notarius denegans ſcripturas publicas,

puta

Digitized by Google

Doctrinam *Bar in Rubr.C.de reuoc.his qua in fraud. credit. in fin Barbat.in c.2.de precar.Seraphin.de Priuileg.iuram. priuil. 22.num.94.*vbi pulcherrimas habes illationes , *& priuileg. 42. num.*1.habes quando Notarius poſſit corrigere errorem ſuum.

9 Stringitur quia Notario aſſerenti de alicuius extraiudiciali confeſſione nulla eſt adhibenda fides, vt inquit *Speculator tit.de teſtib.§.reſtat.Clar.in prax.crim.q.*21.*num.* 123. *in additione*, quod tanti ponderis eſſe dicitur apud Iuriſtas vtriuſque cenſurę, etiam de ſenſu Theologorum , vt nec Notarius poſſit in

10 teſtamentis extendere Clauſulam codicillarem, ſi hoc Teſtator expreſsè non iuſſerit, docente *Ant.Gabriel.concluſ.*4. *tit. de conſuet.Crauett.con.*75.*num.*4.

11 Amplia etiam hoc procedere in hypotheca bonorum,quàm quidem in inſtrumento non poſſit extendere, niſi, partibus conſentientibus.Idem *Gabriel. vbi ſupra nu.* 15. vbi etiam ampliat & extendit ad clauſulas precarij , renunciationis , exceptionis diſcuſſionis bonorum,impoſitionis pœnarum , niſi contrahentes id exprimant . *num.* 17. idem ait *Iaſ.in l.*2.*num* 31.*& ſeq. C. de iur.Emphiteut.Couarr.*qui ponit totam hanc materiã in *Rubr. de teſtam num.*14.idem plenius habes apud *Famian.Centolin. in addit.ad Farinac.conſ.crimin.*59.*part.*1.*in littera . Conſuetas Clauſulas.Menoch.de arbitr.iud.quaſt.lib.*2.*caſ.*145. *num.* 5. *& ſeq. Ancharan.quaſt.*11.*num.*12.*par.*2. *Mantic. de coniect vlt. volunt lib.*3.*tit.*14.*num.*5.*& ſeqq.tit.*10.*num.*1.*& ſeqq.lib.*1.vbi

12 docet, quod teſtamentum , quando eſt publicè lectum,teſtatore ipſo, & teſtibus audientibus, nil aliud Notarius poſſit apponere, ex *Roland.conſ.*7.*num.*27 *& ſeqq.lib.*4.

13 Stringe fortius, quòd Notarius nec poſſit de ſuo capite interpretari teſtamenta,& verba in ijs impoſita de voluntate teſtatorum,quia ſimpliciter ea debet ſcribere, quæ teſtator ore proprio promit, & iubet , vt docuit *Mantic.*vbi ſupra.*lib.*3.*tit.*13. *nu.*2. & maximè quando teſtator non eſt ignarus , & imperitus latini ſermonis , nec eſt perſona idiota, idem *Mantic.*vbi ſupra; *tit.*14 *num.*5.*& ſeq.*

14 Subdens quod vt plurimum Notariorum imperitia , & peruicacia mundum deſtruit, & conſcientias animarum illiqueat, Viroſque bonos in periculum æternæ ſalutis adducit,teſtante *Ang. conſ.*295.*in princ.*aſſerens multas,eaſque grauiores exoriri lites

I ex

ex imperitia Notariorum, qui quidem in vltimis voluntatibus potiſſimùm grauiſſimos committunt errores, itaut poſtea vellent, proprij conſcij criminis, teſtatorum interpretari, & decla-
15 rare voluntatẽ, quod eis omnino interdicitur, ex eodẽ *Ang. conſ.* 338 *in prin cõſ* 242 *in prin cõſ.* 364 *n.* 6. faciũt dicta per *Mantic.* vbi ſupra *lib.* 12. *tit.* 8. *n.* 15. vbi extendit, & deducit, Notariũ non poſſe addere clauſulas derogatorias ex ſuo capite, aut ex ſtylo, quem abuſum vocant, niſi ex certa ſcientia ipſius Teſtatoris, per *T ex in l ſi quis in principio teſtamenti ibi ſciens ff. de leg.* 1. idem tradit *Salyc in l. ſancimus num.* 6. C. *de teſtam. Alex. conſ.* 134. *num.* 3. *volum.* 1. Hæc ſatis.

Diſcurrendo modò de ſecundo quæſito, vt illi de more reſpondeamus, apicibus iuris reiectis, ſtrenue dicas, Declarationem factam à Notario contra diſpoſitionem legati de quo agitur, nihil valere, in nihilo obeſſe poſſe ipſi legatario.

Errorem enim, & ſimplicitatem Notarij partibus in nihilo
16 obeſſe debere, ait *Crauett. conſ.* 147. *num.* 1. cum adductis per *Farinac. conſ. crim.* 12 *num.* 32. *vol.* 1. *vbi Addent. ad litt. F.* Immò ſi Notarius confiteatur in tortura, aut extrà eam, ſe falſum confeciſſe inſtrumentum, Tertiò prçiudicare non poteſt, ex *Bal. in l. ſi quis in graui in § Si quis moriens ff ad Syllan. Guid Pap. deciſ.* 437 *num.* 3. Etenim Notarius aſſerendo, ſe aliquid per errorem ſcripſiſſe non eſt illi fides adhibenda, quamuis fuiſſet bo-
17 næ famæ, quandoquidem licèt regula ſit apud Doctores, quod Notarius ratione boni publici præſumatur bonæ famæ potiùs, quàm malæ. *Tex. in l. merito vbi not ff pro Soc. Pariſ. conſ.* 28. *nu.* 49 *vol.* 2. attamen hoc non procedit, quando agitur de præiudicio Tertij, bona enim fama non tollit ſpecialia, vt tenuit *Farinac.* cum pluribus allegatis in *Prax crim par.* 1. *tit. de ind. & tort. quaeſt.* 47. *num.* 288. *& ſeqq. dicto conſ* 12 *num.* 11. *num.* 12. *et ſeq. poſt Bald. in l. cum proponeretur ff. de leg* 2. *& in l. Imperator ff. de ſtat. hom.* Subdens, quòd nec ad probandum errorem ſufficiat dictum vnius teſtis cum Notario, nec admittitur vlte-
18 rius iuramentum in ſupplementum plenç probationis, *Specul. in tit. de Inſtr. edit. § poſtremo.* cum non poſſit ex ſe ipſo errorem emendare, teſtant. *Thom. Gramm. conſ. crim.* 24 *num.* 1. *& ſeq. Surd. conſ.* 6. *per tot. lib.* 1.

Id, quod potiſſimùm eo caſu habere locum intelligimus,

quando

Digitized by Google

quãdo à Notario ſcriptura ipſa cõpleta, publicata & tradita fuit Partibus: talis enim diuerſitas ſcripturæ facit illũ ſuſpectum de falſo, quemadmodũ de teſte dicimus in *l. qui falſa ff de falſ Bald. in l. generaliter §. vlt. C. de non num. pecun. Bar. in l librarius. de reg iur.* cum congeſtis per *Gramm. d conſ. 24. num.* 2.

19 Caueant itaque Notarij, nè poſt celebrationem contractus, inſtrumentum ipſius audeant corrigere, cum ſemel functi ſint officio ſuo, alias argui poterunt de falſo, & ita in facto ſeruari docêt *Imol. et Doctor. in c. ex litteris. in c. inter dilectos. col. 1. de ſid. inſtr.* ſtante enim contrarietate ſcripturæ, falſitas omnino præſu-

20 mitur, inquit *Bald. in d. l. cum proponeretur.* Ideo caueant, caueant, quoniam nil aliud apud mortales firmum, ſolidumque relictum eſt, niſi Notariorum fides, ac ſygillum ſecretum Confeſſariorum, quod Deus Optimus Maximus auertat, ne interdum claudicet.

21 Quinimmo plus dicit *Alex conſ 71. vol. 1.* quòd quamuis Partibus copia ſcripturæ non fuerit tradita, Notarius nihilominus errorem ſuum emendare non valet, ſed Inſtrumentum tradere debet, prout in protocollo iacet. *Bal. in l. ambiguitatem. in fin. de teſtam.* quia, completo teſtamento, nec Punctum, nec Syllabam mutare poteſt, ita *Felyn. & alij in c. ex litteris. col. 4. de ſid. inſtr.*

22 aliàs tanquam falſum committens priuandus eſt auctoritate ſcribendi *l ſi aliquid. C. de ſuſcept prapoſ. Arch. lib. 10. Lanfranc. in c. quoniam contr in verb. inſtrumentorum. col. 6. verſ. Quæro de vtili. & c. de probat.*

Concludas itaque in hac parte, quod declaratio, quæ aſſeritur

23 facta à Notario ad deſtruendam volũtatem teſtatoris in legato, de quo agitur, non poteſt vllo modo obeſſe ipſi legatario ex ſupra allegatis, quæ confirmari poſſunt per Doctrinam *Mantic. de coniect. vlt. volunt lib. 2. tit. 3 num. 6.* dum aſſerit Imperitiam, & peruicaciam nonnullorum Tabellionum nemini nocere debere. *l. errore. C. de teſtam. Alex. conſ. 141. nu. 12. vol. 1. conſ. 10. nu. 18 in fin. vol. 6. conſ. 164. num. 1. vol. 4. cum ſimil*

Ad tertiam accedo diſquiſitionem, in qua concludendum pariter eſſe arbitror, quod iſte Notarius per hanc factam declara-

24 tionem, teneatur omninò ad reſtitutionem damnorum, & intereſſe, vſque ad obolum Parti læſæ, quia regulariter, ſi ipſe aliquid omiſerit in inſtrumento, vèl alia qualibet publica ſcriptura,

etiam vltimæ voluntatis debeat reſarcire damna quæcunque ei, qui ea paſſus fuit, de quibus nimirum ſtandum eſt iuramento ipſius partis, ex traditis per *Boſſ. in prax.crim.tit.de falſ. num* 68. *num* 75. *& ſub num.* 56. *& num.* 66. *Boer. deciſ.* 37. *num.* 4. nec
25 quicquam addere poteſt ſinè ſuſpicione falſitatis, *Bertazz. conſ.* 543. *per tot.* Quòd ſi errore ductus, aliquid addiderit diuerſum à Protocollo, parti ſeſe ſaltè ad intereſſe obnoxius dicitur, vt docuit *Bart in l fin ff. de Tab. exhiben. Anguiſſol. conſ.* 5. *n.* 5. *lib.* 1.
26 Quinimmò ſi ex ſua correctione, aut emendatione ita ſeſe geſſerit, vt aliquis perdat legatum ſuum (quod multum facit ad caſum noſtrum) non tradendo inſtrumemta, & cæteras ſcripturas ad rem ſpectantes, vtique vltrà peccatum mortale, in quod grauiſſimè incurreret, nullo modò ſuæ ſaluti conſulere poteſt, niſi damnum reficiat ei, qui ſe læſum præbet, nam non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ait *D. Aug.* ita *Nauarr.* ex communi ſententia Canoniſtarum, ac Theologorum in *Manual. cap.* 15. *num.* 53. Non eſt omittendum id, quod docet *Viguer. Inſt. moral. de Virtute Iuſtitia. cap.* 5. *verſ.* 9. *tit. de pec-*
27 *cat. Notar.* dum ait, quod Notarij peccant mortalitèr, & ad reſtitutionem tenentur, ſi falſa ſcribant, ſi vera omittant, ſi non tradant liberè acta publica, recepto tamen moderato ſalario, ſi partes ſuſtineāt Rei, vel Actoris, ſi dilationes fruſtratorias multiplicent, aut multiplicari faciant, negando, vel differendo expeditionem actorum amore, timore, odio, vel auaritia &c.

De quarta demum, & vltima inſpectione acturi, illam diuidemus in duas partes. Primò namque conſiderabimus pœnas, quas incurrit de iure Notarius, qui de falſo arguitur. Secundo agemus de denegante publicas ſcripturas &c.

28 Circa primum, iam diximus, quod primo priuandus eſt auctoritate ſcribendi, quia falſitas non ſolum committitur in plus ſcribendo, ſed etiam in minus ſcribendo ex *Farinac. conſ. crim.* 83 *n.* 9. *vol.* 1. *cum allegatis*, & ideo ſi Notarius, falſum conficiens inſtrumentum, dicitur delinquere in officio, iuxtà dictum *Fari-*
29 *nac. conſ.* 5. *num.* 7. *verſ non eſt opus. & num.* 11. *num.* 15. *& ſeq. volum.* 1. *Surd. conſ.* 6. *num.* 11. *lib.* 1. conſequens omninò videtur, quod etiam Notariatus priuetur officio, & illi amputentur manus, puniendo illum in eo, quod deliquit, iuxta ea, quæ ſupra deduximus de teſte falſario *reſp.* 6. *num.* 22. *nu.* 23. *nu.* 37. *num.* 42.

Digitized by Google

*num.*42. *nu.* 44. tu ibi vide, & conſidera, quia ad rem ſpectat.
30 Et nè pluribus morer hac in parte, hoc tantum addere operepretium duxi, quòd Notarius falſificans acta publica plectendus eſt pœna vltimi ſupplicij,& ita in omnibus Curijs ſeruari debere,aiunt Doctores, & potiſsimum *Bart.in l. fraudem. §. neq; inſtrumenta ff. de iur. fiſc. Grammat. deciſ.* 27. *verſ. Item cancellans acta publica. Bald. conſ.* 330. *vol.* 2. *& alij omnes*.
31 Secũdò demùm,nemo eſt, qui in dubiũ reuocet,quin Notarius denegans legatum à ſe rogatum, aut alias ſcripturas publicas, & authenticas, oblata ſibi competenti mercede, puniri debeat tanquam falſarius, quia cum ex eius rogitu, & publicatione ſit iam effecta ſcriptura publica,nemini petenti denegãda eſt.Quod ſanè ex eo ſuaderi poteſt, quia etiam in foro fori occultans, ſeu
32 recuſans tradere publicum inſtrumentum pœna falſi tenetur, & plecti debet, inquit *Farinac.*cum pluribus ab eo congeſtis.*conſ. crimin.*50. *num.* 9. *num.* 184. *vol.*1.cum enim Notarij officium ſit publicum, conſequens eſt, vt ex officio debeat edere inſtrumenta, Teſtamenta, Codicillos, legata, & omnes alias ſcripturas publicas,non ſolum ei, qui illas fieri curauit, & iuſſit, ſed etiam omnibus alijs, de cuius agitur intereſſe, prout de communiori & receptiori opinione tenuerunt *Bald. Rip. Alciat. & alij in l.*1.*C.de eden.Felyn.in c.* 1. *num.*33. *vbi Dec. num.*47. *de probat. Menoch. de arbitr. iud. quaeſt.caſ.* 499. *num* 8.Hæc in foro fori. In foro,aut Poli,tam exiguæ fidei Notarius huiuſmodi non ſolum lethale committit crimen, & æternę mancipatur damnationi, ſed etiam tenetur ad refectionem damnorum, expenſarũ, & intereſſe Parti læſæ.*l.Paulus.§.*1 *ff.de falſ.l.eum qui. C.eod.Cur.Iun. in l.qui accuſare.poſt nu.*12 *C. de edẽ. Clar. in prax.cri. in § falſ,verſ.Item Notarius negãs. Menoch.de arb. iud.quaeſt.lib.*2.*caſ.* 311.*nu.* 1 *Boer.deciſ.* 292.*n.*5 *& n.*7.*par.* 2. *Graſſi.ſolẽnis Canoniſt.& Theol.p.*1 *lib.*2.*c* 9.*n.*3. *Io:Petr. Ala in tract.de Aduoc.& Cauſid Chriſtia. q.* 45. cum alijs, innumerabilibus Doct. faciũt allegata per *Barboſ.de offic.et poteſt.Epiſ. alleg.*51.*caſ.*2 *per tot.*Atq; hæc breuiter per Corollaria dicta ſint pro reſpõſione ad quæſita mihi trãſmiſſa, & ſupra enunciata &c.
Et ita &c.S.S.S.S.

Thimotheus Timotheius I.V.D.Peruſ.

EX

EX PARTE PRIMA
DECISIONVM ASSISIEN.
Deciſio Quadrageſima.

ARGVMENTVM.

An ſocietates poſſint contrahi, ſaluo capitale, vbi de ſocietatibus animalium diuerſi generis agitur, quando ſint licitæ, quæ ſint conſideranda tam ex parte pecuniam conferentis, quam ex parte recipientis Animalia, quomodo lucrum ſit diuidendum, quomodo debeat fieri æſtimatio, & ſic ſatis abundè huiuſmodi ſocietatum elucidatur materia &c.

SVMMARIVM.

1 *Bulla Sixti Quinti de Societatibus improbat ſocietatem, ſaluo capitale.*
2 *Pacta de paſcendis pecoribus, & de illorum fructibus ſunt ſeruanda.*
3 *Declara tripliciter. num. 4. num. 5.*
6 *Quid conſiderandum, tam ex parte pecuniam conferentis, quàm ex par-*

Digitized by Google

ex parte recipientis animalia. num. 7. num. 12.

8 *Conſuetudo, & arbitrium boni Viri maximè conſiderandum. num. 14. num. 15.*

9 *Declara, dummodo conſuetudo ſit iuridica, alias eſſet abuſus, & corruptela.*

10 *Animalia groſſioris generis quomodo conſideranda.*

11 *Conſideratio Animalium inaſtimatorum, & aſtimatorum. n. 7.*
Aeſtimatio facit exemptionem

13 *Quid ſi cum Bobus terra etiam tradatur.*

14 *Soccita Suyllarum, quas Troias appellamus, quomodo procedere debeat.*

15 *Quid quādo committitur ſola dumtaxat Animalium cuſtodia, pro qua merces aliqua ſoluatur.*
Merces ipſa regulatur arbitrio boni viri. ibidem.

16 *Pulli nati ex Iumenta data ad cooperiendum ab Equo, an, & quomodo partiendi.*

17 *Recipiens commodum, & incommodum Animalium init contractum emptionis, & venditionis & ad quid teneatur.*

18 *In dubio ſeruanda eſt conſuetudo, qua, vbi non appareat, erit contractus innominatus.*

ASSISIENSIS SOCIETATIS
Deciſio Quadrageſima.

RESPONSVM NONVM.

1 EX diſpoſitione Bullæ Sixti Quinti editæ Anno 1586. 12. Calend. Decembris incipientis Deteſtabilis. &c. improbātur conuentiones, & pacta inita intèr Socios ſcilicet, quòd liceat alteri parti habere certā partem lucri ipſius ſocietatis, ſaluo capitale, de quo contractu loquitur. *Nauar. in Manual. Conf. ſ. cap. 17. nu. 155.* & per *Corrad. reſponſ. 154. part. 1.* quibus accedit *Stephan. Quarant. in ſumm. Bullar.*

Digitized by Google

Bullar. in verb. Contractus ad caput ſaluum.

Verum quia nunc agimus de ſocietate Animalium, quam vulgo Soccitam appellant Rudiores, vt materia dilucidius, quã fieri poſſit, tractetur breuitati ſtudendo, diſtinguendi ſunt caſus, ex quibus Societas huiuſmodi regulari poterit. ſit itaq; regulã.

2 Pacta circa paſcenda Pecora, ſeù Animalia, & circa fructus eorum ſunt ſeruanda. *l. ſi paſcenda. C. de pact. l. cum duobus. §. ſi in cœunda. ff pro Soc.*

3 Declaratur tamen hæc regula, vt non procedat, dummodo arbitrio boni Viri æqualitatem contineat, & pro qualitate partiũ collaturum lucrum diuidatur. *l. ſi non fuerint. vbi Gloſ. ff. pro ſoc. ita* Caiet. *2. 2 q. 78. art. 2. Io. Bapt. Coſt. de ration. rat. quaſt. 41. num. 5. Alex. conſ. 141. volu. 5 gloſ. in l. 1. C. pro ſoc.*

4 Secundò, vt Societas iſta ſit licita. *c. per veſtras. de donat. inter Vir. & Vxor.*

5 Tertiò, vt pecunia ſuper Animalibus poſita ſubiaceat periculo eam conferentis, *gloſ. in c. plerique. 14. quaſt. 3.* In caſu autẽ propoſitò conſiderandũ eſt Capitale ex parte illius, qui illud po-

6 ſuit, & opera, quæ impẽditur ex parte illius qui Animalia recepit. *d. l. ſi non fuerint. vbi gloſ. in verb. Solus. & in l. in propoſita. ff. pro ſoc.*

Sic ergò conſiderando, quod ſi quis plus poſuerit capitalis, vel plus operis, manifeſtum eſt, quod, qui plus altero poſuerit, plus etiam lucri percipere poterit; & ita diſcretus, ac prudens homo arbitrari debebit, etiam in foro conſcientię, An pactum illud æqualitatem inter Socios contineat, nimirum, quòd damna, & lucra communia ſint. *ita ex ſententia Lopez, & Medina. ait Corrad. dicto reſponſ. 254. poſt Nauarr. in Manual. cap. 17. num. 35.*

7 Secundò diſtinguendum eſt, aut pactum inter dictos Socios initum reſpicit ipſum Animal. id eſt, Capitale, & Cippum, quod inæſtimatum ponitur, aut reſpicit fructus eius, aut tempus, quo ſocietas durare debebat. Si reſpicit ipſum Animal, ſubdiſtingue, aut eſt datum inæſtimatum, & tunc periculum erit dantis Animal, & per conſequens in fine præcipuum eſſe debet ipſius ponentis, vt ęqualitas ſeruetur, ſecundum *Bald. in l. ſi paſcenda. C. de pact.*

Vndè ſi pereat ſine culpa recipientis, periculum erit dantis

Animal,

Digitized by Google

Animal, quia ſatis eſt, quod recipiens perdat operas ſuas; ſed ſi culpa recipientis animal perierit, tenentur inſolidum. *l. in duobus.§.ſi in coëunda.§.damna.ff.pro ſoc.* Vnde non liceret ſocio Maiori, qui Animal poſuit inæſtimatum, paciſci, vt de primis fructibus capitale ſuum detrahere poſsit.

8 Si verò pacta reſpiciunt fructus, puta verſantur circa fœtum lac, lanam, vel frumentum, quod ex opera Bouum quæri poſſit, tunc, & eo caſu, ſi pacta ſint conformia conſuetudini, vtiq; ſunt ſeruanda: Sin autem non appareat conſuetudo conſiderari poteſt Capitale, & opera alterius ſocij, quia ſi pacta contineant in ſe arbitrio boni viri ęqualitatem, tunc ille, qui plus ponit, plus ferat. Si æqualiter ponant, æqualiter ferant. ſic pacta huiuſmodi ſeruanda ſunt: in omnibus tamen conſuetudo ipſa attenditur. *l. quod ſi nolit.§.qui aſſidua.ff.de ædilit edict.l. ſi prius. §. rectè placuit.ff.de aqua pluu.arcen. Afflict deciſ 226.num.2.in*

9 *addit.num.1.& ſeq.* dummodò conſuetudo iſta iuri ædequetur, & conueniat arbitrio boni viri, aliàs eſſet abuſus, & corruptela, ſic non ſeruanda *in d l.in propoſita.& d.l.ſi non fuerint.vbi ferè Doctores omnes.*

10 Si autem pacta reſpiciunt tempus, quo ſocietas ipſa durare deberet, vtique, & in eo caſu pariter æquitas arbitrio boni Viri ſeruanda eſt, nimirum ſi fuerint Animalia groſsioris generis, tunc ſolet durare per quinquennium, ſi nihil dictum ſit de tempore: non ergò videtur tactum pro longiori tempore, aut minori præciſè propter iacturam alterius ſocij.

11 Quod ſi ſumus in caſu, in quo Animalia æſtimata ponantur, tunc periculum caſus fortuiti eſt inter ſocios commune, *vt in d.§ damna.& Bald.in d.l.ſi paſcenda.* Nam æſtimatio in caſu tali facit emptionem *.l. ſi æſtimatis. ff. ſolut. Matrim. Afflict. deciſ.270.num.2. Vbi Vrſill.* Veluti ſi quis ponit animalia æſtimata, & æſtimaret ſocio medietatem precij, & ſoluiſſet aliam medietatem, & communitèr ab iſtis duobus animalia eſſent empta, certè quilibet pro rata tenetur de periculo, quando ſinè culpa alterius ſocij non proceſſiſset, aliàs cedit periculo committentis culpam. *vt in d §.damna.*

12 Circa fructus autem, & tempus eodem modo paciſci licèt, ſicut quando inæſtimata Animalia traduntur, vt in caſu proximo, adhoc, vt æqualitas ſeruetur.

Digitized by Google

13 Declara tamen, hoc non procedere quando vna cum bobus ineſtimatis traditur etiam terra, videlicet vnum Potere: totum namque periculum eo caſu ſpectat ad fundi dominum; quia tunc dominus poſſet inire pactum, vt maiori potiatur fructuum terræ parte, eo quod ruſticus, aut Colonus tantum ſuas ponat operas, ſic tamen opera ipſius Coloni, & induſtria magis, quàm illi fructus æſtimentur, qui venirent ex Bobus, & terra; quia tunc, aut medium, aut plùs poteſt ſibi de ſocietate iſta vendicare. *d. l. ſi non fuerint. conferunt dicta per Rot. apud Recent. deciſ. 135. poſt vol. 1. conſ. Farinac.*

14 Animalia vero parua, vt ſunt Suyllæ, quæ Troiæ communi vocabulo appellantur, ſi datæ ſint in Soccitam, nec fuit dictum de tempore, tunc fructus diuidi debent ſingulo quoque anno, vel in fine Triennij; prout loci dictat vſus, & conſuetudo, & quando dicta Troia æſtimatur, quando æſtimationem in fine Triennij priùs capit Socius maior, qui Troiam poſuerat, debet tamen tempore partus, & figliaturæ, vt dicitur, tradere Cruſcam, ſeu Sembolam, aut Segolam, vel quid ſimile, pro alendis Suyllis, aut Porchettis. *ſecundum Angelum de Periglis in tract. de Societat. part. 2. num. 13. verſ. circa quartum in fin. tom. 8. tract. fol. mihi. 53.*

15 Si verò dominium Animalium nullo modo transfertur, ſed ſola cuſtodia committitur, aliquo dato, vel recepto, vt puta, quia vult, vt boues pro ſe arent, vel vt pecudes ſtercorizzent terram ſuam. Aut è conuerſo, ille, qui recipit animalia, habere debet aliquid pro mercede cuſtodiæ; vel cuſtodia Animalium compenſatur cum ſtercorizzatione: in caſibus iſtis reſultat contractus locationis, & tunc periculum ſpectat ad dictum locatorem, niſi culpa alterius intercesſerit etiam leuiſſima, ex quo mercedem cuſtodiæ recipit. *l. qui mercedem. l. ſi mertes. §. qui columnam. ff. locat. Ang. de Periglis vbi ſupra. num.* 16. quæ quidem cuſtodiæ merces debet regulari ſecundùm arbitrium boni viri. *Io: Bapt. Coſt. de fact. ſcient. & ignorant. reg. vlt. num. 12. cum ſeqq. Ant. Gam. deciſ. 154.*

16 Quod ſi côtingit, quòd Iumenta, ſeu Aſina datę ſint ad cooperiendum ab Equo; tunc omnes pulli, qui nati ſunt æqualiter partiendi, & loci ſeruanda conſuetudo, quæ ſi non adeſſet, recurrendum eſt ad arbitrium boni viri.

Digitized by Google

17 Quando autem Animalia traduntur, vt commodum, & incõmodum ſit recipientis, cum iſte ſit contractus emptionis, & venditionis, nil aliud tradens animalia petere poteſt, niſi precium. Quod ſi recipiens eſſet in mora ſoluendi precium conuentum, tunc tenetur quidem ad intereſſe, & deout poſſit petere dictos fructus loco intereſſe precij non ſoluti. *l. curabit. C.de act.empt.Alex.conſ.121.vol.5.Rolan. à Vall.conſ.14.vol.4. Natt.conſ.384.num.1.lib.2 Couarr.lib.3.var.reſolut.cap.4.fol. 793.Alphan.Collect.281.Crauett.conſ.115.nu.11.Gabriel.concl. 3.lib.3.tit.de empt.& vendit.cum concluſ.ſeq.Viu.opin.524. Affict.deciſ.20.cum Vrſill.Roman.conſ.101.Ant.Gam.deciſ. Luſitan.96.Carocc.de locat.& cond.remed.26.fol.258.*

Si demùm non appareat, quomodo Animalia Ruſtico ſint cõ-
18 ceſſa, tunc in dubio ſeruanda eſt conſuetudo, quoniam inter partes in dubio cenſetur actum, quod conſuetum eſt. *l. quod ſi nolit.§.qui aſſidua.ff.de edilit.edict.l.ſi prius.§.rectè placuit ff.de aqua pluu.arcend.* Quod ſi non apparet de conſuetudine præſumitur contractus innominatus. *l. 2. ff. de præſcript. verb. videas latiùs.Angel.de Perigl.in d.tract. de ſocietat.tom.8. tractatuum.* In eadem materia videndus eſt *Farinac.conſ.crimin. 54. per tot.vol.1.* vbi in fine duas refert Rotæ Rom. deciſiones coram Orano. Nam ex conſuetudine debet iudicari contractus licitus. *l.ſi quis fugitiuus.§.item apud Labeonem.vbi Bart.ff. de edilit. edict l.quid ergo.§.1.verſ.cum vſuris.ff.de contrar.& vtil.actio. Tutel.Oldrad. conſ. 207. Calder.conſ. 4. tit. de vſur. Capoll. de ſimulat.contract.num.4.nu.47.Barth.Socc.conſ.87.nu.21.lib. 2. Dec.in l.2.num.17.C.de eden.*

Timotheus Timotheius Vic.Gen.Aſſisij.

Digitized by Google

EX PARTE PRIMA DECISIONVM ASSISIEN.

Eiuſdem Authoris, Deciſio Quadrageſimaſexta.

ARGVMENTVM.

An, & quando, finita ſocietate, fructus debeatur, num ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis; & quæ præſtanda ſunt per Creditorem, vt lucrum poſsit petere, vbi referuntur requiſita, quę tradit *Paul. Caſtr. in.l. 3. §. fin. ff. de eo*, quod certo loco, quem ſequitur Rota Rom. Inſuper enunciantur diligentiæ, quæ fieri debent per eum, qui lucrum petit, in quo conſiſtant; An, & quomodò huiuſmodi damna, & intereſſe probabari debeant, numquid per aſſertionem creditoris, vel per ſcripturam, ſeù inſtrumentum, aut per teſtes. Adhùc etiam An, & quando, & à quo taxari debeant damna, & intereſſe, nec non traditur formula interpellationis ipſius Creditoris

ris contrà debitorem ad conſtituendum eum in mora demùm refertur Deciſio Rotæ coram R. P. D. Merlino, in qua Magiſtraliter, ac perbelle diſcutitur, An Societas officii ſit diuidua, vel indiuidua. Vbi circa hăc materiam pulcherrimas quidem habes concluſiones deciſas, quæ tam in foro contentioſo, quàm in foro Poli, & conſcientiæ etiam valdè conducunt.

SVMMARIVM.

1 *Thema ipſius Deciſionis in facto conſiſtens.*
2 *Promittens ſe ſoluturum intereſſe, intelligitur de vero, & non de immaginario intereſſe.*
3 *Neſciens officium alienatum, vel alteri ceſſum an excuſari poſſit, ſi fructus percipiat ſocietatis.*
4 *Ignorantia facti ſemper præſumitur.*
5 *Creditor an per moram debitoris debeat ſuſtinere damna.*
6 *Sciens officium alienatum, et petens fructus ſocietatis, committit vſuram, & ad quid teneatur.*
7 *Finita ſocietate, numquid fructus debeantur, & quare. num. 9. num. 11. num. 14.*
8 *Pecunia, finita ſocietate, tranſit in ſimplex mutuum. num. 22.*
10 *Taxatio fructuum ab initio facta ſapit vſuram.*
12 *Quidquid accedit ſorti mutuatæ vſura eſt. num. 18.*
13 *Lucra, & damna debent æqualiter commenſurari.*
15 *Ceſſante damno, ceſſat illius æſtimatio.*
16 *Deficiente ſubrogato, deficit ſubrogatum.*
17 *Non entium nulla ſunt partes.*
18 *Pactum, quòd, ſoluta ſocietate, ſingulis menſibus ſoluantur fructus ad rationem duodecim pro centenario eſt illicitum.*
20 *Pactum eſt quod non ſubiacet lucro, & damno, illicitum.*

21 Cre-

21 Creditor an, & quando poſſit fructus petere poſt ſocietatem diſdictam. num. 23. num. 26.
23 Promiſſor obligatur, quando debitor eſt in mora.
24 Intereſſe non debetur. niſi interpellatio inſit.
25 Interpellatio quæ requiratur pro conſtituẽdo debitore in mora.
27 Diligentiæ, & iuris remedia quæ ſint ad exigenda debita. n. 39.
28 Diligentiæ debent ad exitum perduci, vt intereſſe peti poſſit.
29 Debitor carceratus, ſi relaxetur à Creditore, an ceſſent diligentiæ, vt intereſſe peti poſſit.
30 Damna, & intereſſe debent per teſtes probari. num. 34.
31 Aſſertio Creditoris non ſufficit. Et quarè.
32 Scriptura paritèr non ſatis eſt, ſicut neq; Inſtrumentum. n. 33.
33 Inſtrumentum publicum eſt probatio probata, & veritas manifeſta.
34 Taxatio fructuum debet fieri à Iudice.
35 Intereſſe debet eſſe verum, non imaginarium, & falſum.
Petens lucrum quid probare debeat. ibidem.
36 Rota Rom. diuerſimodè proceſſit circa taxationem fructuum poſt diſdictam ſocietatem.
37 Ex Notariorum erroribus plerunque lites oriuntur.
38 Formula interpellationis pro conſtituendo debitore in mora.
40 Societas officij an diuidi poſſit. num. 41. num. 45. num. 49.
41 An per receptionem partis ſortis principalis ſocietas ſit in totum diſſoluta.
42 An ſatis ſit tacitus conſenſus. num. 45.
43 Societas cõtracta ſuper duobus officijs, an, altero alienato, duret.
44 An idem, ſi contracta ſit ſuper vnico officio, ſi pars officij fuerit alienata.
46 Societas, an, perempta parte capitalis, adhùc duret ſuper reſiduo.
47 Fides Notariorum an, & quando probet.
48 Conſuetudo an, & quando faciat probationem.
50 Conſenſus officialis an ſit neceſſarius, tàm in creatione ſocietatis, quàm in diſſolutione illius.
52 Mandatum Procuratoris debet produci antequam producantur Articuli, & poſitiones.

Peru-

Digitized by Google

Peruſina Societatis Officij.
Votum pro Domino Ceſare N.

RESPONSVM DECIMVM.

Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo
D. HORATIO DE MONALDIS
Archipræsbitero, & Vicario Generali
Eccleſiæ Peruſinæ.

MONSTRI ſimile! ſitiunt meherclè fontes? Mare modò aquas expetit. Qui poſſum ego, iurium haud pollens peritia? riuulo neutiquam extinguitur ſitis. Quoniam verò Puteoli preoptas exhaurire aquas mei, quamuis ſalſedinem ſapiant, ac amariciem, libentiſſime tamen; cum ità libeat, ambabus manibus, tibi, tanquàm Regi Arthaxerſi dulciſsimas iuris aquas offero, vt debitum benigno perſoluam Creditori meo, Accipe igitur, quicquid ſit, quod à tuo manat imperio, & tandiù illud reuolue, quo ſalſedine, atque amaricie abſumpta, humanitatis tuæ vnda dulciore perfruamur.

SIT

1 SIT igitur Thema ad me, pro reſpondendo in iure traſmiſſum, quòd Creditor in ſocietate officij conſtitutus, fecit diſdictã & ſtetit per aliquot menſes, qui non potuit cõſequi ſortem principalem, nec minùs illius fructus: Brachium demùm ſeculare obtinuit, vt dicitur, & mandatũ executiuum ab A.C. pro ſorte principali, & ſimilitèr pro fructibus contrà debitorem, qui poſtmodùm obtulit ſolutionem, & ſortem depoſuit principalem vna cum fructibus decurſis, & non ſolutis vſq; ad diſdictam, & vſq; ad alios quindecim dies. Creditor interim vlteriùs prætendens alios etiam fructus hactenus decurſos, non tamen ratione fructuum, ſed ratione intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis propter moram debiti non ſoluti, petit debitorem condemnari etiam ad ſoluendos fructus poſt factam ſocietatis diſdictam, vſque ad actualem, & effectualem ſolutionem pecuniarum prætenſarum.

Circà quam reſolutionem pro veritate reſpondendo, duo opinor eſſe caſus conſiderandos, ex quibus tota hęc materia pendere videtur. Primus eſt, quòd ſimus in caſu, in quo verè, & realiter poſſimus intereſſe conſequi. Secundus verò, quòd,
2 & qualiter huiuſmodi intereſſe probari debeat. Qui enim promittit ſe ſoluturum intereſſe, verum cenſetur, & non immaginarium intereſſe promittere, ex *Dec. conſ. 469. num. 11. & conſ. 539. num.* 10.

Redeundo itaque ad primum propoſitum caſum, duas conſiderandas fore arbitrarer inſpectiones, quarum prima eſt, quan-
3 do ſcilicet is, qui dedit pecunias, fuit in bona fide, puta, quia neſciret, officium ſocietatis fuiſſe alienatum, vel alteri ceſſum, tunc vtique à iuſta ignorantia defendi, & excuſari poteſt, & tutus eſſet in perceptione fructuum: *l. verius. ff. de præſumpt.* pręſu-
4 ſumitur enim hoc ignoraſſe. *c. præſumitur. de reg. iur. in 6. Rolan. conſ.* 36. qui aſſerit, quòd in huiuſmodi caſu fructus licitè exiguntur, & exacti poſt alienationem officij iuſte retineri poſſunt, nec in ſortem computari, & conuerti debent, vt tradit *Syluest. in ſum. in verb. Vſura. 2. quæſt. 5. nu. 6. Tex. in l. ſed & ſocius. §. ſi*
5 *abſenti ff. pro ſoc.* Rationem adducendo, quia incongruum videretur, vt ille, qui pecuniam poſuit in ſocietatem, indebitè quidem ob moram debitoris diſpendium maximum patiatur, & damnum: poſſet namque contingere, vt debitor in ſui vtilita-

tem

tem protraheret in longum ſolutionem in præiudicium ſui creditoris, vt habemus ex *Alex.conſ.60.lib.7.*

6 Si verò is, qui pecunias poſuit, optimè noſſet, officium fuiſſe alienatum, & in alterum tranſlatum, ac ceſſum, non eſt tutus in conſcientia, cum eo caſu fructus nequaquam potuerit exigere, quos quidem ſi exegit, iure optime tenetur reſtituere, vel in ſortem principalem compenſare, quia aliter vſuræ crimini obnoxius eſſet, ſecundum *Armill.in verb.Vſura.num.*10.

7 Secunda inſpectio eſſet conſideranda, quando videlicet ſocietas ipſa extincta, ac finita fuiſſet per diſdictam. In qua quidem inſpectione, quamuis regula iuris ſit, Quòd, finita ſocietate, fructus nullo modo debeantur, licèt prætendi poſſent loco damnorum, & intereſſe, quia capitale non amplius ſubiacet Riſico, & periculo vitæ, adeout quicquid accipiatur, vſuræ ſubiaceat vitio, & tàm in foro fori, quam in foro Poli huiuſmodi fructus petens, ac recipiens plecti poſſet, docente *Decio conſ.*116.*num.* 1. *verſ.retenta iſta concluſione.nu.* 2. *verſ. circa ſecundum dubium & conſ.*123.*Natt.conſ.*498.*num.*14.*lib.*3. quia ſocius eo caſu promittit ſoluere capitale; quo fit, vt huiuſmodi ſic reſoluto contractu, tranſeat in ſimplex mutuum, quod gratis debet eſſe, iuxta illud Apoſtoli, Mutuum dantes, nihil indè ſperantes, ſecundum *Rom.conſ.*520.*num.*1.*nu.*4. *Bald.conſ.*116.*nu.*1.*lib.* 1. Et tenuit Rot.coram Lancell.28.Aprilis 1570.in Romana ſocietatis, in hæc verba.

„ Circumſcripta conſuetudine, & cœteris alijs, fuit concluſum
9 „ pactum eſſe illicitū de iure, quia, finita ſocietate, ceſſat periculū
„ vitæ, & amiſſionis capitalis, & remanet purum mutuum, & illa
„ taxatio facta ab initio eſt quædam confeſſio futuri intereſſe,
„ quæ videtur facta in fraudem vſurarum, niſi aliundè probe-
„ tur, per Doctrinam Baldi *in l. rogaſti.* §. *ſi tibi, col.* 2. *verſ quid*
„ *ergo ſi cert.petat.* cum alijs, de quibus latè per *Couarr. lib.* 3.
„ *variar.reſolut. cap.*4.*num.*5.*Aym.conſ.*189.*num.*8.*Sot. de iuſt.*
„ *& iur.lib.*6.*q.*6.*num.*2.*circa fin.*

Alia coràm R.P.D. Sarmiento in eadem cauſa.

„ Præſuppoſito, quod per obitum Lazzari fuerit finita ſocietas,

„ qui deceſſit de anno 1552. & non cõſtet, quòd Barzinus fuerit in-
„ terpellatus antè mortem litem de anno 1560. an nihilominus te-
„ neatur ad ſolutionem fructuum loco damnorum, & intereſſe,
11 „ iuxtà formã inſtrumẽti, ſocietatis taxatorum, cuius copia da-
„ tur, hac die Lunæ 13. Nouembris. 1564. fuit dictum, quòd ſi Bar-
„ zinus non habuit ſcientiam, non tenetur: ideò videatur, ſciẽtia
„ præſupponatur, vel excludatur. Nam ſi Barzinus ſciuit mortem,
„ intrat iuramentum obligationis in forma Cameræ.

12 Quandoquidem quidquid ſorti mutuatæ accedit, vſuræ infi-
citur labe, *ad l. rogaſti §. ſi tibi ff. ſi cert. pet. c. conſuluit. de vſur.*
13 *c. ſi fœnerauerit. 14. quæſt. 3.* nam lucra, & damna debent eſſe
æqualitèr communia in ſocietate; nec valet pactum contrarium
æqualitati *Rot. coram Greg. deciſ. 502. n. 5. 6. 7.* quamuis ſocietas
fuerit finita, & diſſoluta, ſecundùm *Surd. conſ. 20. num. 16 lib. 1.*
Ruyn. conſ. 77. ſub num. 5. lib. 4. Tex. in l. verum in l. ſi non fuerit
§. 1. ff pro ſoc. §. 1. Inſt. eod. tit. latè Corn. conſ. 310. in prin. lib. 4.

14 Siquidem Doctores tàm legum, quàm Canonum, ac Theolo-
gi omnium conſenſu aſſerunt, quod pactum appoſitum in inſtru-
mento ſocietatis, nimirum, quod, finita ſocietate, eaque ex-
tincta, fructus debeantur ad rationem decem, vel duodecim pro
centenario, loco damnorum, & intereſſe, eſt illicitum, ac om-
nium votis reprobatur, cùm adhùc non cõſtet de aliquo damno,
& intereſſe, ità *Soc. conſ. 253. nu. 12. verſ. igitur non teneatur*
vſq; ad finem numeri. vol 2. Societas enim, vt diximus, non am-
15 plius ſubiacet vitæ riſico, aut periculo: Vnde, ceſſante damno,
ceſſat illius æſtimatio, vt docuit *Laur. Rudulf. de vſu. §. nunc*
venio ad ſecundum num. 14. Et vbi non eſt ſubiectum intereſſe,
16 nulla poteſt eius ineſſe determinatio. *c. cum in Vrbe. de celebr.*
miſſ. deficiente namque ſubrogante, deficiat paritèr, & ipſum
ſubrogatum neceſſe eſt. *l. 1. §. hac actione. vbi Bart. ff. ſi quis*
teſtam. lib. eſſ. iuſſ. iterum quia ſuccedit regula, quòd nõ entium nul-
17 læ ſint partes. *l. eius qui in prouincia ff. ſi cert. pet.* ita tenuit *Bal.*
in l cunctos populos num. 4. verſ. item puniatur C. de Sum. Trin.
& fid. cat. Lanfranc deciſ. 353. Dec. conſ. 119. per tot. Sot. de iuſt.
et iur. lib. 6. art. 2. in fin. Cyn. in l. 1. C. de ſent. quæ pro eo, quod int.
prof. vbi Bart. num. 10 Albert. in l. 1. C. de ſum. Trinit. &c. & eſt
communis opinio, de qua per *Fab. Arcamb.* olim Rotæ decanũ
in quodam ſuo Voto, relato *à Farinac. in conſ. 15 nu. 84. lib. 1.*

18 Pro-

Digitized by Google

18 Propterea videmus etiam reprobatum in iure aliud pactum huic ſimile, quod ſoluta ſocietate, ſingulis menſibus ſoluantur fructus ad rationem duodecim pro centenario; quod quidem
19 pactum abſolutè ſapit naturam vſuræ, vt tenuit idem *Sot. vbi ſupra.* Et ratio eſt, quia, vbi quidpiam promittitur, & accipitur vltrà ſortem principalem per dinumerationem annorum, & menſium, ſic generaliter interdicitur, cum mera vſura ſit, ſecundùm *Bart. in l. cum ſtipulati ſumus. in fin. ff. de verb. oblig. Bald. in l. cum allegas. num* 13. *verſ. decimo pono. & num.* 15. *in fin. C. de vſur. Anchar. conſ.* 150. *num.* 6.
20 Quamuis, inquam, generaliter poſſit in propoſito conſtitui regula generalis, quòd pactum, vt ſupra fuit firmatum, vbi non ſubiacet lucro, & damno, ſit illicitum, & vſurarium, ex notatis per Doctores *in c. nauiganti, & in cap. in ciuitate. de vſur. Bal. in l. ſi ea pactio. ff. eod. tit. de vſur. §. aliquo. verſ. dicimus, quod de his. Iaſ. in l. ſi pater puellæ. in fin. C. de inoffic. teſt. Dec. conſ.* 123. cũ relatis *per Hippol. in Rubr. C. de probat. nu.* 4. 9. Attamẽ,
21 ſecluſo, & circũſcripto huiumodi pacto, quòd fortè nec hodiè ſolet in inſtrumentis per practicos Notarios apponi, ſi per Creditorem poſt diſdictam ſocietatem fiant diligentiæ, dicerem profectò, fructus licitè poſſe dari, loco intereſſe legalis, ſcilicet quinque, aut ſex pro quolibet centenario, vel alias, prout infrà videbimus, quemadmodum ſolent reddere pecuniæ, quæ ſtant abſque vitæ periculo, vt ſunt huiuſmodi ſocietates poſt factam illorum diſdictam; ſecus autẽ erit, ſi non fiant debitæ diligentiæ, quia tunc nihil debetur, cum, vt iam dictum eſt, hoc trãſierit
22 in ſimplex mutuum, vt ex voto Accoramboni deſuper citato.
23 Creditor enim debet ſocium debitorem conſtituere in mora, adhoc, vt teneatur ſoluere damna, & intereſſe *l. ſocium. in princ. ff. pro ſoc.* quia quando aliquid promittitur, in euentum non ſo-
24 lutionis, promiſſum intelligitur, ſi debitor nimirum fuerit in mora conſtitutus *l. ſi duo. § fin. vbi Bart. ff. de conſtit pec. d. l. ſocium.* ibi, Non quaſi vſuras. *Dec. conſ.* 119. *num.* 3. *in fin. Ruyn. conſ.* 74. *num.* 4. *verſ. Non obſtat. vol.* 5. nec intereſſe debetur, ſi debitor non fuerit interpellatus. *Bart. in l. lecta. ff. ſi cert. pet. in l. ita ſtipulatus. num.* 54. *in fin. ff. de verb. oblig. Ruyn. conſ.* 55. *nu.* 4. *in fin. nu.* 11. *& ſeq. conſ.* 59. *nu.* 4. *& ſeq nu.* 11. *vol.* 2. *conſ.* 33. *num.* 7. *vol.* 3. *Crauett. conſ.* 89. *num.* 4. *vol.* 1. *Aret. conſ.* 72. *col. fin.*

Digitized by Google

verſ. Ad octauum. Quæ quidem interpellatio ad conſtituendum
25 debitorem in mora, quamuis extraiudicialis ſufficiat, vt dicũt Doctores *in l. vinum ff. ſi cert. petat.* nihilominus puto, iudicialem fore omninò neceſſariam, vt omnis tollatur dubietas, & dies appareat certa interpellationis, cum euentus conditionis debitorem in mora abſque interpellatione iudiciali non conſtituat, vt per *Iaſ. in d. l. ex cauſa, nu.* 11. *Dec. conſ.* 2. *Socc. conſ.* 180.
26 *col.* 4. *verſ. Secundò quia. vol.* 2. adhibẽdo inſuper remedia neceſſaria, & opportuna, vt dici poſſit, Creditorem omnes feciſſe contra ſuum debitorem diligentias, *ex Ang. conſ.* 132. *num.* 4.
27 Diligentiæ, verò, & remedia opportuna ſunt videlicet, Citatio, Relaxatio mandati, & illius executio realis, vel perſonalis, donec, & quouſque Creditor à debitore de ſuo Credito fuerit ſatisfactus; ſic docet *Soc. conſ.* 273. *num.* 3. *num.* 6. *lib.* 2.
28 Accedit, quòd nec ſatis eſt, incepiſſe, niſi diligentiæ fuerint ad exitum perductæ, & ſuum fuerint ſortitę finem, & effectum, cum factum minimè quid dicatur, quando aliquid faciendum ſupereſt. *l. pen. ff. ad Syllan.* & illud dicitur perfectum, cui nil addi poteſt. *Socc. in l. poſſidere. §. ex pluribus. num.* 17. *ff. de acquir. poſſ.* in puncto autem diligentias factas perfectè, verè, & realitèr dicimus, quia vſquè ad executionem fuit deuentum iuxtà Doctrinam *Bart. in l. metum. §. quod Prætor. n.* 1. *ff. de eo, quod met. cauſ.*
29 Inſuper etiam idem ſe habet, quandò debitor fuit à Creditore carceratus, nec inde relaxari permiſſus, donec ſatisfecerit. Et Rota cenſuit, quòd Creditor eo caſu poſſet iuſtè petere, & licitè recipere aliquod honeſtum lucrum, prout fuerit iudicatum, & ità coram R.P.D. Accorambono, concluſit Rot. de anno. 1555. In ſimili facit Rot. coram Greg. *deciſ.* 156. *num.* 7. *vbi Beltramin. in addition. latiſsimè exornat.*
30 Secundò principalitèr conſiderandum eſt, iuxtà propoſitum Thema, quòd nõ ſatis eſt, Creditorem poſſe lucrum aliquod ſic in genere probatum, conſequi, ſed neceſſe eſt, quòd intereſſe, & damna probentur aſcendere ad prætenſam taxationem, nec illa leuis quidem debet eſſe probatio, ſed concludens, & neceſſaria, vt per *Dec. conſ.* 322. *Couarr. lib.* 3. *variar. reſolut. cap.* 1. *num.* 8. *Rebuff. in l. vnic. nu.* 270. *verſ. Amplia. C. de ſent. quæ pro eo, quod inter. profer.*
31 Probatio autem non poteſt contingere, nec afficit per aſſertionem

Digitized by Google

tionem Creditoris, *ex Cyn. in l. ſi quis in cōſcribēdo, C. de Epiſ. & cleric. Bald. in l. 1. col. 1. C. de ſent. quæ pro eo, quod inter, profer. Specul. in tit de probat. §. videndum. verſ. Quid ſi.* Et hoc, nè dans pecuniam inuitaretur ad delinquendum, prout inuitari poſſet, ſi eius dicto ſtari deberet, quia à voluntate propria, & proprio intereſſe, vt dicitur, facillimè deciperetur in eius animæ perniciem, & aliorum damnum, ac detrimentum, vt aiunt præcitati Doctores.

32 Non per priuatam ſcripturam, quia pactum, quod ſtetur ſcripturæ priuatæ, non valet, ne occaſio præbeatur delinquendi. *arg. l. conuenire. vbi Doctores ff. de pact. Socc. in l. 1. §. fin. ff. de verb. oblig. Rom. conſ.* 204.

33 Non deniquè per inſtrumentum, ſecundùm *Dec. conſ.* 111 *col.* 2. *verſ. Tertiò non obſtat. & conſ.* 126. *& in cap. Venerabilis. nu.* 14. *circa fin.* ibi. Et hoc intelligitur. *de except. Alexan. conſ.* 27. *num.* 11. *lib.* 4. *Cagnol. in l. curabit. col.* 6. *C. de act. empt.* quamuis in cœteris caſibus publicum inſtrumentum ſit probatio probata, & apparens veritas, ac manifeſta, vt nulla extrinſeca indigeat coadiuuatione, & adminiculis. *Bal. in l. quoties in fin. C. de iudic. Rota coram Gregor. deciſ.* 180. *num.* 1. *& deciſ.* 195. *num.* 1.

34 Sed ſolūmodò huiuſmodi damna, & intereſſe debent legitimè probari per teſtes corā Iudice, ad quem ſpectat illorū liquidatio, & taxatio, ſi enim aliter fieret, proculdubiò vſura eſſet, ſecundùm *Bald. in dicta l. rogaſti. §. ſi tibi. col.* 2. *verſ. Quid ergo, ſi mutuo. ff. ſi cert. pet.* cum alijs, quos refert, & ſequitur *Farinac. conſ.* 15. *num.* 10. *lib.* 1. *idem Bald. in l. cunctos populos. col.* 4. *verſ. Deinde porrò. C. de Summ. Trinit. &c.* cum cœteris add uctis *per Natt. conſ.* 490. *per tot. lib.* 3. Quod quidem intereſſe debet

35 eſſe verum, & reale, non immaginarium, non ficititium, non falſum, cum intereſſe, nondum ortum, taxari non dabeat, nèc poſſit, *ex Ancharan. conſ.* 150. *num.* 6. itaut petens lucrum, non ſnfficit, quòd probet, ſe retinere pecunias in continuo curſu, & motu cambiorum, ſeù ſocietatum officiorum, aut cenſuum, vt per *Mohedan. deciſ.* 208. *tit. de vſur.* ſed neceſſe eſt, vt Creditor ſit perſona ſolita negociari, & talem ſe probet, qualem ſe facit, oſtendendo, ſe habere alia requiſita, de quibus multa tradit *Paul. de Caſtr. in l. 3. §. fin. ff. de eo quod cert. loc.* cui adſtipulantur

pulantur

Digitized by Google

pulantur *Innocen.in cap ſacro.num.*10.*de ſent.& excom. Rolan. conſ.*35.*num.*11.*& ſeq lib.* 1. id quod ſemper ſecuta fuit Rota. Et de ſtylo ità ſeruari mandauit, referente Accorambono in 4. ſuo Voto *apud Farinac.conſ.*15.*num* 88 & apud *Seraphin.deciſ.* 721.*num.*1.*& deciſ.*1475.*nu.*2.*Put.deciſ.*289. incipiens in vna Bononienſi. *lib.* 2. *deciſ.* 259. *lib.*1 *Ubijan. deciſ.* 79. *Mohedan. deciſ.*182.103.225.*Afflict deciſ.*20.Ex Theologis autem ſatis fit *S.Thom.*à quo alij dependent ferè omnes, 2.2: *quaſt.*78.*art.* 2. *ad primum.& quaſt.*62.*art.* Et in ſumma conſtare debet de lucro ceſſante, damno emergente, & quod Creditor ſit mercator, vel ſolitus mercari, & negociari cum pecuniis; inſuper etiam, quòd aderant tempore faciendæ ſolutionis merces, quas cum dictis pecunijs emiſſet, & quod plus eſt, ſi pecuniam prædictam habuiſſet,certitudinalitèr fuiſſet lucratus, ex quo multa in contrarium accidere poſſunt, & impedire lucrum. *Mohedan. deciſ.*208.*num.*1.*cum deciſ.ſeq.de vſur.ſequendo Caſtrenſ.in d.l.* 3. *§.fin.ff. de eo, quod cert. loc. Rot. coram Caualler. deciſ.* 380. *num.*2,

36 Quibus ſic probatis, & præcognitis, ſciendum eſt, quod Rota diuerſimodè hac in parte procedere ſolet, itaut taxatio iſta per Iudicem facienda ſit correſpectiua ad fructus, & ſic approbabauit, & conceſsit taxationem licitam, ſequendo opinionem *Decij in c.Venerabilis.num.*14.*de except.* cum cœteris relatis à *Caſtracan. de ſocietat.offic.cap.*49.*num.*4.

Vndè Domini Rotales aliquandò approbauerunt taxationem vſque ad quinque pro quolibet centenario, vt fuit tentum in vna Tiburtina.19.Martij 1574. coram Scotto. Interdùm verò illam prorogarunt ad ſex pro centenario, ſequendo opinionem *Plot.in l ſi quando ff.de iureiuran.* recepta diſtinctione *Bayn in conſ.* 77.*nu.* 3.*lib.*1.

Plerumque admiſerunt, taxationem prædictam debere extendi vſque ad ſeptem cum dimidio pro centenario, iuxta deciſio. Rotæ coram Gropperio in Romana vſurarum, & coram *Seraph. deciſ.* vide *Saluſt.Tiber.in prax.lib.*1.*cap.*23.

Tandem in Curia A.C.& aliorum Iudicum fuit reſolutum poſt diligentias iam ſupra enarratas, Creditorem poſſe petere poſt diſſictam ſocietatem ad rationem ſeptem pro centenario quolibet,iuxta ſtylum Curię,vt per *Caſtracan.vbi ſupra in fin.*quem

ſtylum

Digitized by Google

ſtylum ſecuntur etiam hic Peruſiæ Curiales, vbi in hac materia ſtrictè proceditur. Practica autem conficiendi intimationem habebis apud multos auctores de ea ſequentibus, ſecundùm quam ad effugiendas lites, & controuerſias, optimum eſſet pro-
37 cedere, quia etiam in foro Conſcientiæ ſuffragari poteſt. Ideo Notarij cauti eſſe debent, quia plerunque ex eorum dictis, & inſtrumentis non rite exaratis lites oriuntur immortales in
38 maximum Proximi, & contrahentium detrimentum, & animarum, ſalutem immemores proprij officij, quia non oportet ſapere pluſquam ſapere, ſed in omnem euentum conſulant peritiores, & magiſtros.

39 Mox poterit Actor proſequi iudicium vſque ad mandati relaxationem, illiuſq; executionem, vt ſupra dictũ fuit, vt licitè poſſit petere interuſuria lucri ceſſantis, & damni emergentis, videas *Saluſt Tiber in ſua prax.lib.*1.*cap* 16.

Ex quoniam plerumque oriri ſolet dubitatio, An ſocietas poſſit diuidi nec ne, adeout ſi pars pecuniæ impoſita reſtituatur, currant fructus circa reliquam ſocietatis partem, quæ remanet penes debitorem, ideo operepretium fore duxi in fine huius diſcurſus, & voti apponere *D*eciſionem Rotæ coram R. P. *D.* meo Merlino, vbi dubitatio huiuſmodi optimè, & magiſtraliter reſoluitur. Non itaque alio vagari libet, quia vbi Rotales Viri manus appoſuerunt, piaculi genus eſſe exiſtimo, velle quidpiam addere; neque enim prudẽtis Viri eſt, debitum non deferre honorem Primarijs Viris, quibus ſummus Pontifex Vniuerſi Orbis cauſas credidit cognoſcendas, nam doctrina, integritate, prudentia, cœteriſque virtutibus eos pollere, quam maximè, vtiq; eſt credendum, adeout quieſcendum, litiumque terminum præfigendum Immortalitati; ſi quis ceruicosè reſpuiſſet, vbi Rota iubet quieſcere, iure merito vapulabit multis, quia numquam præſumendum, in Sacro Pontificio Auditorio à tot ſapientiſſimis Viris errorem vllum committi poſſe: ſequens itaque perlèctitetur deciſio, & ſubtili ingenij acumine inſpiciatur, accurateque conſideretur, quia & in foro Poli, & in foro fori quaslibet eludabit dubietates circa præſentem materiam occurrentes.

Thimotheus Timotheius Vic.Gen.Aſſiſij

Romana

Digitized by Google

Romana Societatis Officij. Mercurij prima Februarij. 1623. Rotæ Romanæ Deciſio. Coram. R. P. D. Merlino.

41 CVM à fauorem *D.* Cap. Io: Vincioli inita fuiſſet Societas Officij ſcutorum 600. ſub obligatione, & recognitione bonæ fidei *D.* Proſperi, & poſt cęptum primum ſemeſtre Vinciolus recepiſſet ab eodem Proſpero ſcuta centum, cum declaratione, quod in poſterum ſocietas pro reſiduo tantum ſcutorum 500. durare deberet, & à die talis receptionis fructus prò huiuſmodi rata ſcutorum 500. exegiſſet tandem pro ſua diſdicta obtinuit per R. P. *D.* Sacchettum Iudicem ab A.C. deputatum, contra Proſperum relaxari mandatum executiuum pro eorumdem ſcutorum 500. reſtitutione, ad quorum computum effectualiter recipit ſcuta 250. Cum autem *Proſper* ab huiuſmodi *D*ecreto, & mandati relaxatione appellaſſet, cauſa appellationis per Signaturam commiſſa, cum Clauſula, Si quid exequendum &c. de voto Rotæ dubium propoſui, An Mandatum huiuſmodi eſſet exequendum, & pro qua ſumma. *D*omini vtraq; parte informante pro reſiduo integræ ſummæ pro dictis ſcutis 500. vti iuſtũ & relaxatum ſeruatis ſeruandis in vim publici inſtrumenti, & obligationis Cameralis, executioni demandandum cenſuerunt.

Nèc viſum fuit obſtare, quòd pro parte *Proſperi* prætendere-
41 tur per receptionem dictorum ſcutorum 100. ad computum ſortis principalis ſocietatem ipſam fuiſſe in totum diſſolutam, vt tradit *Saluſt. Tib. in Praxi A.C. lib. 1. c. 17. n. 3. Pacif. de Saluian. Interd. inſpect. 4. c. 1. num. 75. Marcheſan. de Commiſſ. fol. 785. num. 3. Hector Felic. de Societ. cap. 34. num. 44.* Et conſequenter fructus prædictos poſtea per Vinciolum exactos in dictæ ſortis

reſiduum

reſiduum computan. iuxtà tradita per *Gabriel. conſ. 78. num. 2. & 3. lib. 1. & conſ. 63. num. 26. lib. 2.* & magis in terminis *Pacific. dicto num. 75.* Quia, circumſcriptis facti circumſtantijs, Domini dixerunt negatiuam opinionem, quòd nempè Societas per receptionem partis ſortis principalis regulariter non cenſetur, diſſoluta in totum, eſſe de iure veriorem, quàm alias tenuit Rota in Peruſina Societatis 19. Martij. 1579. coram bo: mem: Cardinali Blanchetto, vt refert, & ſequitur *Boccat. de ſocietat. offic. num. 180. & 176. & 187.* & ex profeſſo pluribus comprobat *Turrett. conſ. 84. num. 6. vſq; ad 19. lib. 1.* & latè *Moder. de ſciet. offic. num. 302. & ſeqq.*

42 Neque dici poteſt de huiuſmodi tacito conſenſu ſatis conſtare ex ipſamet partis ſortis principalis exactione hoc enim ſolũ; quòd ſocius partem ſortis exegerit, non benè infertur, quod ab eadem ſocietate in totum voluerit recedere: Quinimmò de natura ſocietatis eſt, quod per reſtitutionem, vel interitum partis rei communicatæ ſocietas in totum non diſſoluatur, ſed adhùc duret ſuper eo, quòd ſupereſt, vt habetur in *l. verum. qua eſt. § fin. in l. id quod in princ. ff. pro ſoc.* Et in ſpecie *Boccat. vbi ſupra num. 166. Seraphin. deciſ. 543. nu. 6. & Rot. deciſ. 288. par. 1. diuer.* Ad quod etiam facit alia concluſio, quod ſocietas contra-

43 cta ſuper duobus officiis, altero illorũ alienato, adhuc durat pro rata, ſi illud, quod ſupereſt, nõ eſt capax in totũ, vt tradit *Boccat. in dicto tract. n. 183. Azor. inſtit. moral. tom. 3. lib. 9. c. 16. in fin.*

44 *Rot. d. deciſ. 288. in prin & n 3. p. 1. diuerſ.* & pluries fuit deciſum & ſignanter in Roman. cenſus. 14. Ianuarij coram Card Sacrato, & in Rom. Societ. Off. 28. Iaanuarij. 1603. coram Card. Millino, & coram Card. Seraph. *deciſ. 543. per tot.* vbi id fuit firmatum etiam quando ſocietas inita fuit ſuper vnico tantum officio, cuius pars deinde fuit vendita. Ex quo clare patet, quod Contractus iſte non eſt de ſui natura indiuiduus, ſed poteſt prò parte ſubſtineri, & durare, etiamſi pro parte fuerit diſſolutus.

45 Nèc quicquam facit, quod videatur indiuiduus ratione contractus, & ſtipulationis. *l. ſtipulationes non diuiduntur. de verb. obligat.* vt arguit *Felicius de ſociet. dicto cap. 34. ſub num. 44. ſubdens diſpoſitionem textus in dicta l. verum. §. fin. & in l. ſi id, quod. ff pro ſoc.* eſſe intelligendam, quando Capitale ſorte, vel fortuna à ſocietate remouetur; ſecus quandò partium voluntate,

M nam

nam fuit reſponſum, quod regula huiuſmodi procedit, quando ſtipulatio interponitur ſuper re de ſui natura indiuidua, ſecus quando res eſt diuidua prout ſunt huiuſmodi ſocietates officiorum *.l.2 §.1. in d.l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin.& ibi Soce.Iun.nu.418. Menoch. qui alios refert.conſ.123.nu.13.* & in puncto reſpondit *Turret.totiès allegatus d.conſ.84.num.9.*

46 Neque obſtat *Bald.in d.l.1.num.8. & 14.Salyc.ibidem nu.4. ff. pro Soc.* qui volunt, quod ſi perimatur pars capitalis poſita ab vno ex ſociis, non teneatur ſocius ille iteratò ponere, quia finita eſt ſocietas.

Reſpondetur enim, id verum eſſe in illis ſocietatibus, in quibus, perempta parte capitalis, alia pars, quæ ſupereſt, vel eſt inutilis, vel non reddit eamdem vtilitatem in parte, quàm totum in toto: & ſatis apertè declarare videtur ipſemet *Bald.* dum affert exemplum, quando alter ex ſociis poſuit Mille, alter verò operam. Si enim illa Mille diminuantur, qui operam apoſuit non poteſt eamdem vtilitatem recipere: quod ſecùs accidit in iſtis ſocietatibus, in quibus ſumma, quæ remanſit eamdem affert vtilitatem reſpectu partis, quàm reddebat in totum reſpectu totius: & ſic ceſſat ratio deducta ex indiuiduitate, vt in terminis reſpondit *Rot.coram Seraphin.dicta deciſ.543.nu.3. & deciſ.288.num.3.par.1.diuerſ.& deciſ.125.num. 16.impreſſ. per Modern.Peruſin. poſt tract.de cenſib.* & egregiè etiam conſiderabat bo: mem: Card. Pamphilius in quodam eius voto in Rom. Societ. 19. Ianuar. 1600.

Et ex his patet, vim aliquam fieri non poſſe in auctoritate Saluſt. & aliorum Modernorum ſupra pro contraria opinione allat. cum ipſi nulla lege, aut alia ratione nitantur, niſi indiuiduitatis, quam ex præmiſſis apparet, non applicari.

47 Nec fuit habita in conſideratione aſſerta Notarij fides, quia vltra quòd non ſumus in ſtylo reſpiciente ordinatoria Iudicij, ſed deciſoria, qui propterea debuiſſet formiter, & concludentèr probari, quia allegata conſuetudo nō eſt vniformis. Sæpius enim fuit iudicatum contrarium, videlicet preceptionem partis for-

48 tis ſocietatem non cenſeri in totum diſſolutam, & ita acritèr diſcuſſo articulo, ſe aliàs pluries in facto iudicaſſe atteſtatus fuit R.P.D. meus Burattus, dum ipſe Locumtenentis A.C. munere ſumma cum laude fungeretur, & cum hac etiam opinione tranſiuiſſe

fuiſſe Signaturam reſcribẽdo cum clauſula executiua, proponen. R.P.D.Cencio 27.Septembris.1612.

49 Præterea dictum fuit, quòd etiam ſi ità ſimplicitèr, & in abſtracto contraria opinio poſſet dici verior, certum tamèn eſt illam non procedere, quando ex coniecturis, vel facti circumſtantijs apparet Partes noluiſſe in totum à ſocietate recedere, immò potius apertè voluiſſe illam, quoad reſiduum adhùc perdurare: & multominus, vbi ſuper hoc fuit emiſſa proteſtatio,& animus huiuſmodi apertè declaratus, prout in præſenti cauſa factum fuit: totum enim hoc pendet à veriſimili contrahentium intentione diſcedendi, à ſocietate in totum, vel in partè,etiam ex ſolis facti circumſtantijs elicita. *Bart.in l.actionum. in prin. in ſecundo membro diſtinctionis.ff.pro ſoc.Bald.in l.cœtum. §.fi. ff.eod.*Et in puncto fuit dictum in Romana Societatis prima Iulij 1602.coram bo:mem:Card.Pamphilio,quæ eſt deciſ.55.impreſſ. per Modern.poſt tract.de ſociet. & aduertit etiam ipſe Author d.tract.nu.306.& ita etiam fuiſſe refert *Felicius tract.de ſociet. d. cap.*34.*num.*44.Et in terminis cenſus dixit Rot.in Romana Anterioritatis.12,Maij.1600.coram Iuſto. Et tradunt Modern.Peruſin.*de cenſ.part.*3.*cap.*1.*q.*3.*art.*5.*num.*4.*& ſeq.*

50 Nec etiam obſtare viſum fuit, quòd reſtitutio dictorum ſcutorum 100.non fuit facta ab Officialibus,ſed à Proſpero, qui bonam fidem recognouerat,& quòd inter ipſum, & Vinciolum paritèr fuerit emiſſa proteſtatio, & declaratio prædicta abſq; vllo Officialis conſenſu, qui tamen eſt omninò neceſſarius in ſocietatis creatione, vel eiuſdẽ renouatione, & conſequenter illa ex vi ipſius noui conſenſus, qui non interuenit, ſuſtineri non poſſit, iuxtà tradita per *Felicium d.nu.*44. Quia fuit reſponſum, eamdem ſocietatẽ à principio cõtractam perduraſſe pro rata ſortis non reſtituta, pro qua apparet numquàm fuiſſe diſdictam,ideoq; nõ fuiſſe neceſſariũ nouum conſenſum,vt exiſtimauit *Felic.* vbi ſupra,ſed ſufficere voluntatem, & conſenſum Officialis, qui à principio contractus interuenit, & qui etiam poſtea duraſſe præſumitur, donèc non appareat illum fuiſſe reuocatum, vt per *Caſtracan.de ſociet.cap.*55.*num.*17.Et magis in ſpecie per *Turrett.d.conſ.*84.*num.*12.*& Modern.Roman.dicto tract. de ſociet. Offic.num.*303.et in terminis cenſus admittunt etiam *Modern. Peruſin d.part.*3 *cap.*1.*quæſt.*3.*art.*5.*num.*6.

51 Addebant etiam Domini, quòd, vel ſocietas diſſolui non poteſt abſque Officialis conſenſu, vt ſenſit *Turret. d. conſ.* 84. *nu.* 16. & iſta de qua agitur, nec etiam pro parte fuit diſſoluta: Vndè multò minùs agi poterat de prætextu fructuum imputatione; vel talis conſenſus non eſt neceſſarius, quod videtur veriùs, ſtante conuentione, quòd diſdicta etiam vni tantum ex fideiuſſoribus facta ſufficiat, ex vulgato Curiæ vſu, & nulla poteſt aſſignari maior ratio, cur potiùs ſine tali conſenſu, & ſcientia Officialis diſſolui poſſit tàm in totum, quàm in partem.

52 Nullitas ex defectu intimationis ſublata fuit per illius exhibitionem: Ea verò, quæ deducebantur ex omiſſione reſponſionis ad Articulos, non placuit Dominis, tùm quia non fuerunt dati ab ipſo Proſpero medio iuramento, ſed à quodam aſſerto Procuratore, de cuius mandato non conſtat; Et conſequenter Vinciolus illis reſpondere non tenebatur ex traditis per *Surd. deciſ.* 58. *nu.* 11. tùm etiam, quia nil aliud continebatur, quàm dictorum fructuum ſolutionem, & ſic erant penitùs irreleuantes, iuxtà ſuperiùs deducta.

Et ità deciſum. &c.

Iſthæc itaque mihi viſa fuerunt ſatis pro præſentis materiei, & argumenti dilucidatione, quæ tuo iuſſu, Vir Illuſtriſsime in medium prodeunt. Si ſatis quidem tibi facient, vehementer gaudeo, ſin minus, ingenij obſecro hebetudini ignoſcas mei. Vale Peruſiæ.

Illu-

Digitized by Google

Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. D.

D. GEORGIO ABBATI CORNELIO.

TIMOTHEVS TIMOTHEIVS .F.

D*VM hæc prælo committebantur, Doctiſſimi cuiuſdam, ac Piiſsimi Viri, cuius nomen indicaſſe multis ex cauſis mihi interdictum, ex Religioſiſſimo, primarioquè vniuerſi Orbis Sodalitio Reſponſum hoc ad manus peruenit meas, in quo cum Collatici contractus, vt aiunt, facillimè expediatur argumentum, & maximam cum Societatibus animaliū potiſſimum ſocietatem habeat, & connexitatem prò aurea PROPVGNACVLI MEI Coronide edendū exiſtimaui. Tibi demùm, VIR ILLVSTRISSIME, dicādum duxi, cuius nobilitas ſumma, ingenij acumen perſpicaciſſimum, animi magnitudo cunctis patet, ac notiſsima eſt: Et quoniam*

niam

Digitized by Google

niam cum hoſtes ingeniorum, ignauiſſimi illi quidem, frontem aggredi formident, veriti, ne peiora reportent, Terga vt plurimum percutere, graſſatorum ſecuti morem, & dilaniare conentur, fortiſſimo tuæ nobilitatis, auctoritatiſquè Clypeo, quæ tua eſt benignitas, munitum PROPVGNACVLVM MEVM vtiquè pertimeſcent: Sic hoſtium Turmis depulſis, optimum mihi, ſingulareque in inuidos, ac detractores paratur munimen, & fulcimentum. Vale. Peruſiæ VI. Kalend. Maij MDC.XXXVII.

Exa-

Digitized by Google

Examinatur Contractus, vulgò COLLAIA nuncupatus, qui eſt huiuſmodi.

RESPONSVM DECIMVMPRIMVM.

LÆLIVS bouem emit. 20. aureis, quem totidem æſtimatum locat ſuo Colono per annum; pacta inter ipſos inita hæc ſunt. Primò, vt ſi poſt annum pluris, aut minoris. 20. bos æſtimabitur, tantundem lucri, vel iacturæ pro æquali portione ſentiet Dominus, & Colonus. Secundò, ſi contingat, bouem quocumq; caſu etiam fortuito interire, Colonus dimidam partem capitalis nempe. 10. de ſuo Lælio rependet, altera dimidia ipſi Lælio pereunte. Tertiò pretium trium aureorum in ſingulos annos pro bouis opera tenebitur Colonus Domino præſtare.

Quæritur; an hic contractus æquus ſit, an iniquus. Reſpondeo, propoſiti contractus iniuſtitiam duplici ex capitè peti poſſe; Primò, ex eo quod vſurarius ſit. Secundò, quia licet non ſit vſurarius: Non ſeruetur tamen in eo ob conditiones, & pacta quibus initur, iuſtitia, & æqualitas inter Dominum, & Colonum, quæ potiſſimùm in cōtractibus vtrinque oneroſis, qualis eſt hic, quo de agimus, ſpectari debet; nos vtrumque in præſenti expendemus.

Et quidem quoad primum; ſentiunt nonnulli huiuſmodi contractum vſurarium eſſe. Ducuntur, quòd dominium dimidiæ partis bouis, cuius periculum in Colonum transfertur, ſit penes Colonum, in quem translatum fuit, vel per contractum venditionis cum dilata ſolutione pretij, in quo contineri mutuùm virtuale, docet cum communi *Molina de contractibus. diſput.* 313. *num.* 2. vel per contractum mutui expliciti: neq; enim præter hos duos contractus alius excogitari poteſt, quo mediante, dicatur translatum in Colonum dominium; translatum verò probatur; tum quia bos traditur Colono æſtimatus; at traditio rei æſtimatæ inducit venditionem. *leg. cum fundus. ff. locati. Bartol. in leg. ſi vt certo. §. nunc videndum num.* 5. *ff. commodat. So-*

tus

tus de Iuſtitia, & Iure lib. 6. quaſt. 9. art. 2. ad 3. per venditionem verò transferri dominium, ſequuta rei traditione habetur, *ex leg. Traditionibus* | *C. de pactis:* tùm quia, boue etiam fortuitò demortuo, tenetur Colonus dimidiam partem pretij, cuius periculum in ſe ſuſcepit, de ſuo rependere; ergo Colono perijt; ergo, quia eius dimidiæ partis Dominus erat, cum res alteri perire non poſſit niſi Domino. Quo poſito, quid aliud eſt dantem paciſci cum Colono, vt ſuo periculo ſibi reſtituat pretium dimidiæ partis bouis, & præterea conuentam penſionem ſoluat; niſi lucrum ex mutuo vel explicito, vel implicito immediatè reportare? quod eſt formaliſsima vſura, vt cum alijs tenet *Panormit. in Rub. ad caput primum de vſuris nu.* 2. idem enim id eſſet, ac ſi Dominus mutuaret Colono dimidiam illam partem bouis cum pacto, vt poſt annum eamdem, vel æquale pretium reſtituat cum fœnore trium aureorum; atquè ita huiuſmodi contractum tamquam vſuraria labe infectum reijciunt *Conrad. Tract. 5. quaſt. 91. In ſecundo Corollario ſecundæ concluſionis*, vbi expreſsè dicit; quod tra-
„ ditio animalium æſtimatorum eſt vſuraria, ſi ex ea aliquot ſextarij
„ frumenti, vel alia vtilitas percipiatur à tradente. *S. Antoninus in ſecunda parte tit. primo cap. 7. num. 39.* Vbi in initio ſic ha-
„ bet. Si autem vult partem lucri ſaluo ſuo capitali vſura eſt, quia
„ illud lucrum vult ratione mutui, quod prohibetur 14. *quaſt.* 3.
„ *cap. vſura.* Et ſi quis vellet hunc contractum Soccidam vocare,
„ erit iniuſta, & obligabitur talis ad reſtitutionem. Idem ſentiunt *Roſell. & Tabien. ambo verb. Vſura 3. num. 6.*

Alij tamen benigniùs de eodem contractu arbitrantur; aiunt enim non eſſe vſurarium ſed iniuſtum; quod erat alterum diſquirendum; ita ex Iuriſperitis tenet *Petrus Vbaldus in Tract. de duobus fratribus parte 5. quaſt. 26. ſeu num. 29. vbi ex Calderino & Antonio Butrienſi in cap Extremum. de vſuris* conclu-
„ dit in hæc verba. Meritò illi, qui dant boues ad collatitium, ſi
„ volunt quod damnum, ſeu periculum ſit commune, non licet,
„ & eſt iniuſtum lucrum, & intentio deprauata; conſentit *Comitol. lib. 3. Reſp. Moral. quaſt. 12. num. 4. in 5. propoſitione,* in qua aſſerit Colonum ex vi initi contractus teneri ſolum ad cuſtodiam, & paſtionem animalis, & trium aureorum penſionem, item ad rependendum damnum, ſi bos ex lata vel leui Coloni culpa mo-

riatur

Digitized by Google

riatur, aut deterior fiat; non verò ſi ex leuiſſima, aut caſu fortuito; & rurſus probari poteſt, quia limites iuſtitiæ videtur excedere, Colonum adeò prægrauare, cuius onus imponitur non ſolùm cuſtodiendi, & alendi bouis, & eiuſdem iacturam, aut deteriorationem pro medietate reſtaurandi, ſed etiam ſoluendi ſingulis annis pretium trium aureorum Domino, qui bouem 20. dicitur emiſſe; quod eſt exigere ad rationem 15. pro centenario, quæ penſio profectò eſt nimis exceſſiua, atquè hæ ſunt ſententiæ, & rationes, quibus prædictus contractus, vel vt fænetitius, vel vt iniuſtus impugnatur; his tamen non obſtantibus.

Dico primò; propoſitum contractum nullo modo eſſe vſurarium; probatur; quia non eſt contractus mutui neque expliciti, nequè virtualis, quod neceſſariò ſupponitur ad crimen vſuræ, *Panormit. vbi ſupra & Doctores communiter*, ſed eſt contractus locationis, in quo mercede conceditur Colono vſus bouis, prout definitur locatio. *Leſſius lib. 2. de Iuſt. & Iur. cap. 24. dubit. prima: Mol. de contractibus diſp.* 489. *Riginald. lib.* 25. *num.* 489.

Verum quidem eſt, quòd ex vi talis contractus, cum dominium rei locatæ remaneat apud locatorem, nequè in conductorem transferatur, locatoris debet eſſe omnis iactura, & lucrum, quæ citra culpam latam, vel leuem conductoris, vel eiuſdem induſtriam contingunt in re locata.

Hoc tamen non facit, quò minùs per alium contractum, qui vocatur aſſecurationis, poſsit locator periculum totius rei, vel dimidiæ eius partis in Conductorem reijcere, aliquid ei de penſione, quod aliunde iuſtè exigere poteſt remittendo; quod patet; quia ſicuti in contractu commodati, & depoſiti poteſt periculum ad accipientem pertinere, vt habetur *ex cap. 1. de commodato, & cap. Bona fides de depoſito*; cum tamen ex naturam horum contractuum debeant commodantis, & deponentis eſſe damna fatalia, cum eorumdem ſint res commodatæ, & depoſitæ; ita poterit rei locatæ periculum ex pacto fieri conductoris, vt expreſsè tenet *Azzor. tom. 3. Inſt. Moral lib. 8. cap. 11. quæſt. 7. Leſſius lib. 2. de iuſt. & Iure. cap. 24. dub. 5. nu. 29. Rebell. par. 2. de obligatione Iuſtitiæ lib. 15. quæſt. 4. num. 2. Garzias de contractibus cap. 32. num. 9. Syl. Filtiucc. infra.*

Et licitè quidem poſſunt huiuſmodi pacta in locationibus ap-

poni, vt ſcilicet Conductor diligentem curam præſtet in conſeruanda re locata, quam ipſe ſemper maiori labori, & periculo exponeret, ſi noſſet illius iacturam ad ſe minimè pertinere; propterea optimè ait *Sotus relatus ab Azzorio vbi ſupra cap. 12. quæſt.* 1. Quòd ſi Titius ſuum equum locauerit Caio, à quo malè vexandũ & tractandum putet, poterit tutò cũ eo de pretio paciſci, vt ſic quus pereat, ipſi Caio pereat; non eſt itaq; contra, ſed præter naturam locationis aſſecuratio capitalis, & eſt illi tantùm quid accidentale non ipſius locationis ſubſtantiam deſtruens: propterà ſi ſeruetur iuſtitia in taxatione pretij pro periculo, cui conductor ſe exponit, contractus erit omnino *iuſtus*, & licitus & naturali iuſtitiæ valde conformis, ſicuti communiter aſſerunt citt. Doctores, *& Filliucc. tract.* 38. *cap.* 5. *nu.* 65. quod idem anteà docuerat in proprijs terminis *Syl. in verb. Societas* 2. *in fine ſeptimæ quæſtionis*; vbi ſic ait. Si dans det duos bo-
„ ues æſtimatos, qui iuſtè poſſent locari ſub penſione duodecim
„ ſextariorum frumenti, & locet ſub penſione ſextariorum octo;
„ ſed ſub hac conditione, quod accipiens ſubſtet periculo tertiæ
„ partis bouum; contractus eſt licitus, quia licet pars capitalis
„ ſit ſalua, empta eſt quatuor ſextarijs, vnde eſt ibi aſſecuratio.

In qua Sylueſtri ſententia habes profectò adamuſſim deſcriptam eamdem contractus ſpeciem, de quo eſt præſens quæſtio; in hoc enim, non ſecus ac in noſtro interuenit traditio boum æſtimatorum, aſſecuratio capitalis pro tertia parte; & penſionis ſolutio; vt iam videri poſſit omnem ab eo fœnoris, ac iniuſtitiæ ſuſpicionem abeſſe, quem; ab ipſis Sylueſtri temporibus frequenti praxi receptum fuiſſe, illud non leue eſt inditium, quòd ipſe de huiuſmodi contrahendi ratione mẽtionem fecerit, ac vt licitam approbarit.

Ad rationes oppoſitas facilè reſpondetur; & primò quòd in eo contractu non miſceatur vlla mutui ratio, apertè conſtat ex dictis: neque obſtat, quòd per traditionem rei æſtimatæ inducatur emptio, vt ibi dicitur; hoc enim falſum eſſe, & ipſi iuri contrarium optimè validiſſimis rationibus oſtendit contra *Sotum loc. cit. Nauarr. in comment. de vſuris num.* 36. & idem tenẽt DD. ſupra allegati, immo idem *Bartol. dicta leg. ſi vt certo num.* 6. declarans id, quod ibidem *nu.* 5. dixerat hæc habet.
„ Ex prædictis potes eſſe certus, quando locator locat tibi Ron-

„ zinum

Digitized by Google

„ zinum æſtimatum, an æſtimatio faciat in te tranſire pericu-
„ lum; & certè cum ex natura contractus non ſit, vt transferatur
„ dominium, talis æſtimatio non facit emptionem; Sed cum ex
„ natura contractus venia t leuis culpa, æſtimatio prædicta faciet
„ venire leuiſsimam. Hæc Bartol. Non eſt itaque vniuerſaliter verum, quod ſimplex rei æſtimatæ taditio venditionem faciat, neque id ex contrahentium conuentione, à qua legem contractus accipiunt *reg.85.Iuris in 6.* præſumi vllo modo debet.

Secundò, nec ſuſceptio periculi id præſtat, quia in locatione ſolùm apponitur æſtmatio, vt qui rem ſuo periculo ſuſcipit, ſciat quantum, ſi ea perierit, debeat Domino reſtituere; vt notat *Comitol.loc.cit.num.*4. & præter ipſum alij; alioqui ſi ſalua, manſerit, Domini erit, non eius, qui periculum ſuſcepit: aliter ſuſcipiens periculum nauis alienæ continuò fieret illius Dominus, quod nemo dicet.

Oppones Sixtus Quintus in Bulla incipiente Deteſtabilis &c. edita anno Domini 1586.12.Kalend. Nouembris, declarauit fœneratitios contractus omnium ſocietatum, in quibus pactum fuerit de reſtituendo in quocumq; euentu etiam fortuito, integrum & ſaluum capitale ſocio illud apponenti; quæ conſtitutio, licet aliquibus pœnalis videatur, & ſecundum vniuerſalem regulam ſtrictè intelligenda de contractibus ſcilicet tantùm ſocietatis: at quia ibi agitur de ſalute animarum, & vitando peccato, vt ex eius proœmio patet, debet ob idemtitatem rationis extendi ad quoſcumq; alios contractus, in quibus idem pactum, aſſecurationis apponitur: in fauorem enim animarum extenſionem faciendam eſſe etiam iuris pœnalis, tenet cum alijs *Iaſon, in Auth. Quas actiones num.25. C. De Sacroſanct. Eccleſ. Gloſ. in cap. Si anti cuncti. verb. alios: De electiõn. in 6. Francus in cap. 1. De temp.ordin. eodem lib.* ergo ſecundam hanc Bullam, vt vſurarius condemnabitur locationis contractus, in quo locatori à conductore integrum capitale ſeruatur.

Reſpondeo: quicquid ſit: an dicta Bulla ſit vt odioſa ſtrictè intelligenda, an latè interpretanda vt fauorabilis; mentem Summi Pontificis fuiſſe tantùm in ea prohibere aſſecurationem capitalis, quando hoc onus alteri ſocio imponitur ex vi, & ſubſtantia ipſiusmet ſocietatis; non autem ſi tale pactum ſit ex diuerſo contractu à ſocietate, vt eſt contractus aſſecurationis, qui ſæ-

piſſime cum eo coniungitur; Et quamuis *Azzor d.tom.3.lib.9.c.3.quæſt.7.verſ.at iuxta ſecundam ſententiam*; dubitet qualis circa hoc fuerit mens Legislatoris, tamen eum reſpondiſſe, cum de intellectu dictæ Conſtitutionis interrogaretur, ſe in ea ſolùm voluiſſe prohibere iniuſtos contractus, & conuentiones ſolitas ſocietatibus apponi, quas Claſſici Doctores condemnarent; non autem eos, quos iidem approbarent tànquam iuſtos; hoc, inquam, fuiſſe Summi Pontificis reſponſum, retulerunt Cardinalis Toletus, & Cardinalis Sanctæ Seuerinę, quibus commiſſa fuit cura ſanciendæ legis, Patri Stefano Tuccio Theologo e Societate IESV, qui id, litteris ad Patrem Comitulum datis, teſtatus eſt, vt idem Comitulus refert, *vbi ſupra num*.3. Non itaq; infirmatur, ſed confirmatur potius ex citata Bulla contractus aſſecurationis cum locatione coniunctus; & hæc quoad primam partem, quoad ſecundam verò.

Dico ſecundò, neque in eo contractu iniuſtitiam committi, eò quòd longè maioris æſtimationis ſit periculum, cui conductor ſubeſt, quàm pretium, quod pro eo recipit; pro quo.

Suppono primò, quod in taxando iuſto lucro, quod poteſt ex pecunia obuenire, non tam eſt habenda ratio quantitatis ipſius pecuniæ, quàm negotiationis, cui talis pecunia exponitur; nam eadem pecuniæ quantitas ſecundum negotiationum varietatem, varium etiam lucrum parit; ita videmus quòd ſi quis mille aureis fundum emat, non percipiet lucrum niſi 4. vel 5. aureorum ſingulis annis pro quolibet centenario; 8. verò vel 7. ſi in cenſus; 10. vel 12. ſi in ſocitatem officiorum eandem pecuniam tradat; quam denique ſi mutuabit, nihil inde vtilitatis percipiet; vt ex ſe perſpicuum eſt.

Suppono ſecundo, vt à Peruſinis ruſticis didici, pretium operæ vnius bouis in agro excolendo pertingere ad ſummã duorum iuliorum in ſingulos dies; quarè ſi ex 365. diebus anni, ponamus 100. (quamuis multò plures numerari poſſent) colonum vti opera bouis, tenetur hac ratione Colonus ſoluere locatori penſionem 20. aureorum anno abſoluto, & iiſdem diebus cuſtodiam, & alimentum boui de ſuo præſtare. Neque mirum, quòd Dominus vno anno lucretur maius pretium, quàm ſit illud, quod in boue emendo impenderat; quia hoc paſſim accidit tum in alijs negotiatoribus, tum præſertim in iis, qui equos itinerarios

Digitized by Google

rios locant, qui ſæpiſſimè vnius anni ſpatio pretium duplo maius, quàm in equo emendo inſumpſerant, lucrantur, deductis etiam omnibus alijs expenſis; id enim prouenit ex tali negotiationis genere, quæ valde lucroſa eſt, & idem poteſt in alia ſimili contingere.

His ita præmiſſis, facile modò erit deprehendere prædicti cõtractus iuſtitiam: locator enim percipiendo tantùm tres aureos ex 20; cuſtodiam, & paſtionem bouis pro reliquis. 265. diebus, quibus ipſius bouis opera non vtitur conductor, redimit pretio ſeptem vel octo aureorum, quod iuſtum eſſe, iſdem ruſtici teſtati ſunt, quandoquidem bos integro anno vix pro ſui paſtione decem aureos abſumit: alijs verò 9. vel 10. qui ex dictis 20. aureis ſuperſunt, emit à conductore locator ſecuritatem dimidiæ partis capitalis; quod item iuſtum eſſe, deducitur tum ex auctoritate *Syluest. loc. cit.* qui ſicuti exiſtimat, ſecuritatem tertiæ partis capitalis iuſtè emi poſſe tertia parte lucri, quod ad locatorem ſpectat; ità etiã iuſtè ſecuritas dimidiæ partis emetur, non quidẽ dimidio, ſed quòd amplius eſt, duabus tertijs partibus lucri, quod locatori debetur; tum quia poteſt locator tuta conſcientia rigoroſo pretio vendere colono operam ſui bouis, & ab eodem infimo ſecuritatem emere: quòd verò teneatur colonus deteriorationem bouis pro medietate reficere, non obſtat, quia præterquàmquòd ab hoc onere remiſſione penſionis ſatis abundè releuatur; neque tale periculum eſt adeo certum; cum non rarò contingat augeri capitale, in cuius tamen commodi partem vi d. contractus vocatur conducta.

Denique cuius animaduerto, in quo nullo etiam interueniente pacto aſſecurationis, fundari videtur æquitas huiuſcè contractus; hoc autem eſt. Quòd periculum amittendi capitalis non magis ad locatorem pertinet quàm ad conductorem; ſed ad minus vtriq; æqualiter imminet; cum ante inchoatam locationem non magis certum ſit, bouem periturum ex leuiſſima culpa conductoris, vel caſu fortuito, atque ita locatorem amiſſurum capitale, quàm ex dolo, lata, vel leui culpa eiuſdem conductoris, in quo euentu ipſe totum capitale reſtituere teneretur: immo ſi res hæc ex communiter accidentibus metienda ſit, exiſtimo frequentiùs boues ad arandum locatos interire ex leui ſaltem culpa ruſticorum quàm ex leuiſſima

Digitized by Google

ſima, vel fortuitò; quiſque enim, quò rebus ſuis parcat, ſolet aliena curare parùm, immo multùm negligere; quamuis ruſtici, qui cum de proprio damno vitando, aut acquirendo lucro agitur, oculatiſſimi ſunt, & verſutiſſimi; vix vnquam ſuam culpam ingenuè fateantur, ſed ita callidè excuſationes, & inopinati infortunij cauſas obtexunt; vt Domini, quibus ad eorum dicta refellenda teſtes non ſuppetunt, ſed ipſis omnino ſtandum ſit, cogantur ſæpius totius capitalis iniuſtè iacturam perferre, vt ipſa quotidiana praxis oſtendit; quod ſi ita ſe res habet; quæ, rogo, ſpecies iniuſtitiæ eſt, Dominum ita cum Colono paciſci; vt ſtãte æquali hoc periculo, ſi bos pereat lata vel leui ipſius culpa, amittat locator dimidiam partẽ capitalis, cum totũ repetere poſſet; è cõtra verò, ſi id accidat ex leuiſſima coloni culpa vel fortuitò, ſoluat Colonus dimidiã partẽ pretij, cũ alioqui ex natura contractus ad nihil teneretur: nonne in hac contrahendi ratione æqua portione diuiditur inter locatorem, & conductorem damni periculum, & ſpes indemnitatis? ſicuti enim pro dimidia parte grauatur Colonus, cum damnum deberet eſſe Domini: ita etiam alia dimidia grauatur Dominus, cum damnum deberet eſſe Coloni; Neque quòd in conuentione mentio tantùm fiat oneris Colono impoſiti, taceatur autem Domini grauamen, debet alicui anſam præbere reprobandi huiuſmodi contractum, quaſi ineatur in certum Coloni detrimentum, & non in eius vtilitatem; & vice verſa ſit omnino Domino vtilis, & nulla ratione noxius, quod perfectò falſum eſt: ad hoc enim requireretur, vt dominus reiecto in ſui fauorem periculo capitalis in colonum, quando illi de iure ſubeſſe colonus non debet; eumdem ex alio capite non eximeret onere, ad quod teneretur; ſed adhuc ſi capitale lata vel leui culpa coloni deperiret, vellet ſibi integrum reſtitui, quod eſſet iniquiſſimum: verum in noſtro cõtractu ſecus ſe res habet; nam cum pactum apponitur vt in quocunque euentu media pars capitalis ruſtico pereat, in hoc pacto implicitè continetur, vt ſi capitale pereat ex culpa coloni, quod facilè poteſt accidere, mediam partem amittat dominus; & idem eſt, ac ſi explicitè conueniretur in hanc formam; vt ſi capitale pereat domino, mediam partem reſtituat colonus; ſi verò colono; æqualem mediam amittat dominus, & lucretur Colonus, quem contractuum hoc modo celebratum à numi-

Digitized by Google

numine puto damnandum; iuſtiſſimus enim eſt, etiam ſine vlla alia remuneratione colono attributa; cum par periculum ſubeat Dominus pro ſua medietate abſque vllo leuamine; ergo ſi pro periculi ſuſceptione pretium recepit colonus, vtiliùs profectò geret negotium ſuum; & potiùs ſi aliqua in hoc interuenit iniuſtitia, erit ex parte coloni contra Dominum, non ex parte domini contra colonum; hæc autem omnia dixerim diſputandi, non aliquid aſſerendi gratia; nam in defendenda huius contractus iuſtitia, placet non meas nouas rationes ſequi, quas nullius ponderis eſſe probè ſcio, ſed aliorum grauium Doctorum ſententijs inſiſtere.

Non me latet in poſtrema Peruſina Synodo habita ab Eminentiſſimo, ac Reuerendiſſimo Cardinali de Torres Peruſinæ Eccleſiæ tunc temporis Epiſcopo pag. 237. ſancitum decretum, in quo huiuſmodi contractus in ſpecie prohibetur, ac vt irritus damnatur in vtroque foro, eò quòd contineat conditiones contra formam ibi num. 5. & 6. præſcriptam, vbi tum bouis deterioratio, tum eiuſdem iactura ad locatorem decernitur pertinere, modo id lata vel leui culpa conductoris non contingat: cuius quidem certè ſapientiſſimi ac religioſiſſimi Connentus opinionē (quem vt debeo plurimi facio, ac reuereor) ſequerer in præſentia; niſi in contrariam partem me auocarent tum validiſſima rationum momenta; tum celeberrimorum Theologorum auctoritas, qui pro noſtra ſententia præter citatos 20. & eo amplius, omnes magni nominis recenſentur: tum denique quia hæc ipſa contrahendi ratio in tota penè Hetruria frequenti praxi & antiqua conſuetudine recepta eſt; conſuetudinem verò arguere contractū rectè fieri, & cum bona intentione, & propterea exiſtimari communiter licitum, tenet cum alijs idem *Filliuc. ibidem num. 96.* Huc etiam accedit, quod contrariæ ſententiæ nullus Auctor, quem ego viderim, apertè patrocinatur; nam *S. Antonin. Conrad. & alij*, qui oppoſitum ſentire videntur, explicari optimè poſſunt, vt nimirum dictum contractum reprobent, quatenus in eo ex vi locationis cogitur conductor præſtare ſecuritatem capitalis, etiam cum non tenetur; non verò ſi id periculum ſubeat ex alio contractu aſſecurationis, & pro tali onere viciſſim à locatore pretium recipiat, vt ſępius diximus: & de his duobus contractibus ſimul initis non videtur dicti Auctores loquuti,

quuti, immo eamdem fuiſſe cit. Synodi mentem non obſcurè co-
„ ijcitur ex verbis dicti decreti, quæ hæc ſunt. *Habbiamo riſolu-*
„ *to finalmente di preſcriuere quelle conditioni, che ſono proprie*
„ *delle Collaie, che è contratto di locatione, ſenza le quali ſtatuia-*
„ *mo, & ordiniamo che la Collaia in ragione di Collaia ſia ſtimata*
„ *ingiuſta, nè altrimente ſarà approuata da Noi, nè da noſtri Mi-*
„ *niſtri in vtroque foro.* Vbi noto, cum dicitur ibi; *che la Col-*
laia in ragion di Collaia ſia ſtimata ingiuſta &c non afficere hoc decretum contractum locationis bouis, quotieſcunque in eo præſtatur ſecuritas capitalis non quidem ex virtute locationis & Collaiæ, vt iam dicam, ſed ex contractu aſſecurationis, nam licet hæc conditio contraria ſit locationi, vt locatio eſt; at non eſt contraria immo propria contractus aſſecurationis, & ſi cū locatione miſcetur id eſt per accidens, ratione nimirum aſſecurationis, cū qua non repugnat locationem vniri; quare contractus hoc modo initus non eſt contra, ſed iuxtam formam in decreto præſcriptam, nullam enim conditionem continet, quæ repugnet naturæ locationis vt locatio eſt, quod vnum tantum ibi cauetur; quæ ſanè decreti interpretatio violenta non eſt, ſed valde conformis, ni fallor, ſenſui, qui ex ipſiſmet verbis eruitur; & grauiſſimi Doctores quos tacito nomine refert Azzor vbi ſupra eodem prorſus modo interpretati ſunt Bullam Sixti V. ante eius declarationem. Quod verò contrahentes non habeant intentionem explicitam celebrandi hos duos contractus locationis ſcilicet, & aſſecurationis, parum refert, quandoquidem contrahentium intentio ſemper talis præſumitur, qualem requirit natura contractus, & virtualiter ſaltem, licet non explicitè reputantur velle contractum inire omni meliori, & æquiori modo, quo poſſunt, vt communiter aſſerunt Doctores.

Ex dictis itaque concludo Lælium neque fœneratitium, neque iniuſtum contractum cum colono iniuiſſe, ſed omnino, iuſtum, ac naturali æquitati conformem; ita ſentio ſaluo ſemper.

LAVS DEO.

SYL-

SYLLABVS

Rerum, ac verborum, quæ in hoc Iuris PROPVGNACVLO continentur

A.

ABſentia, & infirmitas æquiparantur. Reſp. 7. num. 2. fol. 49.

A buon conto) *quomodo hæc verba ſint intelligenda. Reſp. 4. num. 18 fol. 31. Reſp. 1. num. 3. nu. 6. fol. 13 num. 36. fol. 17.*

Abuſus, & corruptela in ſocietate. Reſp. 9. num. 9. fol. 73.

Actus retroſimiles an, & quando faciant retrouenditionem. Reſp. 3. num. 13. fol. 23.

Aeſtimatio ceſſat, ceſſante damno Reſp. 10. num 15. fol. 82.

Aeſtimatio facit emptionem. Reſp. 9 num. 11. num. 13 fol. 73.

Aeſtimatorum Animalium conſideratio Reſp. 9 num. 11. fol 73.

Allegatio infirmitatis an & quando, & pro quibus opponenda. Reſp 7. num. 10. nu. 11. fol. 49.

Animalia groſſioris generis quæ ſint. Reſp. 9. num. 9. fol. 73.

Animalium commodum, & incommodum recipiens ad quid teneatur, quem contractum ineat. Reſp 9. num. 17. fol. 75.

Animalium cuſtodia quomodo conſideranda. Reſp. 9. num. 15. fol. 74.

Animalium æſtimatorum, & inæſtimatorum conſideratio. Reſp. 9. num. 11. fol. 73.

Anticipatæ ſolutionis reſiduum ſub ſpe futuræ retrouenditionis an ſit creditum. Reſp. 4. nu. 22. fol. 32.

Animaduerſo delictorum. Reſ. 60. num. 15 fol. 48.

Apoca refutationis quid operetur contra Inſtrumentum emptionis, & venditionis. Reſp. 1. num. 7 fol. 13.

Apoſtolorum limina non viſitans Epiſcopus infirmus an excuſetur. Reſp. 7. nu. 16 fol. 58.

Arbiter, & Moderator quilibet eſt in re propria. Reſp. 1. num. 9. fol. 9. num. 33. fol 17.

Arbitrium boni Viri conſiderandũ in ſocietatibus. R. 9. n. 8 fol. 73.

Digitized by Google

SYLLABVS.

Aſſertio Creditoris ad probanda damna an ſufficiat. Reſp 10. nu. 31. fol. 84.

Aſſertorium iuramentum grauius eſt promiſſorio. Reſp. 6. num. 24. fol. 49.

Augumento inducta non debent operari diminutionem. Reſp. 1. num. 22. fol. 16.

B.

Beneficijs, ac dignitatibus an Clericus periurus ſit priuandus. Reſp 6 num 33 fol. 51.

Bona data Mulieri in dotem ſunt patrimonium ipſius. Reſp. 5. num. 19. fol. 39.

Boni Viri arbitrium in ſocietatibus quid operetur. Reſp. 9. num. 9. fol. 73.

Bulla Sixti Quinti de ſocietatibus, ſaluo capitale. Reſp. 9. num. 1. fol. 71.

C.

Canonici infirmi an lucrentur diſtributiones Canonicatuum. Reſp. 7 num. 23. & ſeqq fol. 59.

Capitale ſaluo, an Societas iniri poſſit. Reſp. 9. num. 1 fol. 71.

Capitalis parte perempta, an duret ſocietas ſuper reſiduo. Reſp. 10. num. 46. fol. 90.

Ceſſante damno, ceſſat æſtimatio damni. Reſp. 10. num. 15 fol. 82.

Clara non recipiunt dubitationem. Reſp. 5. num. 1. fol. 36.

Clauſula (omne id & totum *) quid operetur. Reſp. 1. nu. 30. fol. 17. Reſ. 2. num. 1. & 2. fol. 18.*

Clericus periurus an priuandus beneficijs, & dignitatibus obtentis. Reſp. 6. num. 33. fol. 51.

Commodum, & incommodum animalium recipiens quem ineat contractum, ad quid teneatur. Reſp 9. num. 17. fol. 75.

Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 9 ſeſſ. 22. c. 1. de refor. matr. Reſp. 5. nu. 28. fol. 41.

Conditionale debitum quale ſit. Reſp. 4. num. 3. fol. 27. num. 28. fol. 33.

Condi-

SYLLABVS.

Conditionem eſſe impletam, & haberi pro impleta, paria ſunt. Reſp. 4. num. 23. fol 32.
Confeſſio extraiudicialis an, & quando probet. Reſp. 1. num. 35. fol. 17.
Confeſſio prima iurata an excludat ſecundam. Reſp. 6. num. 20. fol 49.
Conſenſus an in contractibus debeat eſſe tacitus, vel expreſſus. Reſp. 4. num. 10. fol. 28.
Coſenſus, & voluntas Creditoris quando eliciatur. Reſp. 1. num. 8. fol. 14.
Conſenſus indefinitus quomodo ſe habeat in emptione, & venditione. Reſp. 3. num. 11. fol. 23.
Conſenſus Parentum an ſit neceſſarius in contrahendo Matrimonio. Reſp. 5. num. 3 fol. 37 num. 12. fol. 38.
Conſenſus tacitus in ſocietatibus, quid operetur. Reſp. 10. num. 42. fol. 89.
Conſenſus Officialis an, & quando ſit neceſſarius in ſocietatibus. Reſp. 10. num. 50 fol. 90.
Conſuetudo in ſocietatibus animalium conſideranda eſt. Reſp. 9. num. 6. num. 9. fol. 73.
Conſuetudo ſeruanda eſt. Reſp. 9. num. 18. fol. 75. Reſp. 7. num. 21. fol. 58.
Conſuetudo vbi non eſt, qualis contractus iniri poteſt. Reſp. 9. num. 18 fol. 75.
Conſuetudo an, & quando faciat probationem. Reſp. 10. num. 47. fol 90.
Contracta ſocietas ſuper vnico officio an duret, ſi pars illius ſit alienata. Reſp. 10. num 43. fol. 89.
Contractus Collatitius. Reſp. 11. fol. 95.
Contractus an, & quando cenſeatur vulneratus. Reſp. 1. num. 14. fol. 23.
Contractus de neceſſitate an requirat ſcripturam, vel inſtrumentum. Reſp 4 num. 8. fol. 28.
Contractus emptionis, & venditionis an ſit indiuiduus. Reſp. 3. num. 6. fol. 22.
Contractus fictitij, & palliati qui dicantur. Reſp 5. nu. 17 fol. 30.
Contractus nominati an, & quando reſcindi poſſint. Reſp. 3. nu. 3. fol. 20.

Contractus nouatio quomodo probari poſſit. Reſp. 1. *num.* 13. *fol.* 14.

Contractus nouatio quid operetur. Reſp. 1. *nu.* 12 *num.* 14. *fol.* 14.

Contractus ratione pacti, & ſtipulationis rei, iuramenti, ac intentionis an ſit indiuiduus. Reſp. 4. *num.* 12. *fol.* 29.

Contractus retrouenditionis quomodo concipiatur. Reſp. 1. *nu.* 2. *fol.* 12.

Contractus recipientis commodum, & incommodum animalium. Reſp. 9 *num.* 17 *fol.* 75.

Contrahere Matrimonium an, inuitis Parentibus, ſit peccatum. Reſp. 5. *num.* 10. *fol.* 37. *num.* 22. *fol.* 40.

Contumacia an noceat infirmo. Reſp. 7. *num.* 6. *fol.* 49.

Corruptela, & abuſus qua ſint. Reſp. 9. *num.* 9. *fol.* 73.

Creditoris conſenſus, & voluntas quomodo eliciatur. Reſp. 1. *nu.* 8. *fol.* 14.

Creditor an poſt moram debitoris debeat damna ſuſtinere. Reſp. 10. *num.* 5. *fol.* 81.

Creditor an, & quando fructus petere poſſit poſt diſdictam ſocietatem. Reſp. 10. *num.* 20. *fol.* 83.

Creditoris aſſertio an ſatis ſit ad probanda damna paſſa. Reſp. 10. *num* 31. *fol.* 85.

Creditum an, & quando poſſit extorqueri ab inuito debitore. Reſp. 4. *num.* 27. *fol.* 33.

Cuſtodia Animalium quomodo conſideranda Reſp. 9. *n.* 15. *fol.* 74.

Cuſtodia merces quomodo conſideranda. Reſp. 9. *num.* 15 *ibidem*.

D.

D*Amna, & intereſſe quomodo probari debeant*. Reſp. 10. *nu.* 30. *fol.* 84.

Damna, & lucra æqualiter commenſuranda. Reſp. 10. *num.* 13. *fol.* 82.

Damno ceſſante, ceſſat æſtimatio. Reſp. 10. *num* 15. *ibidem*.

Damno, & lucro non ſubiacens pactum eſt illicitum. Reſp. 10. *n.* 20. *fol.* 83.

Damnum quando non poteſt reſici, an debeat fieri compenſatio. Reſp. 6. *num.* 38 *fol.* 53.

Debitor

Digitized by Google

SYLLABVS.

Debitor an, & quando poſſit cogi ad ſoluendum. Reſp. 4. *nu.*27. *fol.* 33.

Debitor quomodo conſequatur liberationem. Reſp. 1. *nu.* 28. *fol.* 16. *num.* 34. *fol.* 17.

Debitor quando eſt in mora an promiſſor obligetur. Reſp. 10. *nu.* 23. *fol.* 83.

Debitore à carceribus relaxato, an ceſſent diligentia. Reſp 10. *n.* 29. *fol.* 84.

Debitum an ſit pactum de redimendo, tempore durante. Reſp. 4. *n.* 2. *num.* 4. *fol.* 27. *num.* 29. *fol.* 33.

Debitum conditionale an repeti poſſit. Reſp. 4. *num.* 3. *fol.* 27. *nu.* 28. *fol.* 33.

Debitum non ſoluens tempore debito propter infirmitatem an excuſetur. Reſp. 7. *num.* 14. *fol.* 58.

Decretum Concil. *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de* Reformat. *& ſeſſ.* 22. *c.* 1. *de reform.* Reſp. 5. *num.* 28. *num.* 31. *fol.* 41.

Declarationes an poſſint fieri à Notarijs contra inſtrumenta à ſe rogata. Reſp. 8. *num.* 5. *fol.* 56.

Deficiente ſubrogante, deficit ſubrogatum. Reſp. 10. *nu.* 16. *fol.* 82.

Definitio cui conuenit eidem definitum conuenire dicitur. Reſp. 6. *num.* 9. *fol.* 47.

Delicta aliquando puninntur ex ſola cauſa, etiam ſine culpa. Reſp. 6. *nu.* 22. *fol.* 49.

Delictum periurij quomodo puniatur. Reſp. 6. *num.* 22. *num.* 23. *fol.* 49.

Determinatio vna reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare. Reſp. 1. *num.* 4. *fol.* 13.

Diligentia ad exigenda debita. Reſp. 10. *num.* 27. *fol.* 84. *num.* 39. *fol.* 87.

Diminutionem non debent operari inducta ad augumentum. Reſp. 1. *num.* 22. *fol.* 16.

Diſdicta Societate, an, & quando fructus peti poſſint. Reſp. 10. *num.* 20. *fol.* 83.

Diſpoſitio legis cui conuenit, eidem verba illius conuenire dicuntur. Reſp. 6 *nu.* 9 *fol.* 47.

Diſtractus requiſita. Reſp. 4. *num.* 7. *fol.* 28.

Doctor ductus ad legendum an ſalarium conſequi debeat tempore infirmitatis. Reſp 7. *num.* 22. *fol.* 59.

Domo

Digitized by Google

Domo tota legata &c. quomodo intelligatur. Reſp. 1. num. 24. fol. 16.
Donatio an ſit legatum. Reſp. 2. num. 11. fol. 20.
Dos ad quid mulieri conſtituatur. Reſp. 5. num 17. fol. 39.
Dos eſt Patrimonium mulieris Reſp. 5. num. 19. ibidem.
Dotari debet filius à Patre pro ſacris Ordinibus ſuſcipiendis. Reſp. 5. num. 21. ibidem.
Dupplicatio verborum auget ſermonem. Reſp. 2. num. 3. num. 4. fol. 19.

E.

EFfectum limitatum producit cauſa limitata. Reſp. 4. num. 11. fol 29.
Emptio cum pacto de retrouendendo quomodo concipiatur Reſp. 1. num. 2. fol. 12.
Emptionis, & venditionis non poteſt pro parte acceptari, & pro parte reſpui. Reſp. 3. num. 9 fol 22.
Emptionis, & venditionis Apoca pro refutatione quid operetur cõtra Inſtrumentum. Reſp. 1. num. 7. fol. 22.
Emptionis, & venditionis contractus an ſit indiuiduus. Reſp. 3. num. 6. fol. 22.
Emptionis, & venditionis conſenſus an, & quomodo dicatur indefinitus. Reſp. 3. num. 11 fol. 23.
Emptor an, & quomodo poſſit cogi ad retrouendendum. Reſp. 2. num 10 fol. 20.
Emphiteuta infirmus ceſſans à ſolutione canonis per triennium an excuſetur. Reſp. 7. num 5 fol. 58.
Epiſcopus ſi ſtatuto tempore non viſitauit Limina Apoſtolorum ob infirmitatem an excuſetur. Reſp. 7. num. 16. ibidem.
Error Notarij an poſſit corrigi. Reſp. 8. num. 19. fol. 66.
Error Notary non præiudicat tertio. Reſp. 8. num. 16 ibidem.
Excõmunicati an cenſeantur, qui Matrimonia indebitè impediunt. Reſp 5. num. 27 fol. 40.
Excommunicatio ſupponit peccatum. Reſp. 5 num. 34 fol. 42.
Exhæredari an poſſit Mulier nubens, inuitis parentibus. Reſp. 5. num. 14. fol. 38.

Expreſ-

Digitized by Google

Expreſſus conſenſus, an tacitus requiratur in contractibus. Reſp.4. num.10.fol.28.

Extraiudicialis confeſſio an, & quomodo probet. Reſp.1.num.35 fol.17.

F.

FAlſus teſtis an ſit infamis. Reſp.6.num.26.fol.50.

Facti ignorantia ſemper præſumitur. Reſp.10.num.4.fol.83.

Fictio iuris æquipollet veritati. Reſp.4.num.26.fol.33.

Fictitij contractus, & palliati qui dicantur. Reſp.4.num.17.fol.30.

Fides Notariorum an, & quando probet. Reſp.10.num.47.fol.90.

Filia an, quomodo, & quando debeat dotari à Patre. Reſp.5.nu.16. num.20.fol.39.

Filius ſuſcipiens Ordinis ſacros an dotari debeat. Reſp.5.num.21. fol.39.

Finita Societate pecunia tranſit in ſimplex mutuum. Reſp.10. nu.22.fol.83.

Fructus, alienato officio, vel ſocietate finita, an percipi poſſint. Reſp.10.num.6.fol.81.

Fructus ſocietatis an, & quando Creditor poſſit petere. Reſp.10. num.20.fol.83.

Fructuum taxatio à quo fieri debeat. Reſp.10.num.34.fol.85.

G.

GEminatio verborum quid operetur. Reſp.1.num.20.fol.15. Reſp.3.num.4.fol.22.

Generalitas an includat ſpecialitatem. Reſp.1.num.23.fol.16.

H.

HAberi pro tali, & eſſe quid tale an ſint inter ſe diuerſa. Reſp.4. num.25.fol.33.

IMpe-

Digitized by Google

SYLLABVS.

I.

IMpedientes Matrimonia faciunt contra Iuſtitiam. Reſp. 5. num.36 fol.42.

Indebitè ſolutum repeti poteſt. Reſp.4 num.19 fol. 32.

Indefinita æquipollent vniuerſali. Reſp.3.num.10 fol.23.

Indefinitus conſenſus quando ſe habeat in emptione, & venditione. Reſp.3.num.11.ibidem.

Indiuiduus an ſit contractus emptionis, & venditionis. Reſp.3. num.6.fol.22.

Inducta ad augumentum non debent operari diminutionem. Reſp.1.num.22 fol.16.

Infirmi an, & quando habeantur pro præſentibus in actibus publicis. Reſp.7. num.4.fol.57.

Infirmi, & Seniores habilitantur. Reſp.7.num.20.fol.58.

Infirmi quibus gaudent priuilegijs. Reſp.7.num.5.fol.37. num. 17. fol.58.

Infirmitatis, allegatio an, & quando, & à quolibet ſit facienda. Reſp.7.num.10.fol. 57.

Infimitas, & abſentia æquiparantur. Reſp.7.num.2.ibidem.

Infirmus citatus an teneatur comparere. Reſp.7.num.9.fol. 57.

Inſtrumenta an poſſint declarari per Notarios poſt illorum confectionem.. Reſp.8.nu.9 fol.65.

Inſtrumentis publicatis an poſſit addi, vel diminui. Reſp. 8. nu.14. fol 65

Inſtrumentum publicum eſt probatio probata. Reſp.10.num. 33. fol.85.

Intentio Teſtatoris conſideranda. Reſp. 1 num. 18.fol.15.

Intereſſe, an, & quando debeatur. Reſp. 10.num. 24.fol.83.

Intereſſe, & damna per teſtes debent probari. Reſp. 10.num.30. fol.48.

Intereſſe verum, & imaginarium quid ſit. Reſp.10. nu.35.fol.85.

Inſtrumentum, ſeu ſcriptura an ſit de neceſſitate contractus. Reſp.4.num.8.fol.28.

Interpellatio an requiratur ad conſtituendum in mora debitorem. Reſp.10.num.24.fol.83.

Iura-

Iuramentum & pretij ſolutio faciunt deſinere r em eſſe intentionatam. Reſp.4.*nu*.21.*fol*.32.

Iuramentum quando teſtibus ritè præſtitum cenſeatur. Reſp. 6. *num*.4.*fol*.46.

*Iuramentum aſſertorium an ſit grauius promiſſorio.Reſp.*6.*nu*.24. *fol*.50.

*Iuramentum indiſcretum quid ſit. Reſp.*6 *num*.43 *fol*. 54.

Iuramentum ſuppletorium an admitti poſſit ad probandum errorem Notarij.Reſp. 8.*num*. 18.*fol*. 66.

Iuris remedia ad exigenda debita quæ ſint.Reſp. 10. *nu*. 27.*fol*.84. *num*.39.*fol*.87.

Ius nemo ſibi ipſi dicere poteſt.Reſp.7.*num*.4.*fol*. 57.

L.

L*Egatum non debet eſſe inutile.* Reſp.1.*num*.23.*fol*.16.

*Legata tota domo quomodò intelligatur.*Reſp 1.*n*.24.*fol* 16.

Legatum an debeatur mulieri non nubenti pro libito alicuius. Reſp 5.*num*. 8.*fol*.73.

Legatum eſt donatio.Reſp.2.*num*. 11.*fol*.20.

Legatum liberationis an ſit loco ſolutionis Reſp.1. *num*. 26.*fol*. 16.

Legatum an, & quando latiſſimam recipiat interpretationem. Reſp.4 *num*.16.*fol*.30.

Lege permittente quod ſit, pœnam non meretur. Reſp.5.*num*. 24. *fol*.40.

*Legis verba cui conueniunt, eidem diſpoſitio illius conuenire dicitur.*Reſp. 6.*num*.9.*fol*.47.

Legitima an includatur in renunciatione toti hæreditati. Reſp. 2. *num*. 7.*fol*.19.

Liberationem an recipiat obligatio rem tradi. Reſp. 3. *num*. 7. *fol*.22.

*Liberatio ex quibus inducatur.*Reſp.1.*num*.27.*nu*.30. *fol*. 16.

Liberationem quomodo conſequatur Debitor. Reſp. 1. *num*. 28 *ibidem*.*num*.34.*fol*.17.

*Liberatus ſemel an ſit amplius moleſtandus.*Reſp.1. *num*.31.*fol* 17.

Liber quilibet eſt in mutatione ſtatus Reſp.5.*num*.11.*fol*.38.*nu*.26. *fol*.40.

Digitized by Google

Libertas Matrimonij in medio ponitur. Reſp. 5. num. 13. fol. 38. num. 30. fol. 41.
Limitata cauſa limitatum producit effectum. Reſp. 4. num. 11. fol. 29.
Lites ſuſcitantur ab erroribus Notariorum. Reſp. 10. nu. 37. fol. 87.
Lucra, & damna æqualiter commenſurari debent. Reſp. 10. n. 13. fol. 82.
Lucrum petens quid probare debeat. Reſp. 10. num. 35. fol. 85.

M.

MAndatum Procuratoris an, & quando produci debeat. Reſp. 10. num 52. fol. 92.
Mandans reſtitui omnia bona an includat Trebelleanicam. Reſp. 1. num 8. fol. 19.
Matrimonia impedientes an ſint excommunicati. Reſ. 5. num. 27. fol. 40.
Matrimonia impedientes faciunt contra iuſtitiam. Reſp. 5. nu. 36. fol. 42.
Matrimonia impedientes, qua pœna plectuntur. Reſp. 5. num. 33. ibidem.
Matrimonium an poſſit annullari per renitentiam Parentum. Reſp. 5. num. 9. fol. 37.
Matrimonium eſt vinculum, & onus. Reſp 5. nu 5. fol. 37.
Matrimonium contrahere, inuitis parentibus, an ſit peccatum. Reſp. 5. num. 10. ibidem.
Matrimonij libertas expenditur. Reſp 5. n. 13. fol. 38. n. 30. fol. 50.
Medicus ductus ad medendum an conſequatur ſalarium tempore infirmitatis. Reſp. 7. num. 19. fol. 58.
Mendacium quid ſit. Reſp. 6. num. 18. fol. 50.
Merces Cuſtodiæ quomodo conſideranda. Reſp. 9. num 15. fol 74.
Moderator, & arbiter eſt quilibet in re ſua. Reſp. 1. num. 9 fol. 14. num. 37. fol. 17.
Monaſterium ingrediens, inuitis parentibus, an dotari debeat. Reſp. 5. num. 20. fol. 39.
Mulier an poſſit exhæredari, ſi nubat, inuitis parentibus. Reſp. 5. num. 14. fol. 38.

Mulier

Mulier an, & quando poſſit petere dotis ſupplementum. Reſp. 5. num. 18. fol. 39.

Mulier an poſſit nubere ſine conſenſu Parentum, ac aliorum de familia. Reſp. 5. num. 12. fol. 38. nu. 25. fol. 40.

Mulier an conſequatur legatum ſi abſque conſenſu alicuius renuat nubere. Reſp. 5. num. 8. fol. 37.

Mulieris Patrimonium dicitur dos. Reſp. 5. num. 19 fol. 39.

Mutuatæ ſorti quicquid accedit, vſura eſt. Reſp. 10. num. 12. fol. 82. num. 18. fol. 83.

Mutatione ſtatus quilibet liber exiſtit. Reſp. 5. num. 26. fol. 4.

N.

NEmini facit iniuriam, qui vtitur iure ſuo. Reſp. 5. num. 23. fol. 40.

Nemo tenetur ad impoſſibile. Reſp. 7. num. 3 fol. 49.

Nobilitatis fide promittens, & non adimplens an ſit periurus. Reſp. 6. num. 35. fol. 51.

Nominati contractus an, & quando reſcindi poſſunt. Reſp. 3. nu. 3. fol. 21.

Non entium nullæ ſunt partes. Reſp. 10. num. 17. fol. 83.

Non eſt recedendum à proprietate verborum. Reſp. 1. num. 29. fol. 17.

Notariorum errores ſuſcitant lites. Reſp. 10. num. 37. fol. 87.

Notariorum fides an, & quando probet. Reſp. 10. num. 47. fol. 99. Reſp. 7. nu. 28 fol. 53.

Notarij error an præiudicet tertio. Reſp. 8. num. 16. fol. 66.
Imperitia quid operetur. num. 14. fol. 65.
Committentis falſum pœna. num. 22. fol. 67.

Notariorum peccata. Reſp. 8. num. 29. fol. 68.

Notarius an poſſit addere, vel minuere aliquid inſtrumentis à ſe rogatis. Reſp. 8. num. 4 fol. 64.
An poſſit facere declarationem contrariam ſcripturæ à ſe rogatæ. Reſp. 8. num. 3. fol. 64. Ad quid teneatur parti læſæ. ibidem. nu. 24. fol. 67 de quibus non poſſit ſe rogare. ibidem nu. 7. fol. 64. An poſſit teſtamenta à ſe rogata interpretari. ibidem. num. 13. num. 15. fol. 65. An, & quando dicatur bona fama. ibidem. nu. 17.

 fol. 66

Digitized by Google

fol. 66. *An, & adquid teneatur denegans ſcripturas publicas. ibid.num.*26.*num.*31.*fol.* 68.

Nouatio contractus quid operetur Reſp.1.*num.* 12.*fol.*14. *Quomodo probari poſſit.ibidem.num.*13. *Extinguit priorem obligationem. ibidem.num.*15.*fol.*15.

Nubens Mulier ſine conſenſu Parentum ad quid teneatur. Reſp.5. *num.*7.*fol.* 37.*num.*12.*fol.*38.*num.*25.*fol.*40.

O.

O*Bligatio an, & quando cenſeatur diuiſa.*Reſp.1.*nu.*10.*fol.*14.

*Obligatio prior extinguitur per nouationem.*Reſp. 1.*nu.* 15. *fol.*15.

Obligatio rem tradi an ſit indiuidua, an recipiat liberationem. Reſp.3.*num.*7.*num.* 8.*fol.* 22.

*Officialis conſenſus an, & quando ſit neceſſarius in ſocietatibus officiorum. Reſp.*10.*num.*50.*fol.*91.

Officij ſocietas an poſſit diuidi. Reſp. 10. *num.*40.*num.*41. *fol* 88. *num.*45.*fol.*89.*num.*49 *fol.*91.

P.

P*Acta de paſcendis pecoribus, & de illorum fructibus.* Reſp. 9. *num.*4.*num.*5 *fol.*72.

Pactum de retrouendendo in emptione, et venditione quomodo concipiatur. Reſp. 1.*num.*2.*fol.*13.

*Pactum redimendi actiuum, aut paſſiuum an ſit creditum, vel debitum.*Reſp.4.*num.*1.*fol.*26.

*Pactum redimendi, durante termino, an ſit debitum.*Reſp.4.*nu.*4. *fol.*27.*num.*29 *fol.*33.

*Pactum, quod ſoluta ſocietate, ſoluantur duodecim pro centenario, eſt illicitum. Reſp.*10.*nu.*18.*fol.* 83.

Pactum, quod non ſubiacet lucro, & damno, eſt illicitum. Reſp. 10. *num.*20.*ibidem.*

Palliati Contractus, & fictitij natura qua ſit. Reſp. 4. *num.* 17. *fol.* 30.

Parentum

Digitized by Google

SYLLABVS

Parentum conſenſum an Mulier nubens debeat requirere. Reſp. 5. num.3.num.7.fol.37.num 12.fol.38.num.25.fol.40.

Paria ſunt eſſe quid tale, vel haberi pro tali. Reſp.4.num.23.fol.32. fideiuſſionem eſſe datam, & haberi pro data. Et de ſimilibus. ibidem.

Partem pretij Recipiens an teneatur ad reuenditionem. Reſp.3.n.5 num.14.fol.23.Reſp.4. num.7.fol.28.

Partis precij ſolutio an indicet venditionem. Reſp.3.num. 4 fol.22. fol.22.num.14.fol.14.

Partis receptione an ſocietas in totum diſſoluatur. Reſp. 10. num.4. fol. 80. num.46.fol.90.

Pater an teneatur dotare filiam, eo inuito, nubentem, vel ingredientem Monaſterium. Reſp.5.num.16.num.20.fol.39.

Paterna renitentia an diſſoluat Matrimonium. Reſp. 5. num. 8. fol.37.

Pater tenetur dotare filium ſuſcipientem Ordinis ſacros. Reſp. 5. num.21.fol.39.

Patrimonium Mulieris eſt ipſa dos. Reſp.5.num.19.fol.39.

Pœna deponentis falſum. Reſp.6.num.23.& ſeqq.fol. 49. Periurij num.22.ibidem Impedientium Matrimonia. Reſp. 5. num. 33. fol.42. Notarij falſum committentis. Reſp.8.num.22.fol.67. Occultantis, ſeu denegantis publicas ſcripturas. num.30.num.32. fol.69.

Pœna ordinaria fori Eccleſiaſtici, & fori ſæcularis, quæ ſit. Reſp.5.num. 35.fol.42.

Pecunia, finita ſocietate, tranſit in ſimplex mutuum. Reſp. 10. num. 22.fol. 83.

Pecuniæ receptio ad bonum computum, quid operetur. Reſp. 1. num. 3.num.6.fol.13.num.36.fol.17.

Peccata Notariorum quæ ſint. Reſp.8.num.27.fol. 68.

Periurus an peccet mortaliter, & ad quid teneatur. Reſp. 6. nu.39. num.40.fol.53. An, & quando dicatur. num.3 fol. 46.

Periurium an ſit ſemper punibile. num.34.fol.51. An ſit delictum grauius homicidio num.46.fol.53.

Precij ſoluendi reſiduum pro complemento ſolutionis an ſit debitum. Reſp. 4. num.14.fol.29.

Precium petens an approbet venditionem. Reſ. 3. num. 17.fol.24.

Priuilegia infirmorum quæ ſint. Reſp. 6.num.5.& ſeqq.fol. 49.

Promiſ-

Digitized by Google

Promiſſio de retrouendendo an obliget praeciſè ad factum. Reſp. 4. num. 20. fol. 32.

Promiſſor obligatur, quando debitor eſt in mora Reſp. 10. num. 23. fol. 83.

Promittens ſe ſoluturum, de qua promiſſione intelligere videatur. Reſp. 10. num. 2. fol. 80.

Promittens ſub fide nobilitatis ad quid teneatur. Reſp. 6. num. 35. fol. 51.

Promittens reſtituere totam domum ad quid teneatur. Reſp. 2. nu. 6. nu. 8. fol. 19.

Procuratoris mandatum an, & quando produci debeat. Reſp. 10. num. 50. fol. 91.

Proteſtatio contraria facto nihil operatur. Reſp. 1. num. 13 fol. 14.

Publicum inſtrumentum eſt probatio probata. Reſp. 10. num. 33. fol. 85.

Pulli nati ex Iumenta data ad coperiendum ab equo, quomodò partiendi. Reſp. 9. num. 16. fol. 74.

Q.

QVietatio ad bonum computum quid operetur. Reſp. 1. *num.* 3. *num.* 6. *fol.* 13.

Quietationis Apoca quid operetur. Reſp. 1. *num.* 7. *fol.* 14.

Quietationis loco an ſit legatum liberationis. Reſp. 1. *ibidem.*

Quilibet in re ſua eſt moderator, & arbiter. Reſp. 1. *num.* 9. *fol.* 14. *num.* 33. *fol.* 17.

Quilibet liber exiſtit in mutatione ſtatus. Reſp. 5. *num.* 11. *fol.* 38. *num.* 26. *fol.* 40.

Qui vtitur iure ſuo nemini facit iniuriam. Reſp. 5. *num.* 23. *fol.* 40.

Quod fit, lege permittente, pœnam non meretur. Reſp. 5. *num.* 24. *fol.* 40.

R.

REceptio ad bonum computum quid operetur. Reſp. 1. *nu.* 3. *n.* 6. *fol.* 13.

Rece-

Digitized by Google

SYLLABVS.

Receptione partis ſortis principalis, an ſocietas ſit in totum diſſoluta Reſp. 10. num. 41. fol. 88.
Recipiens commodum, & incommodum animalium quem contractum ineat. Reſp. 9. nu. 8 fol. 73. num. 17. fol. 75.
Recipiens partem precij an teneatur ad reuenditionem. Reſp. 3. num. 5 fol. 22. num. 14 fol. 23.
Recipiens partem precij an probet venditionem. Reſp. 3. num. 16. fol. 24. Reſp. 4. num. 7 fol. 28.
Redemptio fit ſolutione precij. Reſp. 1. nu. 17. fol. 15.
Redimendi pactum actiuum, vel paſſiuum an ſit creditum, vel debitum. Reſp. 4. num. 2. fol. 27.
Redimendi pactum, durante tampore, an ſit debitum. Reſp. 4. num. 2 num. 4. fol. 27. num. 29. fol. 33.
Reſutatio ad bonum computum quid operetur. Reſp. 1. num. 6. fol. 13. num. 36. fol. 17.
Reſutationis Apoca quid operetur contra inſtrumentum. Reſp. 1. nu. 7. fol. 14.
Remedia iuris ad exigenda debita. Reſp. 10. num. 27. fol. 84. nu. 39. fol. 87.
Renitentia Paterna an poſſit diſſoluere Matrimonium. Reſp. 5. num. 9. fol. 37.
Requiſita Contractus, & diſtractus. Reſp. 4. num. 7. fol. 28.
Requiſita in venditione, & reuenditione. Reſ. 3. num. 15 fol. 24.
Reſiduum precij ſoluendi pro complemento ſolutionis an ſit verè debitum. Reſp. 4. num. 14. fol. 29.
Reſiduum ſolutionis anticipatæ ſub ſpe futuræ retrouenditionis num. ſit creditum. Reſp. 4. num. 22. fol. 32.
Reſtitutio in integrum an competat infirmo. Reſp. 7. num. 13. fol. 58.
Retro ſimilis actus an, & quomodo requiratur in reuenditione. Reſp. 3. nu 13 fol. 23.
Renunciatio toti hæreditati an includat legitimam. Reſp. 2. nu. 7. fol. 19.
Retrouendendi contractus quomodo concipiatur. Reſp. 1. num. 2. fol. 12.
Retrouenditio an, & quando habeatur per facta. Reſp. 4. num. 3. fol. 27 num. 24. fol. 32.
Retrouenditio & venditio pari paſſu ambulant. Reſp. 3. num. 1. fol. 21. Reſp. 4. num. 6. fol. 27.

Retro-

Digitized by Google

Retrouenditio inducitur partis precij ſolutione. *Reſp.* 3. *num.* 2. *num.* 4. *fol.* 21. *num.* 12. *num.* 14. *fol.* 23.

S.

SAlarium an conſequatur Medicus ductus ad medendum tempore infirmitatis. Reſp. 7 *num.* 19. *fol.* 58.

Scriptura num ſit de neceſſitate contractus. Reſp. 4. *num.* 8. *fol.* 28.

Scriptura, & Inſtrumentum num, & quomodo probari poſſint. Reſp. 10. *num.* 33. *fol.* 85.

Scripturæ publicæ non ſunt denegandæ à Notarijs. Reſp. 8. *num.* 31. *fol.* 69.

Seniores, & infirmi in functionibus publicis habilitari poſſunt. Reſp. 7. *num.* 20. *fol.* 58.

Seniores ſunt iunioribus prudentiores. Reſp. 5. *num.* 15. *fol.* 38.

Sententia an ferri poſſit contra infirmum. Reſp. 7 *num.* 8. *fol.* 49.

Sermonem auget verborum duplicatio. Reſp. 2. *num.* 3. *num.* 4. *fol.* 18.

Specialitatem includit generalitas. Reſp. 1 *nu.* 25 *fol.* 16.

Societas Officij an diuidi poſſit. Reſp. 10. *num.* 40. *fol.* 88. *num.* 45. *fol.* 89. *num.* 49. *fol.* 91. *An perempta parte capitalis, duret ſuper reſiduo. num.* 46. *fol.* 90. *An per receptionem partis ſortis principalis ſit in totum diſſoluta. num.* 41. *fol.* 88. *An contracta ſuper duobus Officijs, altero extincto, duret. nu.* 43. *fol.* 89. *An contracta ſuper vnico officio, duret parte illius alienata. num.* 44. *fol.* 89.

Societas Animalium, ſaluo Capitale, an ſubſiſtat. Reſp. 9. *num.* 1. & *ſeqq. fol.* 71.

Societate finita, pecunia an tranſeat in ſimplex mutuum. Reſp 10. *num.* 22. *fol.* 83.

Soccita, vulgo, COLLAIA, quæ ſit. Reſp. 11. *fol.* 95.

Soccita Suyllarum quomodo procedat. Reſp. 9. *num.* 14. *fol.* 74.

Solutionis loco an ſit legatum liberationis. Reſp. 1. *num.* 26. *fol.* 16.

Solutio partis precij an inducat venditionem. Reſp. 3. *nu.* 2. *num.* 4. *fol.* 21. *num.* 22, *num.* 14. *fol.* 23.

Digitized by Google

Solutio praecedens facit venditionem. Reſp. 1. *num.* 17. *fol.* 15.

Solutio precij, & iuramentum faciant deſinere rem eſſe intentionatam. Reſp. 4. *nu.* 21. *fol.* 32.

Solutum indebitè repeti poteſt Reſp. 4. *nu.* 5. *fol.* 27. *nu.* 19. *fol.* 32.

Sorti mutuatæ quicquid accedit vſura eſt. Reſp. 10. *nu.* 12 *fol.* 82. *num.* 18. *fol.* 83.

Subornatio quandò praeſumatur facta. Reſp. 6. *num.* 12. *fol.* 47.

Subrogante deficiente, deficit ſubrogatum. *Reſp.* 10. *num.* 16. *fol.* 82.

T.

TAcitus ne, an expreſſus requiratur conſenſus in contractibus. Reſp. 4. *num.* 10. *fol.* 28.

Taxatio fructuum ab initio contractus in ſocietatibus officiorum ſapit vſuram. Reſp. 10. *nu.* 12. *fol.* 82. *num.* 18. *fol.* 83. *A quo fieri debeat. nu.* 34. *fol.* 85. *ſecum dum* Rot. *Rom. nu.* 36. *fol.* 86.

Teſtamentum an poſſit interpretari à Notario rogato Reſp. 8. *n.* 13. *num.* 15. *fol.* 66.

Teſtamentum an ſit inſtrumentum publicum, an veniat appellatione contractus. Reſp. 8. *num.* 6 *fol.* 64.

Teſtamento an addi, vel minui poſſit aliquid à Notario, qui illud rogauit. Reſp 8. *num.* 12. *fol.* 65.

Teſtamētū plenariā debet accipere interpretationē. R. 4. *n.* 15 *fol.* 30.

Teſtatoris intentio maximè inſpicienda. Reſp. 1. *n.* 18. *nu.* 20. *fol.* 15.

Teſtator ſi mandet reſtitui omnia bona, an includat. Trebelleanicam. Reſp. 2. *num.* 8 *fol.* 19.

Teſtes contra B. Suſannam qui fuerint. Reſp. 6. *num.* 31 *fol.* 51.

Teſtis an, & quando falſarius dicatur. Reſp. 6. *num.* 17. *num.* 18. *num.* 20. *fol.* 49.

Teſtis deponens iudicialiter contra extraiudicialem atteſtationem, an ſit faſarius. Reſp. 6. *nu.* 2. *fol.* 45.

Teſtis falſus an ſit infamis. Reſp. 6. *num.* 26. *quos offendat. nu.* 31. *fol.* 51. *num.* 42. 44. *fol.* 53. *Quid ſi deponat veritatem, quam neſcit. num.* 27. *fol.* 50.

Teſtis recuſans dicere veritatē an ſit torquendus. Reſp. 6. *n.* 7. *fol.* 46.

Tortura an in ciuilibus inferri poſſit. Reſp. 6. *num.* 6 *fol.* 46. *ad quid teſti inferatur. num.* 5. *fol.* 46.

Digitized by Google

Tridentini Concil.decret.ſeſſ.24.c.9.de reform.Matrim. & ſeß.22. c.1.de refor.Reſp. 5.num. 8.fol. 37.num.31.fol.42.

V.

VAſallus infirmus non petens inueſtituram ſtatuto tempore an excuſetur. Reſp.7. num.18.fol. 58.

Vendendi,vel retrouendẽdi promiſſio an obliget præciſè ad factum. Reſp. 4.num.20 fol.32.

Venditio an probetur, ſi pretium tantum petatur. Reſp.3.nu. 17. fol.24.vel ſi pars pretij recipiatur.n.16.ibid. Reſp.4.nu.7.fol.28.

Venditio an, & quando facta dicatur per actum retroſimilem. Reſp. 3.num. 13 fol.23.

Venditio, & reuenditio pari paſſu ambulant. Reſp. 3.nu. 1.fol.21. Reſp. 4.num.6.fol.27.an includantur per ſolutionem partis pretij Reſp.3.num.2.num.4.fol.22.num.12.num.14.fol.23.

Venditio an pro parte reſpui, & pro parte acceptari queat. Reſp. 3. num. 9 fol. 22.

Vendit.& emption.contractus an ſit indiuiduus.Reſ.3. n.6.fol.22.

Venditionis, & reuenditionis requiſita.Reſp. 3.num. 15.fol. 24.

Venditor an,& quomodo poſſit cogere emptorem ad retrouendendum.Reſp.2.nu.10.fol.20.

Verba(à b uo n'cemio)quo modo intelligenda. Reſp.4.n.18 fol.31

Verborum à proprietate non eſt recedendum.Reſp.1.n.29 fol.17.

Verborũ geminatio,quid operetur. Reſp.1.n.20.nu.21.n.23.fol.16.

Veritas virtus pulcherrima.Vir à Virtute dicitur.R.6.n.10.fol.47.

Vna determinatio reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformitèr determinare. Reſp. 1. nu.4.fol.13.

Vir,& Mulier an poſſint nubere ſine conſenſu parentum, & aliorum de familia.Reſ.5.num.3 fol.39 nu.12.fol 38.nu.25 fol.40.

Vir & Vxor dicuntur Socij diuinæ, & humanæ domus, vna, & eadem caro. Reſp.5.nu.6 fol.37.

Voluntas, & conſenſus Creditoris quomodo, & quibus ex cauſis eliciatur. Reſp. 1 num.8 fol.14.

Vſura eſt etiam quicquid accedit ſorti mutuatæ.Reſp. 10.num. 12. fol.82..num.18.fol. 83.

Vulneratio contractus an, & quomodo cenſeatur inducta. Reſp.1. num.14.fol.14.

TIMOTHEVS TIMOTHEIVS
PRIOR S.ANTONII PERVSIÆ.

Per Illuſtri, ac Reuerendiſsimo
DOMINO ANGELO
ABBATI DE PERIGLIS.

O. P. F.

IAM opus exegimus. non ab re, 'ni fallor erit, ſi, RESPONSIS à nobis olim in lucem editis pro iuribus firmandis noſtris in OLIVETANOS COENOBITAS hæc quoque conglutinentur. his namque quaſi cadenti Aediculæ nonnullorum afflictata congreſſu fulcrum ſtruximus, eamdemque firmauimus. Nunc verò PROPVGNACVLO poſito, partes rurſus tutati noſtras, circumcincto iuris Muro, præſidia ponimus tranquillitatis, & pacis. Sic habeant hodierni MORES. Claſſicum neceſſitate perculſi iam cecinimus; nunc, pacatis rebus, Deo Auſpice, canimus receptui. Procùl Prædones! procùl perduelles! Eia, age, Pacis ANGELE, & gladiũ tuæ humanitatis peracutũ acri manu arripe, ſtringe, pelle, vt Amici tui fidiſſimi, obſequẽtiſſimiq; præſidio adſis, nè iniquis, neuè improbis dilaceretur morſibus. Huc, illuc cõcurſa, cũctaq; rimare ſedulus; in te enim omnis fortitudinis, ac firmitatis noſtræ ſpes inclinata recumbit, vt iure de tè audactèr dici liceat ex Ouidiano ſchemate,

„ Tu populos, Vrbeſque, & Regna ingentia finis,
„ Omnis erit ſine te litigioſus Ager,
„ Nulla tibi ambitio eſt, nullo corrumperis auro,
„ Legitima ſeruas credita rura fide.

Vale. Et Amantem, vt ſoles, Ama. Peruſiæ. X. Kalendas Iunij. M.D.C.XXXVII.

Digitized by Google

Errata ſic corrigito .

Pag.	lin.	err.	corrig:
11.	25.	in re	iure
15.	9.	ſoiutione	ſolutione
31.	29.	poſcia	paria
35.	19.	Matrimonium	Monaſterium
38.	21.	exhæredare	exhęredari
38.	27.	n.	nu. 16.
39.	18.	obligatù	obligamur
41.	24.	excluditur	excludit
44.	3.	. ſit	ſit .
50.	26.	reguaritèr	regularitèr
57.	17.	legit	egit
57.	21.	eut	ſent.
71.	7.	inæſtmatorum	inæſtimatorum
77.	26.	ſubrogato	ſubrogante
97.	9.	fęnetitius	fœneratitius
97.	23.	iure	in re.
97.	30.	naturam	natura
103.	31.	numine	nemine
103.	20.	connentus	conuentus
103.	23.	Momenta	monimenta
103.	35.	tenetur	teneatur

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

by Google